

Kloppend hart van metropoolregio Brabant

COLOFON

Dit is een uitgave van Regio Hart van Brabant en Midpoint Brabant. De strategische meerjarenagenda is vastgesteld door het algemeen bestuur van de regio op 5 juli 2019 en door het algemeen bestuur van Midpoint Brabant op 3 juli 2019. Details over fotografie in deze uitgave zijn in de fotografielijst terug te vinden. Met vragen/opmerkingen over deze uitgave kan contact worden opgenomen met het programmabureau van Regio Hart van Brabant. Zie voor actuele informatie over programma's en projecten ook de websites: www.regio-hartvanbrabant.nl en www.midpointbrabant.nl. Uitgebreidere verwijzingen en bronnen zijn verwerkt in de digitale uitgave van de strategische meerjarenagenda, te raadplegen via www.sma-hartvanbrabant.nl.

INHOUD

Onze missie

Duurzaam in ontwikkeling

P5

SLIMME SAMENLEVING P7

SLIMME ECONOMIE P8

KENNIS, KUNDE, KARAKTER P9

EINDNOTEN P??

CREDITS FOTOGRAFIE P80

Ons DNA

Sterkten en ontwikkelpunten

P11

MAATSCHAPPIJ P14

LEEFOMGEUING P16

ECONOMISCH ECOSYSTEEM P18

TELOS-METHODE P83

Onze omgeving

Trends en ontwikkelingen

P20

KENNIS ALS WAARDE P21

DATAIFICATIE EN DIGITALISERING P22

SAMENLEVING IN BEWEGING P23

GROEIEND KLIMAATBEWUSTZIJN P24

DE REGIO ALS EFFECTIEVE SCHAAL P25

Onze programma's

Impact door samenwerking

P26

MENS & SAMENLEVING P27

LEEFOMGEUING & MILIEU P39

ECONOMIE P50

Onze werkwijze

Effectieve coalities

P70

SAMENWERKING P71

SMA ALS CONTRACT P73

UITVOERING EN FINANCIERING P74

Inleiding

Hart van Brabant wil uitblinken in duurzame ontwikkeling. Onze missie is dat wij economische, ecologische en sociale groei combineren. In het kloppend hart van Brabant is duurzame groei door innovatie en ondernemen de standaard. Wij zijn sociale ondernemers en creatieve doeners. Dat betekent dat wij integrale keuzes maken in beleid en uitvoering en dat doen in samenwerking tussen ondernemers, onderwijs, overheid en maatschappelijke partners. Zodoende groeien wij meetbaar en merkbaar.

Met drie uitgangspunten geven we richting aan onze strategie:

- We werken aan een slimme samenleving met maatschappelijke en ecologische meerwaarde.
- We werken aan een slimme economie met hoog economisch rendement.
- We doen dat vanuit kennis, kunde én karakter, voor duurzame ontwikkeling van die slimme maatschappij en economie.¹

Wie 'we' zijn? Wij zijn de Midden-Brabanders, van nature warme en gemoedelijke mensen. Dat zit diep in onze genen. We hebben een gastvrij, ondernemend en dienstbaar karakter. En daar zijn we trots op! Dat karakter ademt door deze strategische meerjarenagenda, die is opgesteld onder aanvoering van de negen gemeenten van onze regio (Dongen, Gilze en Rijen, Goirle, Heusden, Hilvarenbeek, Loon op Zand, Oisterwijk, Tilburg en Waalwijk), in nauwe samenwerking met elkaar én met ondernemers, onderwijs- en kennisinstellingen, maatschappelijke ondernemingen zoals waterschappen, vervoersbedrijven, zorginstellingen, woningcorporaties, inwonersinitiatieven en -coöperaties.

Deze strategische meerjarenagenda verwoordt de missie, visie en strategie van onze regionale samenwerking voor de periode 2019 – 2023, vastgesteld door de besturen van Regio Hart van Brabant en Midpoint Brabant. Ze is tot stand gekomen in goed samenspel met de negen raden van Regio Hart van Brabant, welke op diverse momenten in het proces een actieve rol hebben aangenomen en, voorafgaand aan vaststelling in de lokale raden, tijdens een Verenigde Vergadering tot gezamenlijke uitspraken kwamen over inhoud en uitvoering van deze agenda.

¹ De drieslag kennis, kunde én karakter is ontleend aan de onderwijsvisie van Tilburg University, die met deze drie pijlers wil uitdrukken dat zij studenten opleidt tot onafhankelijk denkers die in staat zijn om de samenleving te begrijpen en daar een rol van betekenis in te spelen. Zie voor meer informatie eindnoot ii.

Theo Weterings, voorzitter Regio Hart van Brabant en Midpoint Brabant

“Hart van Brabant, het kloppend hart van de metropoolregio Brabant. Een samenwerking tussen negen gemeenten, onderwijs, ondernemers en maatschappelijke partners. Een brede samenwerking die typerend is voor deze regio. We weten elkaar te vinden, we kennen elkaar en onze schaalgrootte maakt ons

wendbaar. Samen zetten wij onze schouders onder de ambities die wij hebben voor onze bewoners, bezoekers, bedrijven en studenten: een gezonde samenleving met meer welzijn. We koesteren ons ecologisch kapitaal. We zijn trots op onze maakindustrie, logistiek en vrijetijdseconomie. We investeren in innovatie, circulariteit en energieneutraliteit.

Midden-Brabanders zijn sociaal en ondernemend. Deze energie hebben we proberen te vangen in de strategische meerjarenagenda. Een agenda die toont dat wij veel in huis hebben om de grote maatschappelijke veranderingen vorm te geven en te begeleiden. Wij zijn in staat de innovaties voort te brengen die nodig zijn voor groei in economie, ecologie en maatschappij. Ik voorspel dat de duurzame ontwikkeling die we inzetten niet alleen direct voelbaar is in de komende vier jaar, maar dat die bijdraagt aan een toekomst voor onze (klein) kinderen zodat zij met plezier samen kunnen wonen, werken, recreëren en genieten in ons prachtige, groene Hart van Brabant.”

Achtergrond

Het bestuur van Regio Hart van Brabant wil elke vier jaar met een nieuwe strategische meerjarenagenda (SMA) komen. Dat wordt gedaan wanneer er na de gemeenteraadsverkiezingen nieuwe colleges met nieuwe akkoorden zijn. De voorliggende meerjarenagenda 2019 – 2023 is de eerste die dit ritme volgt. De vorige SMA is vastgesteld in 2016. De nieuwe SMA 2019 – 2023 kan voortbouwen op wat in 2016 in de agenda is opgenomen. Hij bevat daarnaast de besluiten die sinds 2016 in bestuurlijk Hart van Brabant zijn genomen en de opbrengst van de vele gesprekken met organisaties en partijen uit de regio via ontwikkelorganisatie Midpoint Brabant. Deze gesprekken zijn recent gevoerd en gaan over waar de regio in 2030 wil staan, welke doelen we in 2023 gerealiseerd willen hebben en welke acties daarvoor nodig zijn. Sinds 2016 zijn immers ook veel nieuwe opgaven zichtbaar geworden, zoals de klimaat- en energietransitie. Ook is nu veel duidelijker wat de effecten zijn van de decentralisaties in het sociale domein. Met de inbreng van relaties uit het bedrijfsleven, onderwijs en maatschappij, mogen we spreken van een breed gedragen agenda.

Bij elk van de programma's zijn doelen, activiteiten en indicatoren opgenomen. We kiezen voor indicatoren waar we op de schaal van de regio invloed op kunnen uitoefenen. De indicatoren dienen ter inspiratie en als houvast bij de start van projecten en programma's, regionaal op de schaal van Hart van Brabant, lokaal bij elk van de negen gemeenten, bij samenwerkingspartijen, of bij subregionale (intergemeentelijke) samenwerking. De doelen en activiteiten gebruiken we om op de vastgestelde ambities voortgang te boeken, te prioriteren en agenderen, en of te temporiseren en bij te sturen waar nodig. Jaarlijks gebruiken we deze bij het opstellen van ons uitvoeringsprogramma. De activiteiten zijn in ieder geval het 'contract' voor nu. Omstandigheden kunnen natuurlijk leiden tot aanvullende activiteiten om de gestelde doelen te halen.

Daarnaast is uit deze en andere indicatoren jaarlijks de stand van het economisch kapitaal, het sociaal kapitaal en het ecologisch kapitaal te berekenen. Dit publiceert onderzoeksinstituut Telos elk jaar in het najaar voor alle gemeenten. Daarmee kan het algemeen bestuur jaarlijks bespreken of de drie dimensies die voor de regio belangrijk zijn, alle worden versterkt. Als één van de kapitalen opvallend achterblijft, kan er immers reden zijn om in te grijpen.

Hart van Brabant wil uitblinken in duurzame ontwikkeling. Onze missie is dat we economische, ecologische en sociale groei combineren. We willen dé regio van Nederland zijn waar duurzame groei door innovatie de standaard is. Dat betekent dat we integrale keuzes maken in beleid en uitvoering

en dat doen in samenwerking tussen ondernemers, onderwijs, overheid en maatschappelijke partners. Zodoende groeien we de komende jaren op al deze drie dimensies merkbaar en meetbaar.

Onze missie

Duurzaam in ontwikkeling

SLIMME SAMENLEUWING

P7

SLIMME ECONOMIE

P8

KENNIS, KUNDE, KARAKTER

P9

P5

Onze **visie** is dat we de regio van Nederland zijn waar duurzame ontwikkeling in beleid en uitvoering tot uitdrukking komt. In Hart van Brabant staan gezondheid en welzijn van de bevolking en haar bezoekers centraal. Onze regio vormt het centrale deel van de Brabantse metropool: een welvend stedelijk netwerk waar het goed leven, werken, wonen en recreëren is. Wij zijn een regio die haar groene omgeving en vitaal landschap koestert, omdat die van grote invloed zijn op welbevinden. Het bestendige leefklimaat waarnaar wij streven, vraagt om wezenlijke stappen naar een klimaatadaptieve, circulaire en energieneutrale samenleving. Ons divers mkb-bedrijfsleven is een essentiële basis voor onze economie. Het innovatiever en duurzamer maken van het bedrijfsleven is belangrijk om een veerkrachtige, vitale economie en een toekomstbestendige omgeving te behouden. Dat doen we dusdanig dat het bijdraagt aan brede welvaart en goed uitpakt voor werkenden en werkzoekenden.

We willen onze ambitie ook koppelen aan **concrete doelen**. In deze agenda zijn concrete doelen opgenomen die te vertalen zijn in activiteiten en **indicatoren**. Bij duurzame ontwikkeling is het economische bruto regionaal product niet langer de dominante indicator. Zaken als gezondheid, onderwijs, sociale contacten, goed bestuur en culturele identiteit worden steeds belangrijker. In deze agenda kiezen we voor de Telos-benadering², ontwikkeld bij het aan Tilburg University gelieerde Brabantse centrum voor duurzame ontwikkeling, als ijkpunt voor onze visie. De totale duurzaamheidsscore is daarin opgebouwd uit de optelsom van sociaal-cultureel, ecologisch en economisch kapitaal. De essentie van deze benadering is dat de kapitalen ontwikkelen zonder dat ze ten koste gaan van elkaar of van de ontwikkelmogelijkheden van toekomstige generaties. De totale duurzaamheid van Nederlandse gemeenten loopt uiteen van 40 tot 56 en de gemeenten van Hart van Brabant staan daarin op gemiddeld 47. De afgelopen vier jaar is Hart van Brabant op de totale duurzaamheidsscore drie punten gestegen. Tot 2023 is een groei van opnieuw vijf punten mogelijk, waardoor we boven het Nederlandse gemiddelde en daarmee in de voorhoede uit kunnen komen.³

Voor merkbare en meetbare groei volgens de Telos-benadering hanteren we een **strategie** waarin we investeren in een slimme samenleving én een slimme economie, in samenhang met elkaar. Onder slim verstaan we innovatief en duurzaam. We realiseren innovaties die positief effect hebben in onze regio en daarbuiten. We passen innovaties toe die in andere regio's zijn ontstaan, zodat ook die breder bereik hebben. Innoveren doen we 'over de grenzen van systemen' en dus in samenwerking tussen regio's en, binnen onze regio, tussen ondernemers, onderwijs, overheid, maatschappelijke partners en bewoners zelf. Zodoende realiseren we maatschappelijke meerwaarde en economisch rendement. Daardoor worden we een samenleving met hoger welbevinden, die zich voorbereidt op de toekomst.

Bas Kapitein, programmadirecteur Regio Hart van Brabant en Midpoint Brabant

"Het kloppend hart van metropoolregio Brabant! Dat zijn we door onze ligging. Schakel tussen de Brabantse regio's, alsook internationaal op belangrijke productie- en vervoersassen. Een plek waar mensen samenkomen om te leven en recreëren.

Minstens even belangrijk: het hart van Brabant klopt omdat we innoveren om economische, ecologische en maatschappelijke groei te realiseren. In samenhang met elkaar, dus duurzaam. We gebruiken hiervoor de in de regio aanwezige unieke kennis, kunde en het karakter. We begrijpen de samenleving en hebben de mogelijkheden én de wil om deze te verbeteren. We maken onze kennis en kunde nog waardevoller door deze te combineren met die uit andere Brabantse regio's. Op de cover van deze strategische meerjarenagenda staat een locatie die dit karakter ademt. In het hart van deze prachtige regio staat namelijk onze symbolische huiskamer: de LocHal. Hier zien we talent en ambitie in de praktijk. Op een plek waar industrieel verleden en beloftevolle toekomst samenkomen. Waar denken en doen elkaar ontmoeten. De mouwen opstropen en gaan. Ondernemers, onderwijs, overheid en maatschappij samen. Zo komen we verder. Hoe concreter, hoe beter!"

² Zie voor een toelichting op deze methode de bijlage.

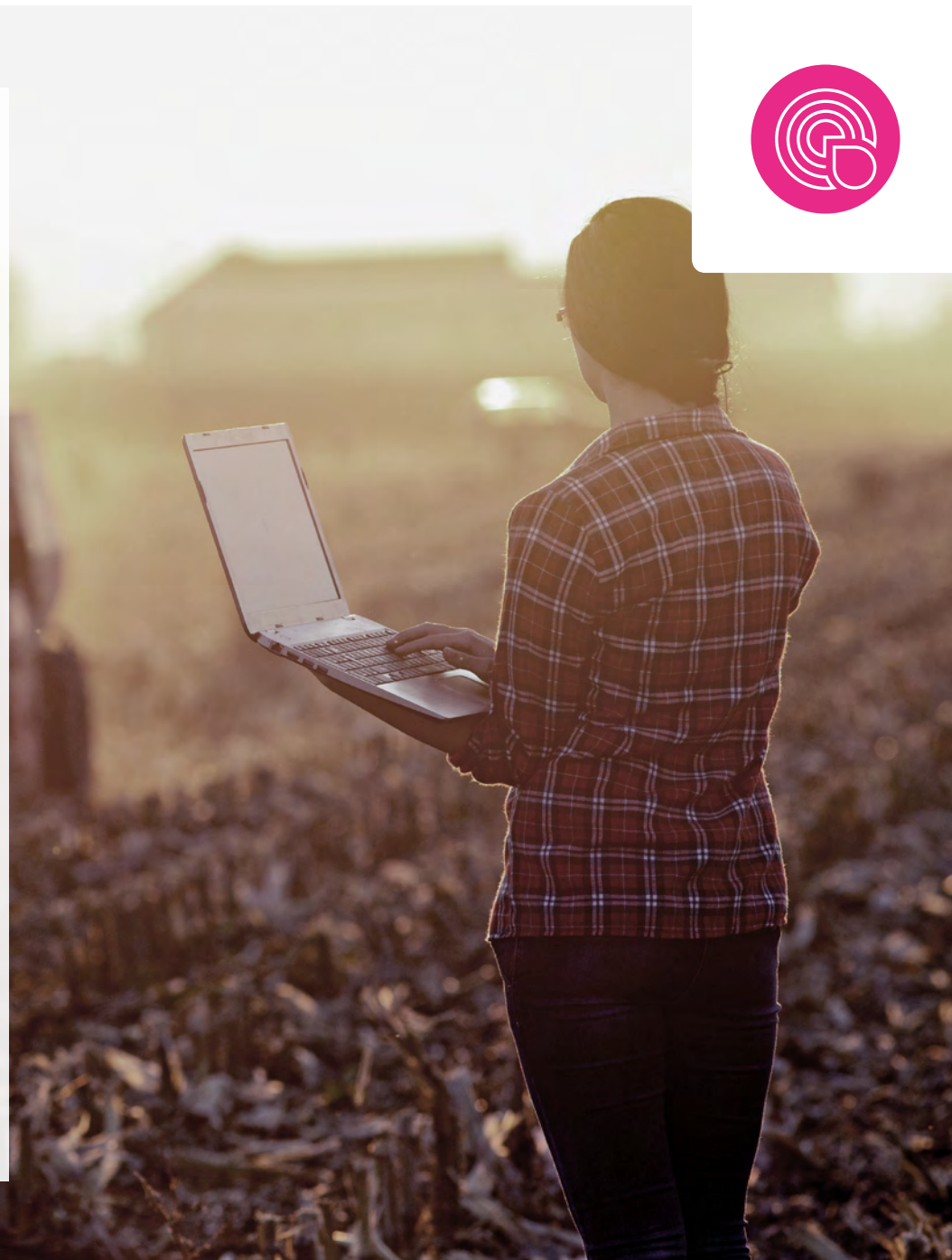
³ Nu scoort de regio op de totale score rond het Nederlands gemiddelde, maar dit wisselt per kapitaal. Economisch scoort de regio vergelijkbaar met het Nederlands gemiddelde, ecologisch en sociaal 3 respectievelijk 4 punten onder het Nederlands gemiddelde. De afgelopen jaren steeg het Nederlands gemiddelde met 3 punten in vier jaar en we mogen aannemen dat dat blijft stijgen. Als de regio de komende vijf jaar 5 punten weten te stijgen, stijgt de regio op de totale index sneller dan gemiddeld.

Slimme samenleving

Maatschappelijke en ecologische meerwaarde

- Hart van Brabant hecht aan haar ecologisch kapitaal. We nemen de verantwoordelijkheid om dit te koesteren en te ontwikkelen voor toekomstige generaties. Vanuit mondiale en landelijke klimaatdoelstellingen investeren we samen in een bestendige omgeving die klimaatadaptief, energieneutraal en circulair is. We maken ruimte voor de transitie van de agrarische sector, die daarin een belangrijke schakel is. Bij de ontwikkeling van gebieden kiezen we voor een integrale benadering en voor slimme, vraaggerichte mobiliteit. We koesteren het Midden-Brabants mozaïek met de nabijheid van kernen, voorzieningen en hoogwaardig groen, complementair aan de kwaliteit van de (hoog)stedelijke gebieden. En we investeren in woontevredenheid, onze bereikbaarheid en onze agglomeratiekracht. Innovaties, die we realiseren met onze kennisinstituten, stellen we ten dienste aan anderen.
- We hebben een hechte samenwerking en een gedeelde ambitie voor een gezonde samenleving met meer welzijn. In onze sociaal vernieuwende samenleving ontwikkelen onze inwoners meer veerkracht.¹ Om inwoners te versterken in hun veerkracht, is in Hart van Brabant een hoge kwaliteit van leven en een gezonde, positieve ontwikkeling van inwoners het uitgangspunt. Vanuit onze universiteit, onze hogescholen, ons regionaal opleidingscentrum en de in deze regio gewortelde zorginstellingen zijn we in staat om de sociale innovaties die daarvoor nodig zijn te ontwikkelen, toe te passen en te exporteren. Vanuit ons ontwikkelprogramma, waarvan slimme dienstverlening de kern is, faciliteren we deze opgaven.

ONZE MISSIE

Slimme economie

Economisch rendement

- We versterken onze maakindustrie, logistiek en vrijetijdseconomie door te investeren in innovatie (digitalisering en dataficatie), circulariteit en energieneutraliteit. Daarbij zorgen we ervoor dat er een optimale aansluiting is tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt, in kwalitatieve en kwantitatieve zin. Innovatie vereist de inzet van nieuwe kennis en de toepassing ervan.
- De kennisintensieve dienstverlening aan onze sterke economische sectoren is randvoorwaardelijk voor toekomstig succes. Daarom voegen we slimme dienstverlening als kernprogramma toe aan onze economische strategie. We zorgen ervoor dat de randvoorwaarden op orde zijn, zodat de toegevoegde waarde die onze speerpuntsectoren realiseren, groeit.

Kennis, kunde, karakter

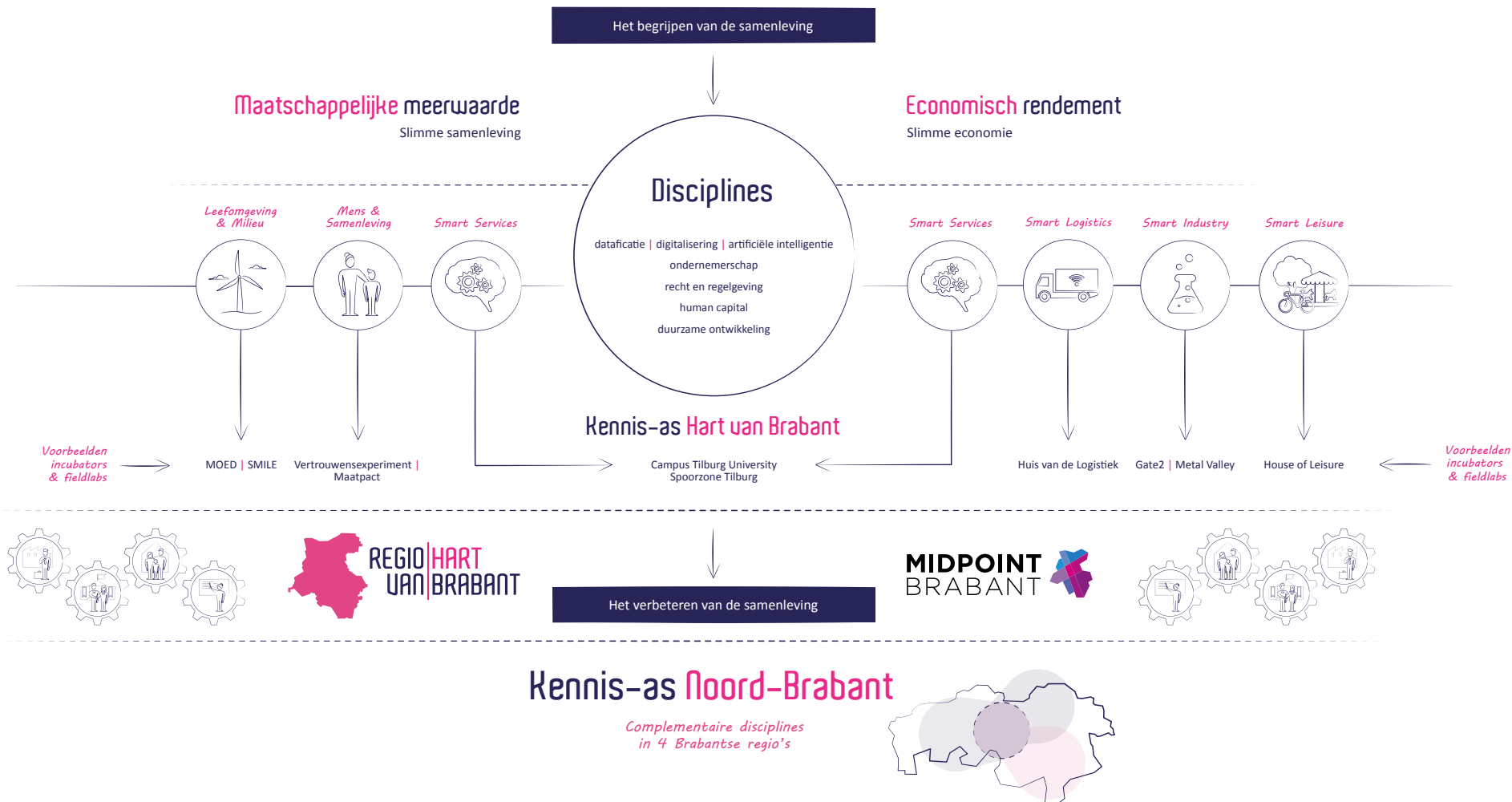
Door duurzame ontwikkeling van slimme maatschappij en economie

- Voor een slimme samenleving en een slimme economie is innovatie nodig. Hart van Brabant heeft als regio met drie mbo- en twee hbo-instellingen, een universiteit en gelieerde kennisinstituten de kennis, kunde en het karakter in huis om de gewenste transformaties te kunnen begeleiden.ⁱⁱ
- Het hoger onderwijs is 100 jaar aanwezig in de regio en cultuuronderwijs 150 jaar. De regio heeft ook uitstekend vakonderwijs. Ontwikkeling en emancipatie hebben daarin altijd centraal gestaan. Eerst lokaal, maar inmiddels studeren er meer dan 50.000 studenten uit 102 landen in Tilburg.ⁱⁱⁱ In deze mix worden nieuwe wereldburgers gevormd, die de juiste vaardigheden en karakter mee krijgen om weerbaar te kunnen zijn in de toekomstige samenleving.
- Met name op de 'mens- en maatschappijkant' van digitalisering en dataficatie, ondernemerschap, regionaal recht en bestuur, *human capital* en verduurzaming willen en kunnen de kennisinstellingen meer bieden dan zij nu al doen.
- Innovatie met maatschappelijke waarde en met oog voor menselijk gedrag is de afgelopen jaren onderdeel geworden van onze manier van kijken. In combinatie met het organiserende vermogen in onze regio geeft dit ons een stevige basis voor realisatie van onze ambities.

Kennis, kunde & karakter

Wij zijn het kloppend hart van Brabant. We zijn sociaal en ondernemend. Vanuit onze wil om de samenleving te begrijpen, verdiepen wij ons in de creatie van maatschappelijke meerwaarde en economisch rendement. De kennisdisciplines die we van oudsher in huis hebben, zorgen voor

de kunde en het karakter om te werken aan het verbeteren van onze samenleving. We doen dat met de menselijke maat in ons achterhoofd. We doen dat op innovatieve wijze. Wij zijn sociale ondernemers en creatieve doeners.

Ons DNA

Sterkten en ontwikkelpunten

MAATSCHAPPIJ

P14

LEEFOMGEUING

P16

ECONOMISCH ECOSYSTEEM

P18

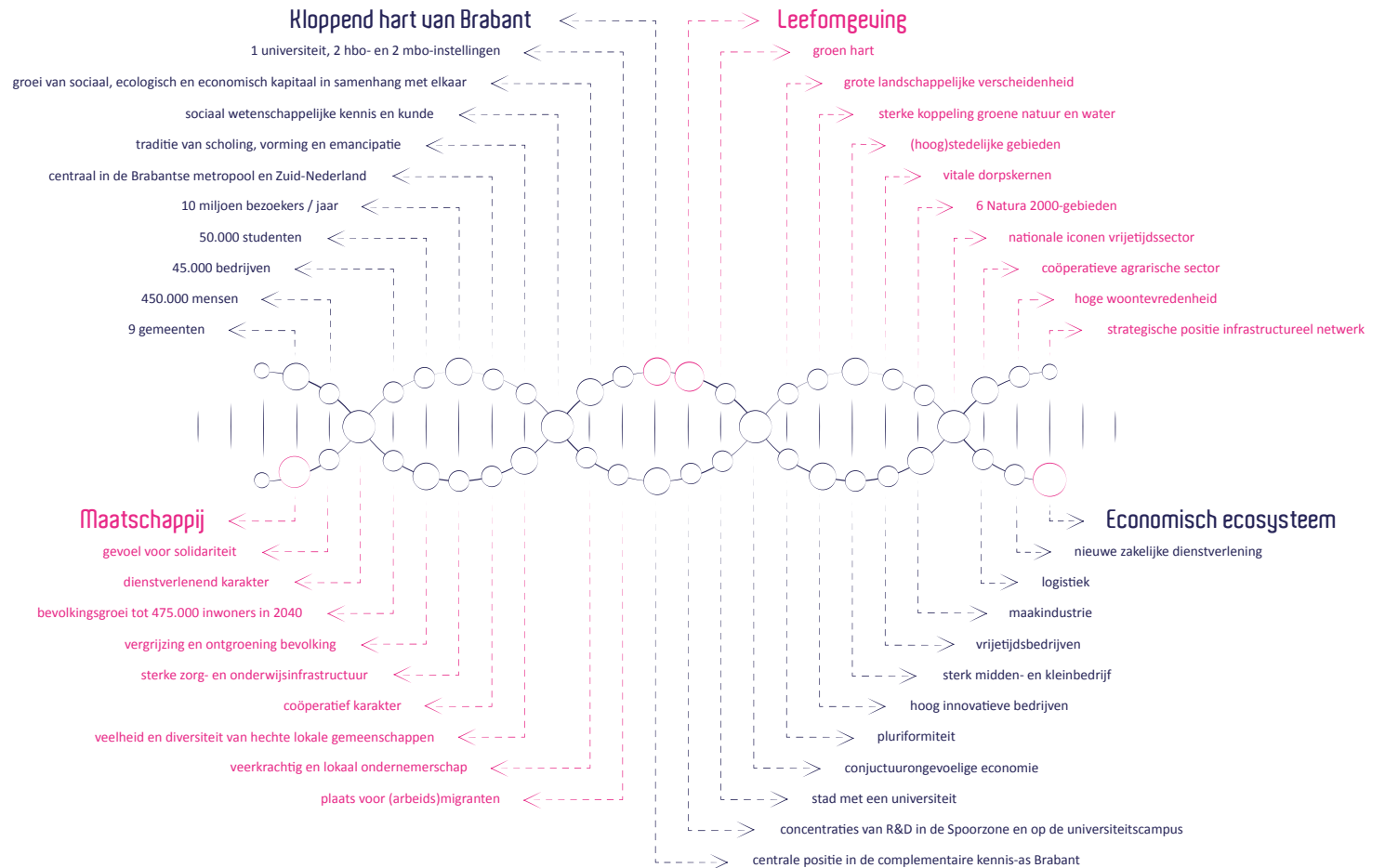
P11

En wat wij doen, klopt. Onze economie draait als een tielier.^{iv} Onze innovatie in de jeugdhulp is verworven tot landelijk voorbeeld.^v We lopen voorop in de aanpak van het klimaatvraagstuk.^{vi} Onze werkbare schaal en netwerkorganisatie leiden tot efficiënte en flexibele samenwerking en slagkracht. Dit maakt ons tot een aantrekkelijke regio om mee samen te werken. Er is werk aan de winkel. Wij zetten de schouders eronder.

Wij zijn het kloppend hart van Brabant. We vormen de levensader tussen de verschillende regio's om ons heen. We liggen gunstig ten opzichte van de Randstad, de Vlaamse Ruit en het Rijn-Ruhrgebied. We vormen een belangrijke hub in het mondiale goederenvervoer tussen de havens van Rotterdam en Antwerpen en het Europese en zelfs Chinese achterland (*One Belt – One Road*). We maken multimodale bereikbaarheid kloppend en dragen zorg voor een goede ontsluiting, ook in de verbinding en de samenwerking met Vlaanderen.

Sterk DNA

Onderbouwing

In Hart van Brabant en haar negen gemeenten (Dongen, Gilze en Rijen, Goirle, Heusden, Hilvarenbeek, Loon op Zand, Oisterwijk, Tilburg en Waalwijk) leven bijna 450 duizend mensen, zijn talloze maatschappelijke organisaties actief waarin inwoners zijn vertegenwoordigd, zijn 45 duizend bedrijven gevestigd, volgen 50 duizend studenten een opleiding bij een van de vijf mbo- en hbo-instellingen of de universiteit en bezoeken jaarlijks ruim tien miljoen mensen de natuurparken, attractieparken, evenementen en culturele voorzieningen. Wij zijn een regio die voortbouwt op het bestaande en vanuit een krachtige uitgangspositie kiest voor versterking en versteviging.

Het kloppend hart van Brabant bestaat uit grote en kleinere gemeenten. De gemeente Tilburg (met 217.000 inwoners de zevende gemeente van Nederland) heeft grootstedelijke kenmerken. Als stad met een universiteit heeft ze een relatief jonge bevolking en van de negen gemeenten ook het hoogste aandeel allochtonen en werkzoekenden. De gemeente Waalwijk volgt op deze kenmerken, maar overstijgt Tilburg in het aandeel snelgroeiende bedrijven, wat een indicatie geeft voor de economische dynamiek. De andere zeven gemeenten in de regio hebben kleinere en aantrekkelijke woonplekken, maar minder bedrijvigheid. Juist in die gemeenten zijn grote landelijke publiekstrekkingen aanwezig zoals De Efteling, Beekse Bergen, Loonse en Drunense Duinen, Oisterwijkse recreatievoorzieningen en de vesting Heusden, die zorgen voor veel beweging naar de regio.

In het kloppend hart van Brabant wonen van nature warme en gemoedelijke mensen. Dat zit diep in de genen. De schrale gronden waarop ze moesten leven, leverden weinig op. Dat, in combinatie met de katholieke volksaard, gaf de Brabander een groot gevoel voor solidariteit en klaar staan voor elkaar. Een gastvrij, behulpzaam en dienstbaar karakter dus. Arbeidsintensieve textiel- en leerindustrie vestigde zich graag in de kinderrijke regio. Van daaruit ontstond al snel de behoefte aan geschoold kader. Dit leidde ertoe dat honderd jaar geleden de katholieke leergangen zich vestigden in Tilburg waarmee een traditie van scholing, vorming en emancipatie aanving, die tot op de dag van vandaag doorgaat. De sociale grondhouding werd hierdoor professioneel bestendigd. Sociaalwetenschappelijke kennis en kunde gaan hand in hand met een dienstverlenend karakter van onze mensen.

Regionaal beleid gaat mede hierdoor al jaren uit van groei van sociaal, ecologisch en economisch kapitaal in samenhang met elkaar. Meer en sneller dan elders en nooit ten koste van elkaar. De samenwerkingsbereidheid in de regio, de schaal van de regio die slag- en realisatiekracht

Groei-ontwikkeling Regio Hart van Brabant

Inwonersaantallen per gemeente in 2018 en verwachting voor 2040

in de hand kan werken en een alfa-gamma kennisprofiel met een focus op de 'mens- en maatschappijkant' van innovatie (complementair aan de technologische kant van innovatie), maken deze ambitie logisch en potentieel realiseerbaar. Niet voor niets zijn in het Hart van Brabant grote zorginstellingen en gelieerde organisaties ontstaan. Energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie zijn nieuwe opgaven voor de regio. Samen met bestaande opgaven, speerpunten en beleid van de regio wordt dit integraal, innovatief en in samenwerking met onze partners opgepakt. Hart van Brabant is bovendien een regio die bewust ruimte wil bieden aan experimenten in de vorm van proeftuinen. Passend bij een regio die zichzelf 'opnieuw heeft moeten uitvinden', bijvoorbeeld na de hoogtijdagen van de leer- en textielindustrie. In lijn met de Telos-benadering omschrijven we het DNA van de regio op drie aspecten.^{vii}

ONS DNA

Maatschappij

Digitalisering en andere trends zullen bedrijfstakken opschudden en ook sociaal-maatschappelijk effect hebben, onder andere op de arbeidsmarkt.⁴ Sterke veranderingen op de arbeidsmarkt vergroten het risico dat vraag en aanbod van arbeid, zowel kwalitatief als kwantitatief, niet langer op elkaar aansluiten. We monitoren in Brainportnetwerkverband actief de arbeidsmarktontwikkelingen van de regio. Voorbeelden daarvan zijn de regionale ontwikkeling van het aantal vacatures, de werkloosheid en het aantal studerenden met een technisch profiel.^{viii}

Een veerkrachtige regio^{ix}, zowel economisch als sociaal, is beter in staat veranderingen in de markt op te vangen. Het opleidingsniveau in de regio is nu echter beneden gemiddeld, evenals de economische veerkracht. Als het gaat om sociale veerkracht hebben vooral Waalwijk en Tilburg relatief veel inwoners met een minder grote veerkracht.^x Kenmerkend voor onze regio is daarnaast het grote aantal arbeidsmigranten. Een deel van de buitenlandse werknemers die nu naar Hart van Brabant komt, vestigt zich wellicht permanent hier. Er bestaat echter een grote kans dat zij op enig moment terugkeren of elders een baan vinden. Deze factoren maken het nodig dat geïnvesteerd wordt in de kwaliteit en veerkracht van mensen op de arbeidsmarkt. Dat draagt bij aan de kwaliteit van samenleven in de regio.

Andere landelijke trends op maatschappelijk terrein, zoals vergrijzing, ontgroening, meer kleine huishoudens, meer leefstijl- en ouderdomsziekten (zoals obesitas, hart- en vaatziekten, diabetes en dementie) en meer behoefte aan mantelzorg, zijn ook zichtbaar in Hart van Brabant. Deze trends lijken vooral risico's in te houden voor groepen met een lage opleiding, die in de regio relatief veel aanwezig zijn. De demografische gegevens laten zien dat het aanbod van mantelzorgers niet automatisch meegroeit en dat het aantal jongeren in de regio daalt. Echter neemt het aantal jongeren dat een beroep doet op de jeugdzorg toe. Tot 2019 doet 10% van alle jongeren in Hart van Brabant een beroep op de jeugdzorg. De drie decentralisaties vanuit de Rijksoverheid, de Participatiewet, de Wet maatschappelijk ondersteuning 2015 en de Jeugdwet⁵, worden vanaf 2019 in een budget, integraal uitgekeerd aan gemeenten. De taken in het sociaal domein willen we als gemeenten preventief en integraal oppakken. Gezien de groei van leefstijlziekten, klachten die worden veroorzaakt door de manier van leven, wordt de koppeling van zorg met veiligheid, ruimte en groen om te kunnen ontspannen en herstellen, steeds duidelijker.

**Anita Wydoodt,
Elisabeth Tweesteden
Ziekenhuis**

“Op regionale schaal kan veel worden opgepakt. Dat ziet ook het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Regio's verschillen wel in tempo, hoe en wat er als eerste wordt opgepakt. Zo heeft de Amsterdamse regio andere accenten dan Zuid-Limburg. Er is niet één plan dat over alle regio's kan worden uitgerold. Het verschil wordt mede bepaald door de historie en de lokale context.”

⁴ Een schatting is dat de zogeheten digitale beroepsbevolking van 2016 tot 2021 zal toenemen met ruim een kwart tot 1,9 miljoen werkzame personen. Bron: *De Digitale Economie van Nederland. theMETISfiles*, 2017.

⁵ De Jeugdwet vervangt de Wet op de jeugdzorg, die tot 2015 geldig was, en de verschillende andere onderdelen van de jeugdzorg die onder de Zorgverzekeringswet en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten vielen. Ook de jeugdbescherming en jeugdreclassering maken onderdeel uit van de wet. Bron: Nederlands Jeugdinstituut, www.nji.nl.

ONS DNA

Leefomgeving

Onze regio is het groene hart van Brabant. Dit wordt ondersteund door het ecologisch kapitaal zoals Telos dat berekent. Daar waar Nederland ten opzichte van andere Europese landen nog zeer ver achterloopt in het realiseren van klimaatdoelstellingen, scoort Hart van Brabant bovengemiddeld in vergelijking met andere regio's in Nederland.^{xi} We voelen ons thuis in deze koploperspositie, bouwen deze uit, en nemen het op ons om aan te jagen dat we zowel landelijk als regionaal nog een flink aantal stappen bijzetten.

Ons DNA | Leefomgeving

De regio heeft een aantrekkelijke leefomgeving, bestaande uit een combinatie van stedelijke dynamiek en dorpse kernen met ruimte, water en groen ertussen. De regio kent op een compacte oppervlakte grote landschappelijke verscheidenheid – van kleinschalige zandlandschappen tot open rivierkleilandschappen, van natuurgebieden met bos, heide en vennen tot landgoederen en een groot aandeel agrarische landschappen. Natuurgebieden zoals de Loonse en Drunense Duinen en omliggend groen in de ruit Tilburg – Waalwijk – Oisterwijk, maar ook aan de zuidrand van de regio dragen daar sterk aan bij. De regio heeft maar liefst zes Natura 2000-gebieden⁶ binnen haar grenzen, variërend van laagveenmoerassen tot zandverstuivingen en van meanderende beken tot door mensenhanden gegraven leemkuilen. En we kennen een sterk groen-blauw raamwerk.

Ons landelijk gebied is in transitie. Landbouw, klimaat, energie en natuur zijn in beweging, wat zorgt voor sociale, ruimtelijke, economische en ecologische opgaven. Vaak komen meerdere opgaven bijeen binnen gebieden of trends, zoals bij de herbestemming van vrijkomende agrarische bebouwingen, of bij de realisatie van het natuurnetwerk. We zoeken naar duurzame invulling van traditionele sectoren, zoals de agrarische sector, en naar bijpassende, sluitende economische modellen.

Tot 2040 groeit de bevolking van onze regio met 30 duizend mensen tot 475.000. Het merendeel van deze groei komt voor rekening van de stad Tilburg. De regio biedt, onder andere door de grote diversiteit in landschap, een scala aan woonmilieus, van hoogstedelijk tot dorp en landelijk.^{xii} Hart van Brabant bedient bewoners met uiteenlopende woonvoorkeuren. Zowel mensen die op zoek zijn naar betrokkenheid en sociale binding als bewoners die zoeken naar een kalme en rustige omgeving kunnen er terecht.^{xiii} Het buitengebied is in transitie en zoekt aansluiting met ontwikkelingen op sociaal en economisch gebied. De ontsluiting van de regio is multimodaal via (snel)wegen, een railport, de Bergsche Maas, een verbreed en verdiept kanaal en diverse havens en een gunstige ligging ten opzichte van Eindhoven Airport. Dit alles zonder de prettige woonbeleving aan te tasten. Juist deze harmonie en leefbaarheid is typerend voor Hart van Brabant.

Uoetnoot

⁶ *Natura 2000 is de overkoepelende naam voor gebieden die worden beschermd vanuit de Vogel- en Habitatrichtlijn. Volgens deze Europese richtlijnen moeten lidstaten specifieke diersoorten en hun natuurlijke leefomgeving (habitat) beschermen om de biodiversiteit te behouden. Bron: Ministerie LNV.*

ONS DNA

Economisch **ecosysteem**

Hart van Brabant heeft een gevarieerde economie. Het midden- en kleinbedrijf is sterk aanwezig, met concentraties in logistiek, maakindustrie (waaronder de metaalindustrie) en vrijetijdsbedrijven.^{xiv} Daarnaast biedt publieke dienstverlening in de zorg en het onderwijs veel werkgelegenheid. Er zijn grote bedrijven in de financiële dienstverlening en het verzekeringswezen (die door digitalisering juist kleiner worden) en nieuwe bedrijven die nieuwe diensten bieden tussen consumenten en bedrijven in.

Uit de monitor 2018 'Cijfers kapitaal' van Brainport Network blijkt dat Hart van Brabant het goed doet.^{xv} Onze regio laat net als de andere regio's in Brabant en Limburg groei zien in het aantal bedrijfsvestigingen, in daling van het aantal faillissementen en in het aantal snelle groeiers (bedrijven met minimaal 50 FTE die in drie jaar tijd met meer dan 60% zijn gegroeid in werkgelegenheid). Wegen we mee dat Hart van Brabant in omvang een kleinere regio is dan de andere drie Brabantse regio's, dan hoort onze regio bij de voorhoede.

De belangrijke internationale positie van Hart van Brabant in de logistiek gaat gepaard met de vestiging van internationale bedrijven.^{xvi} Ook kent de regio een aantal hoog innovatieve bedrijven die opereren op Europese en internationale schaal. Deze pluriformiteit zorgt voor relatief conjunctuurgevoelige economische ontwikkeling en leidt tot de mogelijkheid om koploper te worden in verantwoorde productie en distributie.

Het bedrijfsleven en haar onderzoeks- en ontwikkelkracht geeft in Hart van Brabant nog weinig sturing aan de keuzen van universiteit en hogescholen. Het aantal nieuwe bedrijven en start-ups blijft nog iets onder het landelijk gemiddelde^{xvii} en zeker onder het gemiddelde van universiteitsregio's. Terwijl deze wel de nieuwe kennis binnenbrengen waarmee bedrijven, zorginstellingen en andere spelers hun processen kunnen vernieuwen. De universiteit heeft vele onderzoekssamenwerkingen, maar niet extra sterk met de eigen regio.^{xviii} De regio is economisch gezien niet zozeer sterk onderling verbonden, maar verbonden met de hele provincie en het hele land. Tilburg is qua aantal studenten de tiende stad van Nederland, 12% van de inwoners is student (hbo en wo). Dat is in vergelijking met andere universiteitssteden relatief laag.^{xix} Ook door de geografische ligging van de campus wordt Tilburg getypeerd als een stad met een universiteit, die de stap naar een universiteitsstad nog moet maken. Van alle universiteiten heeft Tilburg University het profiel van een universiteit die zich richt op 'het begrijpen van de samenleving' en zelfs het 'verbeteren van de samenleving'.

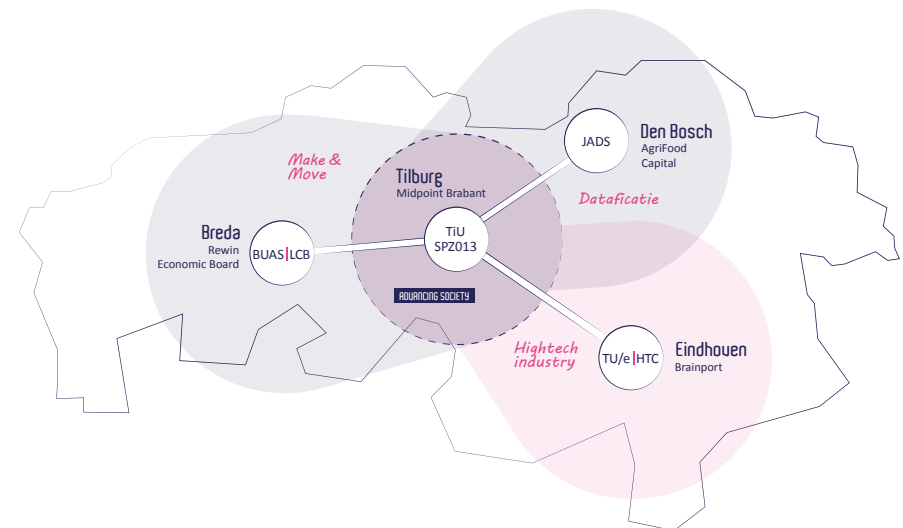
Daar waar je zou verwachten dat het aantal R&D-investeringen achterblijft in regio's waar het mkb zo'n grote rol speelt, blijkt dat voor Hart van Brabant niet te gelden. Wel miste de regio lang een zichtbaar concentratiepunt van een kennisinstelling én start-ups. In Tilburg ontstaan twee concentraties van R&D: de Spoorzone en de universiteitscampus. Verbonden met elkaar en met de concentraties van economische dynamiek (waaronder de campussen en 'huizen' van Midpoint

Brabant) kan het geheel uitgroeien tot een echt innovatiedistrict. Deze kan op haar beurt in de Brabantse metropool worden verbonden met kennisclusters in Eindhoven, Breda en Den Bosch. Zo ontstaat een complementaire en complete Brabantse kennis-as, die in staat is om innovaties op de cross-over technologie, dataficatie en social engineering te faciliteren. En die van daaruit relevant kan bijdragen aan het Vanguard Initiative, een netwerk van ruim dertig Europese regio's waaronder Zuid-Nederland, die samenwerken om nieuwe technologieën versneld hun weg te laten vinden naar de Europese industrie.

In onderstaande visualisatie worden enkele afkortingen gebruikt om de kennis- en onderwijsstructuur in Noord-Brabant te duiden. In de regio West-Brabant gaat het Breda University of Applied Sciences (BUAS) en Logistics Community Brabant (LCB). In Noordoost-Brabant gaat het om de Jheronimus Academy of Data Science (JADS). In Zuidoost-Brabant betreft het de Technische Universiteit Eindhoven (TU/e) en de High Tech Campus (HTC). Deze sporen komen samen in Midden-Brabant met Tilburg University (TiU) en de Spoorzone013 (SPZ013).⁷

Kennis-as Noord-Brabant

*Complementaire disciplines
in 4 Brabantse regio's*

Onze omgeving verandert continu. Ontwikkelingen gaan sneller dan ooit tevoren. Kennis neemt in belang toe in een tijd waarin dataficatie en digitalisering onze uitdaging zijn, we ons midden in de transformatie van het sociaal domein bevinden en de verduurzaming veel van ons vraagt.

Vraagstukken worden op logische schaal opgepakt. Goed samenwerkende regio's winnen daarbij aan belang. De onderstaande trends en ontwikkelingen zijn geselecteerd, omdat deze passen bij de opgaven van Hart van Brabant in relatie tot het DNA van de regio.

Onze omgeving

Trends en ontwikkelingen

KENNIS ALS WAARDE P21

DATAFICATIE EN DIGITALISERING P22

SAMENLEVENING IN BEWEGING P23

GROEIEND KLIMAATBEWUSTZIJN P24

DE REGIO ALS EFFECTIEVE SCHAAL P25

ONZE OMGEUING

Kennis als waarde

De majeure economische, maatschappelijke en ecologische vraagstukken kunnen alleen door de inzet van kennis van antwoorden worden voorzien. Sociale innovaties zijn nodig om de transformatie van de verzorgingsstaat naar de participatiesamenleving te laten slagen. In de geglobaliseerde economie zijn de inzet van kennis en kunde de enige productiefactoren waarmee bedrijven in onze regio hun gunstige concurrentiepositie kunnen blijven behouden. Ook de realisatie van een snelle energietransitie kan alleen slagen door de inzet van nieuwe technologie.

Gelukkig vormt Brabant een hoog stedelijk netwerk waarin de kenniseconomie gedijt. Onderzoekers, opleiders, studenten, bedrijven en maatschappelijke instellingen ontmoeten elkaar steeds meer. Voor onze toekomst is dit essentieel. Onze kennis- en onderwijsinstellingen zijn samen met ons bedrijfsleven in staat om de genoemde regionale opgaven in de volle breedte op te kunnen lossen. Als overheden participeren we hier graag in.

Hans Nederlof, college van bestuur Fontys Hogescholen

“Leven Lang Ontwikkelen is al lang bekend maar er lijkt nu pas echt grootschalig actie op te komen. Wij hebben een groot deeltijdbaanbod, maar we zien het krimpen. Dat is jammer en best wel gek. We werken daar hard aan, bijvoorbeeld door het verder flexibiliseren en digitaliseren van het onderwijs.”

ONZE OMGEUING

Dataficatie en digitalisering

Er is sprake van een vierde industriële revolutie die wordt veroorzaakt door een digitale revolutie. De economie wordt steeds meer ICT-gedreven en de hoeveelheid data die dagelijks wordt verwerkt is enorm. Dit biedt kansen aan ICT-georiënteerde bedrijven in de regio die zich met behulp van data weten te onderscheiden; datamaturiteit bereiken en hun ondernemingsmodel aanpassen. Anderzijds kan het ook een bedreiging zijn als de sectoren waarin wij relatief groot zijn, niet inspelen op deze ontwikkeling. Met deze digitale revolutie zijn ook onderwerpen zoals bescherming van persoonlijke gegevens en juridische borging van privacy aan de orde van de dag. Dataficatie heeft effect op allerlei domeinen, bijvoorbeeld op de arbeidsmarkt, woonsituaties en zorg en ondersteuning.

Samenleving in beweging

Demografische ontwikkelingen en bewegingen in de samenleving hebben invloed op woonvormen, manieren van omgangsvormen en vormen van zorgorganisatie. Het (jong) talent is schaars en wordt een steeds grotere concurrentiefactor, ook voor regio's. Het hebben van een baan is van groot belang voor het welbevinden van inwoners, maar niet alle inwoners hebben de mogelijkheden of omstandigheden om dit te behalen. De klassieke verhoudingen tussen economie, onderwijs en arbeidsmarkt zijn aan het verschuiven. We kiezen in de praktijk steeds vaker voor maatwerkoplossingen voor gezinnen of individuen, waardoor verbindingen nodig zijn tussen dienstverlening op het gebied van wonen, zorg, bestaanszekerheid en ruimte.

De vraag naar zorg en ondersteuning neemt sterk toe en verschillen tussen inwonersgroepen worden groter. Het belang van vroegtijdige signalering en oog hebben voor verwarde personen, kindermishandeling en huiselijk geweld is groter en actueler geworden. Digitalisering biedt daarbij enerzijds kansen om op afstand mensen te ondersteunen, maar heeft anderzijds als risico dat het leidt tot individualisering en anonimisering.

Binnen de muren van zorginstellingen zijn steeds minder plekken en bedden beschikbaar, waardoor wachtlijsten ontstaan. Die prangende situatie geeft gemeenten de opgave om lokaal na te denken over de organisatie van zorg en ondersteuning, bijvoorbeeld door inwoners zo lang mogelijk thuis te laten wonen. Inwoners zoeken een antwoord voor hun vragen in de eigen wijk of gemeente. In beleid en samenlevingsvormen vormt de buurt een steeds belangrijkere pijler. Gemeenten hebben daarvoor als eerste verantwoordelijkheid, maar inwoners komen steeds vaker ook zelf in actie.

Groeiend klimaatbewustzijn

Het klimaat verandert sneller dan verwacht. De gevolgen en risico's hiervan zorgen ervoor dat klimaatadaptatie in de NOVI en de Brabantse Omgevingsvisie in de top 4 van urgenties benoemd is. Eerdere berekeningen stelden dat schades als gevolg van klimaatverandering fors gaan toenemen, tot circa 71 miljard euro in de periode tot 2050.^{xx} De aandacht en zorg voor ons klimaat neemt met gelijke tred toe. We zien dit terug in de coalitieprogramma's van de negen gemeenten, in beleidsplannen van (semi-)overheden, in het maatschappelijk verantwoord ondernemen door bedrijven, in burgerinitiatieven en energiecoöperaties, en in aandacht voor energie, kringloop en het klimaat op scholen, in bibliotheken en in sociale media. Onze CO₂-uitstoot moet omlaag en tegelijkertijd moeten we ruimtelijke aanpassingen maken om de gevolgen van klimaatveranderingen op te vangen. Er vinden stevige transities plaats in de landbouw, ruimtelijke ordening, ons energiegebruik en onze natuur.

Voor wat betreft de reductie van CO₂-uitstoot is in 2018 voorzien dat deze in Nederland tot 2030 moet dalen met 49%.^{xxi} Het kabinet spreekt een doelstelling uit van 16% in 2023. Onder andere de energietransitie zal hieraan moeten bijdragen. Deze wordt opgebracht op vijf terreinen: gebouwde omgeving, landbouw/landgebruik, industrie, mobiliteit en elektriciteit. Elke regio voert hierin een relatief aandeel uit in de komende periode. Overheden maken de komende jaren in totaal 600 miljoen euro beschikbaar om de leefomgeving klimaatbestendig en water robuust te maken, zowel in het stedelijk gebied als in de buitengebieden.⁸ Hiermee richten zij zich op het voorkomen van wateroverlast, het tegengaan van verdroging, de gevolgbepierking van overstromingen en de voorkoming van hittestress. Aanvullend is de transitie naar een circulaire economie noodzakelijk omdat met de huidige lineaire economie grondstoffen opraken of schaars worden, en ecologie en maatschappij onleefbaar worden. Hiervoor is het nodig dat we circulair gaan inkopen, ons afvalmanagement circulair insteken en circulair gaan ondernemen, om daarmee uiteindelijk onze kringlopen te sluiten. Het rijk nodigt ons uit om in het verlengde van het Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie samen met belanghouders een Regionale Circulaire Economie-strategie op te stellen.

Uoetnoot

⁸ In 2018 ondertekenden gemeenten, waterschappen, provincies en Rijk hiertoe het Bestuursakkoord Klimaatadaptatie.

ONZE OMGEUING

De regio als effectieve schaal

We zijn ons bewust van een toenemende functionele regionalisering, waardoor we ook regionale oplossingen moeten bedenken. Rijk en provincie verlangen van gemeenten dat ze vraagstukken rond jeugdhulp, wonen, werken, ruimte voor bedrijven en kantoren, mobiliteit, energie, klimaat en circulaire economie op regionaal niveau afstemmen. Stimulerings- en subsidietrajecten, nationaal en internationaal, vinden vaak alleen gehoor op tenminste regionale schaal. Wij verwachten dat de regio, als logische schaal voor het aanpakken van gedeelde opgaven en het daarvoor organiseren van verbinding met kennis, verder in belang zal toenemen. Dit laat onverlet dat lokaal maatwerk door individuele gemeenten, vanuit lokale autonomie, geregisseerd zal blijven worden.

Tegelijk met het toenemend belang van intergemeentelijke samenwerking, signaleren we steeds meer noodzaak tot het maken van afspraken tussen kennisinstellingen, ondernemers, overheden en maatschappelijke partners. We noemen dit multihelix-samenwerking. Veel organisaties zijn regionaal georganiseerd, hetzij als onderdeel van een grote landelijke organisatie, hetzij als bovengemeentelijke organisatie.

De overkoepelende regionale ambitie brengen we tot uitvoering in drie deelprogramma's. De strategieën Mens & Samenleving, Leefomgeving & Milieu en Economie worden geformuleerd in lijn met de ambities die horen bij de regio waar welvaart en welbevinden elkaar ontmoeten. Per deelprogramma zijn in deze strategische meerjarenagenda doelstellingen gedefinieerd voor de periode tot 2023 die bijdragen aan de grotere ambitie van brede welvaart met een slimme samenleving

en economie. De doelen in deze strategische meerjarenagenda zijn met zorg geselecteerd op basis van toepasbaarheid bij de regionale ambitie van brede welvaart. Ook is rekening gehouden met de mate van meetbaarheid, op zowel gemeente- als regioniveau. De doelen zijn dus niet allesomvattend of uitputtend. In uitvoeringsprogramma's en begrotingen worden de doelen en activiteiten verder uitgewerkt naar financiën en projecten.

Onze programma's

Impact door samenwerking

MENS & SAMENLEVING

P27

LEEFOMGEVING & MILIEU

P39

ECONOMIE

P50

ONZE PROGRAMMA'S

Mens & Samenleving

Ambitie: slimme samenleving | maatschappelijke meerwaarde

We hebben een hechte samenwerking en een gedeelde ambitie voor een gezonde samenleving met meer welzijn. In onze sociaal vernieuwende samenleving ontwikkelen onze inwoners meer veerkracht. Om inwoners te versterken in hun veerkracht, is in Hart van Brabant een hoge kwaliteit van leven en een gezonde, positieve ontwikkeling van inwoners het uitgangspunt. Vanuit onze universiteit, onze hogescholen, ons regionaal opleidingscentrum en de in deze regio gewortelde zorginstellingen zijn we in staat om de sociale innovaties die daarvoor nodig zijn te ontwikkelen, toe te passen en te exporteren. Vanuit ons ontwikkelprogramma, waarvan slimme dienstverlening de kern is, faciliteren we deze opgaven.

Dit hoofdstuk gaat over mensen en investeringen in mensen. Onze regio is in 2023 een veerkrachtige samenleving: inclusief, behulpzaam naar elkaar, gezond en veilig. Iedereen voelt zich thuis in de wijk en kan zo lang mogelijk zelfstandig wonen, naar vermogen deelnemen aan de samenleving en het arbeidsproces en maximaal zijn talenten ontwikkelen. In de ambitie van dit hoofdstuk wordt uitgegaan van een ruime(re) opvatting voor het nut van investeringen in mensen (menselijk kapitaal), namelijk voor kwaliteit van leven.

In onze regio vinden we de verbetering van kwaliteit van leven belangrijk, alsook een gezonde en positieve ontwikkeling van de inwoner(s). We zorgen voor vergroten van veerkracht en hebben de gedeelde ambitie om de kwaliteit van (samen)leven bovenaan te zetten. In de regio bieden wij goede ondersteuning aan onze inwoners.

De gedachte van de drie decentralisaties (Participatiewet, Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 en de Jeugdwet) is om zelfredzaamheid van inwoners te versterken en hulp en ondersteuning dichtbij inwoners te organiseren. Ook in onze regio leveren we (lokaal) maatwerk. Gemeenten kennen hun inwoners en dragen zorg voor de lokale toegang tot zorg en ondersteuning. Ter ondersteuning van een optimale lokale dienstverlening wordt in regionaal verband samengewerkt voor een effectieve en efficiënte organisatie van het sociaal domein.

Uitgangspunten ambitie

In het sociaal domein gaan we uit van het principe van meedoen en het centraal stellen van de leefwereld van de inwoners. Er zijn vier uitgangspunten (de leidende principes) voor een integraal en preventief sociaal domein:

1. Meedoen: een positief leefklimaat waarin iedereen volwaardig meedoet.
2. De vraag van de inwoner is leidend, mensen zijn belangrijker dan regels. We bieden resultaatgerichte ondersteuning op basis van maatwerk.
3. Eén huishouden, één plan, één coördinator, en ook op termijn: één ontschot budget per huishouden. Ofwel het centraal stellen van de leefwereld van de inwoners.
4. De veiligheid van inwoners vormt altijd de ondergrens.⁹

We stimuleren dat inwoners voor zichzelf zorgen, de jeugd gezond opgroeit en zoveel mogelijk mensen naar school gaan en zich verder ontplooiën. Het permanent ontwikkelen van competenties gaat verder dan alleen het leren op school. Als regio bieden we met de juiste faciliteiten en programma's een goed leefklimaat waar onze inwoners zich blijvend kunnen ontwikkelen op het gebied van sport, cultuur, natuur en persoonlijke ontwikkeling. Dit is belangrijk voor het gevoel van eigenwaarde en zelfstandigheid van onze inwoners. Ook draagt het bij aan de mogelijkheid van onze inwoners om duurzaam te participeren, door werk, vrijwilligersactiviteit of scholing, in de maatschappij. We willen de (thuis)situatie dusdanig ondersteunen dat de zelfstandigheid zoveel mogelijk behouden kan blijven en waarin de gezinsleden samen met hun netwerk zelfredzaam zijn. Als mensen zelfredzamer zijn, zorgt dat doorgaans voor een hogere kwaliteit van leven. Goede ondersteuning aan en dichtbij huis draagt bij aan zo vitaal mogelijk ouder worden en hulp toegesneden op de leefwereld van inwoners.

Dion van den Berg, namens de sociale raden uit de regio

“We willen als sociale raden graag onze verantwoordelijkheid nemen en bijdragen aan regionale samenwerking op het sociale domein, maar dan is wel van belang dat we duidelijke afspraken maken ter verankering van onze regionale adviserende rol.”

“Het zou mooi zijn als de SMA een actieve poging kan zijn voor de gewenste kanteling in het sociaal domein, zoals we in het koersdocument Jeugd hebben vastgelegd met elkaar.”

“Er zitten goede ontwikkelingen in de SMA. Vooral als ze concreter worden en meer strategisch van aard.”

Integrale en preventieve aanpak

Uetnoot

¹⁰ Instituut voor Publieke Waarden (IPW). IPW start in Regio Hart van Brabant in nauwe samenwerking met de (lokale) toegang(en) een project waarbij huishoudens, veelal multiprobleemhuishoudens, integraal geholpen worden. Het zogenaamde Sociaal Hospitaal trekt op met lokale professionals om uiteindelijk maximaal vierhonderd maatwerkplannen te realiseren en analyseren.

¹¹ Een maatpak wordt als metafoor gebruikt voor de gewenste aanpak.

Het sociaal domein transformeert. Er is de afgelopen tientallen jaren een complex voorzieningssysteem ontstaan, ten gevolge van toegenomen specialisatie en opsplitsing van taken en verantwoordelijkheden. In onze regio willen we dit voorzieningen- en ondersteuningssysteem vereenvoudigen en meer vanuit de leefwereld van inwoners handelen. Het belang daarvan is des te groter vanwege de toenemende vraag naar ondersteuning en de noodzaak om het zorgsysteem betaalbaar te houden.

Het veranderen en het vereenvoudigen van ons complexe systeem vraagt lef van alle betrokkenen. In 2018 hebben de bestuurders in het sociaal domein met elkaar een visie en aanpak voor het sociaal domein geformuleerd. Daarin wordt het waarom, hoe en wat van samenwerking in een integrale aanpak binnen het sociaal domein omschreven. We gaan met elkaar leren en innoveren in het sociaal domein. Maatwerk staat centraal.¹⁰ Deze aanpak en samenwerkingsafspraken wordt ook wel het Maatpact genoemd.¹¹ Na de gemeente Den Haag gaan wij als eerste regio op deze manier werken in het sociaal domein.

De ambitie in het sociaal domein benaderen we op dit moment nog via de gebruikelijke vier specifieke agenda's: maatschappelijke ontwikkeling, jeugd, participatie en veiligheid. Bij de programmalijnen wordt het specifieke beleid hiervoor op hoofdpunten beschreven. Het streven is om onderwerpen steeds meer integraal op te pakken en steeds minder in pijlers te werken en denken.

SAMENVATTING INTEGRALE EN PREVENTIEVE AANPAK

Visie en aanpak sociaal domein oktober 2018, "Why, how & what?" (Maatpact), Regio Hart van Brabant samengevat:

Waarom Regio Hart van Brabant?

Wij hebben Regio Hart van Brabant nodig om samen te leren hoe het sociaal domein van de 21e eeuw er uitziet (beter voor inwoners, financieel duurzaam).

Hoe gaan we dat doen?

Dat doen we door van elkaar te leren en gezamenlijk innovatie aan te jagen.

Wat gaan we doen?

We stellen 10 miljoen euro bureaucratievrij budget beschikbaar voor de ontwikkeling van deze werkwijze in het sociaal domein.

Dataficatie en sturingsinformatie

Als regio werken we effectief en efficiënt samen in het gericht verzamelen van sturingsinformatie. Met voorspellende data, bijvoorbeeld uit wetenschappelijk onderzoek en data over de wijk, brengen we kwetsbare wijken en doelgroepen in beeld. Op regionaal niveau verzamelen we voorspellende gegevens die we gebruiken in onze preventieve en integrale werkwijze in het sociaal domein. De gegevens zijn een bundeling van kennis en data afkomstig van professionals, inwoners en kennispartners van binnen en buiten de regio.

Op regionaal niveau kunnen we, ten opzichte van het lokaal niveau, meer cijfers verzamelen en andere verbanden leggen. De kennispartners in onze regio, zoals Tilburg University, helpen ons bij het ontwikkelen van een 'sociaal algoritme' waarin we de voorspellende data kunnen inzetten voor beleid. In de regio werken we op deze manier aan een integrale dienstverlening waarin we gebruik maken van innovaties. In de regio leren wij van elkaar en innoveren voor het sociaal domein van de 21^e eeuw. Met projecten zoals Smart Start^{xxii}, waarin we bestaande kennis en data gebruiken om kwetsbaarheden te voorspellen, willen we als regio een voorbeeldregio zijn voor Nederland.

Maatschappelijke ondersteuning

Als mensen zelfredzamer zijn, ervaren zij een hogere kwaliteit van leven. Mensen die aangewezen zijn op ondersteuning vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) moeten erop kunnen rekenen dat die van goede kwaliteit is. Dit betekent dat de ondersteuning aansluit bij hun behoeften en mogelijkheden en zij hierdoor een goede kwaliteit van leven ervaren. De regio wil bestaande knelpunten in de dienstverlening en zorg van de Wmo afstemmen met het jeugddomein en in nauwe samenwerking met zorgaanbieders en het maatschappelijk middenveld oplossen. We doen dit onder andere door resultaatgerichte contractering.

Mensen met (psychische en psychosociale) kwetsbaarheid hebben soms moeite om mee te komen in de samenleving. Dit kan leiden tot uitsluiting en verergering van hun kwetsbaarheid. Gemeenten hebben de opdracht om deze mensen te begeleiden bij het vinden van een passende plek in de samenleving. Mensen met psychische en psychosociale problematiek zullen in de toekomst vaker in een eigen woning in de wijk gaan wonen, met begeleiding aan huis. We willen dat onze inwoners zo lang mogelijk en prettig kunnen wonen en leven in hun eigen wijk. In de tweede helft van 2019 wordt een meerjarenprogramma gepresenteerd voor Beschermd Wonen, maatschappelijke opvang, preventieve GGZ en verslavingszorg. We organiseren zorg, welzijn en ondersteuning dichtbij waar het kan en met specialistische ondersteuning in regionaal verband waar nodig. De verschuiving van beschermd naar begeleid wonen is een voorbeeld van effectieve zorg waarin veel maatwerk wordt toegepast.

Deze verandering is niet alleen nieuw voor inwoners die nu gebruik maken van beschermd wonen en verhuizen naar een wijk of dorp, maar ook voor de inwoners die al in deze wijken en dorpen wonen. In deze regio werken we aan sterke wijken en dorpen, waar inwoners zich thuis voelen. Waar inwoners hulp bieden aan elkaar. In de regio zien wij dat er soms ondersteuning nodig is om tot sterke wijken te komen, deze ondersteuning wordt lokaal geboden. Een sterke basisstructuur komt voort uit de lokale gemeenschap, waar de lokale regio passend is.

Mensen blijven langer in hun eigen omgeving wonen en stellen andere eisen aan kwaliteit van leven. Centraal staat meer onderlinge betrokkenheid tussen mensen, waardoor mensen langer thuis kunnen blijven wonen en niet eenzaam zijn. Dit wordt mogelijk gemaakt door een goede balans tussen informele en formele zorg. Dit draagt eraan bij dat de zorg betaalbaar blijft en dat iedereen in de toekomst de zorg krijgt die hij of zij nodig heeft. Bij een behoefte aan maatschappelijke ondersteuning van een inwoner, gaan we na wat de inwoner en zijn mantelzorger zelf kunnen doen. Door deze verandering komt er soms veel op de schouders van mantelzorgers te liggen. In de regio hebben we oog voor de draagkracht en draaglast van de mantelzorger, zodat overbelasting zoveel mogelijk wordt voorkomen. Dat kan bijvoorbeeld door de zorg tijdelijk over te laten nemen door professionele krachten of vrijwilligers (respijtzorg). In de regio zetten we ons samen in om te leren van elkaars lokale aanpak. Naast extra aandacht voor mantelzorg, is er ook extra aandacht voor dementie. In onze regio streven we ernaar om een dementievriendelijke regio te blijven.

Jeugd

Voor de jeugdhulp hebben we in de regio in 2017 de regionale Koers Jeugd(hulp) Samen met de Jeugd^{xxiii} vastgesteld. De Koers omschrijft de missie, visie en ambities voor de verbetering van de jeugdhulp aan de hand van vijf bouwstenen. De essentie uit de Koers is:

Elk kind heeft het recht om gezond, veilig en prettig op te groeien. Om zijn of haar mogelijkheden te onderzoeken, te dromen, talenten te ontwikkelen en het beste in zichzelf naar boven te halen. De ambitie is dat we denken vanuit de leefwereld van kinderen, jongeren en hun ouders.

Als regio vinden we het belangrijk dat:

1. We zien het kind écht, met zijn of haar eigen verhaal, droom en talenten.
2. Door vanuit de context van het kind te redeneren in de selectie van passende zorg of ondersteuning, ervaart het kind echte aandacht.
3. We hebben de ambitie om zoveel als mogelijk in het gewone leven van het kind te werken (erbij zijn).
4. Om deze aandacht vast te houden is het belangrijk om als organisaties en partners rondom dat kind in verbinding te werken: een integrale samenwerking.
5. In dit alles staat de veiligheid voorop, voor zowel de kinderen als hun ouders en zorgverleners/professionals.

In ons uitvoeringsprogramma, opgesteld samen met zorgaanbieders, jongeren en andere partners, werken we een aan een aantal regionale thema's:

- Wonen doe je thuis
Kinderen groeien thuis op. We ondersteunen daarvoor de gezinssituatie zoveel als mogelijk. Kan het echt niet thuis, dan in een gezinssituatie.
- Ieder kind groeit veilig op
Veiligheid is de ondergrens. We bieden kinderen bescherming als de veiligheid in het geding is. Als regio willen we er zijn voor docenten in het onderwijs, ouders en huisartsen om vroegtijdig te kunnen signaleren en passende vervolgstappen daarop aan te bieden.
- Snel op de juiste plek
Wanneer kinderen, jongeren en hun ouders behoefte hebben aan hulp en ondersteuning, is het belangrijk dat ze snel de best passende ondersteuning krijgen. In samenwerking met de toegang, het medisch domein en Gecertificeerde Instellingen werken we dit verder uit.
- Ieder kind voelt zich thuis op school
Ieder kind heeft talenten en kan die ontwikkelen. In samenwerking met jeugdigen en het onderwijs kijken wat hiervoor nodig is als het niet vanzelf gaat.

Marcelle Hendrickx, wethouder gemeente Tilburg, bestuurscommissie Jeugd Regio Hart van Brabant

“We zouden vaker expliciete onderzoeksvragen moeten stellen bij het sociaal domein en meer gebruikmaken van bestaande inzichten. Harde kennis gebruiken om zachte onderwerpen op te lossen.”
 “Op het gebied van onderwijs is er nog weinig regionaal bestuurlijke samenwerking. Daar zouden we op moeten investeren, zeker omdat iedereen overtuigd is dat de aansluiting onderwijs en jeugdhulp essentieel is voor de opgaven die we hebben.”
 “Waar wil je als regio nou een voorloper op zijn? Op welke aspecten wil je toonaangevend zijn, in het land of daar voorbij? Daar heb je je maatschappelijke partners voor nodig en een regionale samenwerking.”

Participatie

Het meedoen in de maatschappij door onderwijs of een baan, versterkt de zelfredzaamheid en daarmee het welbevinden van inwoners. De komende jaren willen we zoveel mogelijk mensen laten participeren aan de arbeidsmarkt of laten bijdragen aan de samenleving. Dit vinden we voor alle generaties en doelgroepen een belangrijk speerpunt. In de regionale samenwerking zijn de initiatieven voor arbeidsparticipatie talrijk. Er is fundament om deze samenwerking de komende jaren verder te structureren, verbeteren en uit te bouwen.

Huidig regionaal programma Arbeidsmarkt

Al meer dan vijf jaar is onder de vlag van Regio Hart van Brabant en Midpoint Brabant een regionaal programma Arbeidsmarkt van kracht. Dit programma zet ieder jaar met verschillende partners in op de verbetering van de arbeidsmarkt van werkenden en niet-werkenden en kent een grote verscheidenheid aan initiatieven. Onder de vlag van het regionaal Werkbedrijf bieden alle regiogemeenten en het UWV in samenwerking met Sociale Werkvoorziening (SW-) bedrijven, vakbonden en werkgevers een aanpak voor baanafspraken voor mensen met een arbeidsbeperking. Via een gezamenlijk label Werkgeversdienstverlening WerkHart presenteren de partners zich eenduidig aan bedrijven. Als regio is het de afgelopen jaren gelukt om via de inzet van Europese middelen een extra financieringsbron te creëren voor nieuwe impulsen: het regionaal fonds ESF Arbeidsmarkt.

Sinds 2015 kent de regio een loket Leren en Werken. Dit loket ondersteunt werkenden en bedrijven in het vinden van nieuw werk voor degenen die met ontslag bedreigd worden voordat ze een uitkering moeten aanvragen. Er gaat dus een sterk preventieve werking van uit. Niet alleen werkenden en bedrijven met een krimp worden met de dienstverlening van het loket ondersteund, alle inwoners en bedrijven in de regio met een scholingsvraag kunnen er terecht voor advies en ondersteuning. Het Ondernemersakkoord, dat reeds in 2013 is gestart, heeft regionaal een betrokken netwerk van ondernemers gecreëerd dat zelf het voortouw neemt in het vinden van nieuwe oplossingen voor de werkloze beroepsbevolking. Hierin snijdt het mes aan twee kanten, namelijk het bedrijfsbelang en het belang van meer mensen aan het werk. Met de Reshoring Connection heeft de regio als eerste in Nederland een tool, platform en bijbehorende dienstverlening ontwikkeld dat bedrijven ondersteunt en adviseert bij vragen over Reshoring. Arbeidsprocessen die tot voorheen waren verplaatst naar lagelonenlanden organiseren we bewust weer in onze eigen omgeving. We willen een regio zijn waar geen jeugdwerkloosheid is. Daarvoor hebben we het programma Jeugdwerkloosheidvrije Regio, waarin regiogemeenten, zorgaanbieders, werkgevers, UWV en kennisinstellingen de handen ineenslaan om uiteindelijk iedere jongere in Hart van Brabant in beeld te hebben en binnen vier maanden een passend aanbod voor werk, kwalificerende scholing of zorg te doen.

Strategisch programma Arbeidsmarkt voor komende jaren

Het Rijk ziet de arbeidsmarktregio als het te hanteren schaalniveau voor de verdeling van middelen en het beleggen van verantwoordelijkheden voor het oplossen van arbeidsmarktvraagstukken. Voor een adequate ondersteuning van werkzoekenden en werkgevers en voor het oplossen van complexe vraagstukken, is samenwerking tussen regiogemeenten essentieel.

Op dit moment hebben we een regionale arbeidsmarktinfrastructuur voor zowel werkenden als niet-werkenden waarin werkgevers, intermediairs, gemeenten, kennisinstellingen, werkzoekenden, inwoners en andere partners elkaar van nature opzoeken en elkaar intensief betrekken bij vraagstukken. Werkgevers, werknemers, sollicitanten en inwoners vragen steeds meer van organisaties en dus ook van gemeenten en de regio. Niet alleen de kwaliteit in de mate van (integrale) dienstverlening, maar ook in de mate van betrokkenheid, flexibiliteit en snelheid van handelen. We moeten voldoende mechanismen ontwikkelen die ertoe leiden dat inwoners en bedrijven succesvoller kunnen bewegen op de arbeidsmarkt en in de maatschappij. We gaan de regionale arbeidsmarktinfrastructuur verder ontwikkelen, verduurzamen en waar nodig verbeteren. Enerzijds omdat dit meer gezonde en gelukkige mensen oplevert, anderzijds omdat we in de nieuwe economie goede en modern geschoolde arbeidskrachten nodig hebben. Mensen zijn van betekenis door de werkzaamheden die ze verrichten in de samenleving. Om de bijdrage aan de arbeidsmarkt en samenleving te verduurzamen, zetten we de komende jaren in op duurzame inzetbaarheid, modernisering van onderwijs en benutting van arbeidsreserves. Er zijn daarin veel raakvlakken met doelstellingen en activiteiten uit het deelprogramma Economie. Op deze onderwerpen werken (arbeids)participatie en economie samen.

Duurzame inzetbaarheid

De komende jaren gaat het bij bedrijven, werkenden en werkzoekenden om blijvende ontwikkeling van talenten. Het Loket Leren en Werken verankeren we duurzaam in de werkwijze van de regionale werkgeversdienstverlening WerkHart. Langs deze weg zullen we met gebruikmaking van verschillende provinciale, landelijke en Europese middelen een leven lang ontwikkelen stimuleren.

Ahmed Kansouh, Baanbrekers

“In de regionale samenwerking vinden we elkaar wel op intentie, maar in de uitvoering lukt het nog niet altijd.”
“In de SMA lopen doel en bedoeling door elkaar. Door onze common ground te zoeken werken we samen aan een onderliggende waarde. Samenwerken is een middel voor gezamenlijke visie.”

Modernisering onderwijs

Gelet op de toenemende omloopsnelheid van functies en bijbehorende vaardigheden wordt de verbinding tussen bedrijfsleven en onderwijs de komende jaren alleen maar belangrijker. Een belangrijk instrument in de samenwerking tussen bedrijven en onderwijs vormt de Human Capital Agenda in een sector. In zo'n agenda wordt op basis van een sectoranalyse bepaald welke behoefte aan arbeidskrachten er is en zal zijn en hoe dat kan worden gekoppeld aan het arbeidspotentieel en (nieuwe) opleidingen met verschillende initiatieven en de nodige regie. We beogen voor de belangrijkste sectoren in de regio de werkwijze voor ontwikkeling en actualisering van de agenda's te standaardiseren.

De regio heeft veel verschillende opleidingen op verschillende niveaus in huis. Op thema's als bijvoorbeeld 'macrodoelmatigheid' en 'doorlopende leerlijnen' is het belangrijk dat bedrijven, gemeenten en kennisinstellingen een gezamenlijke strategie bepalen. De komende jaren ontwikkelen we een gezamenlijke strategie en plan. Daarin kan als tussenstap naar dit hoger doel, een regionale mbo-agenda de eerste stap zijn.

Benutting arbeidsreserve

We willen de komende jaren meer mensen laten profiteren van beschikbare vacatures. Dit verbeteren we door meer samenhang te creëren in de regionale uitvoeringsstructuur. Hierin kan focus op lokaal maatwerk hand in hand gaan met slimme samenwerking op regionaal vlak. Denk aan het gezamenlijk benutten van de infrastructuur van SW-bedrijven. Hierdoor gaat minder geld naar systeem en kunnen we meer van de spaarzame middelen inzetten op de mensen zelf. De verbetering van een gezamenlijke werkgeversdienstverlening WerkHart en het Ondernemersakkoord blijft op de agenda staan, zodat we zowel vanuit het bedrijfsbelang als vanuit de kandidaten zelf meer kansen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt blijven genereren.

We besteden specifieke aandacht aan jongeren en ouderen in onze regio. Door de verworvenheden van de Jeugdwerkloosheidvrije zone te verduurzamen en tegelijkertijd te verbinden aan een breder regionaal plan voor kwetsbare jongeren laten we geen jong talent verspillen gaan. Voor ouderen, die ook in hoogconjunctuur minder makkelijk een baan vinden, ontwikkelen en implementeren we een stimuleringsprogramma. Overigens gaat deze inclusieve arbeidsmarktstrategie hand in hand met een goede ontwikkeling en huisvesting van (arbeids) migranten in de regio. Inwoners én nieuwkomers helpen we met het (beter) leren lezen, schrijven en spreken van de Nederlandse taal. De regionale arbeidsmarkt heeft alle talenten nodig.

Veiligheid, zorg en leefbaarheid

Veiligheid en leefbaarheid zijn al jaren een bestuurlijke prioriteit. Vanuit de verantwoordelijkheid van de samenwerkende burgemeesters en bestuurders in het sociaal domein wordt invulling gegeven aan veiligheid en zorg voor onze inwoners. In de regio wordt ingezet op veiligheid en leefbaarheid in de alledaagse woon- en leefomgeving, in de wijk, de buurt en de straat. Daarbij streven we naar inclusieve en veilige wijken. De domeinen van zorg en veiligheid worden nog nadrukkelijker verbonden en doorontwikkeld. Via het Zorg- & Veiligheidshuis wordt overleg gevoerd met twintig maatschappelijke instanties, gericht op jeugd, veelplegers, slachtoffers en plegers van huiselijk geweld en personen met meervoudige en complexe problematiek. De aanpak van verwarde personen en complexe casuïstiek, de re-integratie van (ex)gedetineerden en een vernieuwende aanpak daarin blijft de komende jaren de nodige aandacht vragen. Met maatschappelijke partners werken we aan innovatieve oplossingen op het gebied van veiligheid. Zoals samen met Midpoint Brabant en Brainport Development in het Dutch Institute for Technology, Safety and Security (DITSS).

Via de Districtelijke Driehoek worden afspraken gemaakt met politie en het Openbaar Ministerie over veiligheid en de aanpak van WOS-feiten: woninginbraken, overvallen en straatroof, maar ook over politie-inzet bij grote evenementen en jeugdoverlast. De zogenaamde ondermijnende criminaliteit (vormen van georganiseerde misdaad die een bedreiging vormen voor de integriteit van de samenleving, zoals belastingontduiking, fraude, drugshandel en mensenhandel) blijft expliciet op de regionale agenda. De maatschappelijke weerbaarheid van burgers en de weerbaarheid van de overheid inzake de aanpak van ondermijning krijgt nog steeds hoge prioriteit.

Doelen & indicatoren

In het sociaal domein heeft het kiezen en aanscherpen van de selectie van indicatoren de aandacht. De onderstaande tabel is een eerste aanzet voor de ontwikkeling van indicatoren.

Doelen	Indicatoren
Ons doel is om de best passende ondersteuning te bieden aan onze inwoners, zonder dat regelgeving in de weg zit.	Wmo en/of jeugdhulp wordt als nuttig en effectief ervaren: % respondenten dat met een 8 of hoger waardeert, % respondenten dat met een 4 of lager waardeert Cliënten met invloed op de ondersteuningsplannen neemt toe: % cliënten dat aangeeft samen beslissingen te hebben genomen
Inwoners krijgen snel de juiste hulp en/of ondersteuning.	Clientbeoordeling(en) Wmo en/of jeugdhulp, zoals Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein: 'Ik wist waar ik moest zijn met mijn hulpvraag' 'Ik vind de kwaliteit van de ondersteuning die ik krijg, goed' 'Door de ondersteuning die ik krijg heb ik een betere kwaliteit van leven' *Clientervaringsonderzoeken Jeugd worden opnieuw ingericht
We zetten in op preventie waardoor complexe en dure ondersteuning minder vaak nodig zijn.	Bij ontwikkeling van indicatoren wordt onder andere aangesloten bij de beleidsmonitor jeugd. Voorbeelden van indicatoren zijn: % jongeren dat gebruik maakt van zorg en ondersteuning in natura % ouders van 0-11 jarigen dat aangeeft dat hun kind gelukkig is % jongeren van 12-18 jaar dat aangeeft gelukkig te zijn

Doelen	Indicatoren
We organiseren zorg, welzijn en ondersteuning dicht bij de inwoner, liefst in de wijk.	Mantelzorg geven (Telos, sociale cohesie)
De komende jaren willen we onze inwoners zoveel mogelijk laten participeren en ontwikkelen, waardoor ze inzetbaar zijn op de arbeidsmarkt of ten behoeve van de samenleving.	(Langdurige) werkloosheid Werkgelegenheid Het aantal (en %) gediplomeerde schoolverlaters Actief in verenigingen (Telos, sociale cohesie) Als regio zullen we verder vormgeven aan de indicator om participatie te meten. We denken bijvoorbeeld aan registratie van stappen van inwoners op de participatieladder
De vraag en het aanbod op de arbeidsmarkt zijn zo veel als mogelijk in evenwicht. De mismatch is zo klein mogelijk.	Benutting arbeidspotentieel Vervullingsquote van het aantal beschikbare vacatures
We zijn een jeugdwerkloosheidsvrije regio. Iedere jongere heeft binnen vier maanden een passende opleiding, werk of passend ondersteuningsaanbod gevonden.	Registratie sluitende aanpak partners jeugdwerkloosheidsvrije regio
Het duurzaam stoppen van huiselijk geweld en kindermishandeling.	Aantal adviezen over en meldingen van huiselijk geweld Aantal meldingen kindermishandeling (Telos, Veiligheid)
Verbeteren van de veiligheid in wijken	Het bijhouden van WOS-feiten: Woninginbraken Overvallen Straatroven Veiligheidsbeleving, betrokkenheid en vertrouwen van inwoners (%), bron: veiligheidsmonitor
Terugdringen van ondermijnende criminaliteit van drugshandel, mensenhandel, outlaw motorcyclegangs en vrijplaatsen Indicatoren zijn in ontwikkeling	Indicatoren zijn in ontwikkeling
Tegengaan van cybercriminaliteit	Indicatoren zijn in ontwikkeling

Activiteiten

De genoemde activiteiten geven een concreet beeld op welke manier er aan de ambities en doelen in het sociaal domein gewerkt wordt. Omstandigheden kunnen natuurlijk leiden tot het bijstellen van of het ondernemen van aanvullende activiteiten om de gestelde doelen te halen. Hieronder een (niet uitputtend) overzicht van de activiteiten die we al ontplooiën of komende periode gaan starten.

- We leren en innoveren met elkaar in het sociaal domein en voeren daarvoor het 'Maatpact' uit. Gemeenten stellen bureaucratievrije middelen beschikbaar voor dit doel.
- Samenwerking versterken met organisaties buiten de gemeentelijke overheid, zoals zorgverzekeraars, zorgaanbieders, justitie, politie, de provincie en het Rijk. Bijvoorbeeld het samenwerkingsprogramma met zorgverzekeraars: Samenwerken Over Stelsels (S.O.S.).
- We gaan inkoop van Wmo-begeleiding¹², de inkoop van jeugdhulp en de inkoop voor arbeidsparticipatie (voor bijvoorbeeld arbeidsmatige dagbesteding) verder met elkaar afstemmen en verbeteren. We evalueren en leren van elkaar op het moment dat we verschillende keuzes maken.
- De uitvoering van de Koers Samen met de Jeugd^{xxiv} wordt ter hand genomen.
- We bundelen regionaal onze data, werken aan een uniform meetsysteem, ontwikkelen indicatoren, voor de vergelijkbaarheid en resultaatgericht werken. Dit pakken wij op samen met onze kennispartners.

- We voeren het preventieplan door in de schuldenaanpak door deelnemende gemeenten in de regio te inspireren met deze werkwijze.
- We implementeren en actualiseren de Human Capital Agenda's en verrijken deze met data uit de regio. Op die manier maken we inzichtelijk hoe de arbeidsmarkt zich ontwikkelt. We verbinden onderwijs aan actuele ontwikkelingen op de arbeidsmarkt.
- We zijn een jeugdwerkloosheidsvrije regio. Iedere jongere heeft binnen vier maanden een passende opleiding, werk of passend ondersteuningsaanbod gevonden. De aanpak jeugdwerkloosheidsvrije regio wordt structureel opgenomen in ons regiobeleid.^{xxv}
- De regio geeft invulling aan de verschuiving van Centrumtaken voor Beschermd Wonen, verslavingszorg, Preventieve GGZ en Verslavingszorg naar een gemeentelijke verantwoordelijkheid. We onderzoeken daar onder andere de mogelijkheden voor financiële samenhang tussen Beschermd en begeleid wonen.
- 'Regionalisering' van Beschermd Wonen, Opvang, Preventieve GGZ en Verslavingszorg regionaal inbedden met solidariteitsafspraken.
- We werken in de regio aan een passend woonaanbod voor ouderen en andere zorg-gerelateerde doelgroepen. Denk daarbij aan levensloopbestendige en nulreden woningen, maar ook aan concepten als meergeneratiewoningen, groepswonen en moderne hofjes. Bij voorkeur in de nabijheid van (zorg)voorzieningen.
- We streven naar minder residentiële of intramurale zorg in 2023. De realisatie van gezinsgerichte alternatieve voorzieningen in de wijk draagt hieraan bij.
- We verankeren het Loket Leren en Werken duurzaam in de werkwijze van de regionale werkgeversdienstverlening WerkHart.
- We voeren het Taalakkoord uit.^{xxvi}
- We zoeken meer samenwerking met maatschappelijke organisaties, vrijwilligers en inwoners rondom bijvoorbeeld mantelzorg.
- Er wordt een verkenning gestart naar een regiobreed en samenhangend onderwijsoffensief naar de arbeidsmarkt, met name om Leven Lang Ontwikkelen te stimuleren.
- In nauwe samenwerking met het bedrijfsleven, brancheorganisaties en het onderwijs organiseren we specifieke en doorlopende leerlijnen.

Uoetnoot

¹² *Waalwijk en Loon op Zand kiezen voor een inspanningsgerichte inkoop (p*q, price * quantity) van Wmo-begeleiding. De overige regiogemeenten werken met een resultaatgerichte inkoop van Wmo-begeleiding.*

ONZE PROGRAMMA'S

Leefomgeving & Milieu

Ambitie: slimme samenleving | ecologische meerwaarde

Hart van Brabant hecht aan haar ecologisch kapitaal. We nemen de verantwoordelijkheid om dit te koesteren en te ontwikkelen voor toekomstige generaties. Vanuit mondiale en landelijke klimaatdoelstellingen investeren we samen in een bestendige omgeving die klimaatadaptief, energieneutraal en circulair is. We maken ruimte voor de transitie van de agrarische sector, die daarin een belangrijke schakel is. Bij de ontwikkeling van gebieden kiezen we voor een integrale benadering en voor slimme, vraaggerichte mobiliteit. We koesteren het Midden-Brabants mozaïek met de nabijheid van kernen, voorzieningen en hoogwaardig groen, complementair aan de kwaliteit van de (hoog)stedelijke gebieden. En we investeren in woontevredenheid, onze bereikbaarheid en onze agglomeratiekracht. Innovaties, die we realiseren met onze kennisinstituten, stellen we ten dienste aan anderen.

Het koesteren en het blijven ontwikkelen van ons ecologisch kapitaal draagt bij aan een sterke economie. Hart van Brabant is een regio waar mensen graag willen wonen, werken en verblijven en dat willen wij zo houden. Daarvoor moet onze regio ook bereikbaar zijn, en met het mobiliteitssysteem bijdragen aan de verbinding met en tussen regio's om ons heen. De hoge kwaliteit van onze leefomgeving en het groen en water daarin dragen bij aan de kwaliteit van leven en aan een gezonde ontwikkeling van onze inwoners. We hebben daarom zorg voor onze landschappelijke kwaliteit en richten onze ruimtelijke omgeving duurzaam in. Klimaatopgaven pakken we de komende jaren aan in de context van het landelijk klimaatakkoord. De samenwerking tussen overheid, semioverheid (zoals de waterschappen), het bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijke partners (zoals woningcorporaties en scholen) – is daartoe sterk in ontwikkeling. We zoeken deze op elk van de programmalijnen Klimaatbestendig, Aantrekkelijk en Bereikbaar nadrukkelijk op.

Integraal werken en gebiedsopgaven

Regionaal werken we op integrale wijze aan een aantal gebiedsopgaven. Ze zijn voor het realiseren van onze ambities van groot belang en hebben ook lokaal vaak grote consequenties. Per gebied bekijken relevante partijen gezamenlijk welke opgaven er liggen en hoe deze zich tot elkaar verhouden. Zij houden hierbij oog voor vraagstukken over de ruimtelijke ordening, mobiliteit, energietransitie, klimaatadaptatie, economische zaken, landschapontwikkeling en natuurbehoud, waterbeheer, en recreatie en toerisme en bundelen verschillende instrumenten en beleid. Op dit moment zijn er drie integrale gebiedsopgaven gedefinieerd, namelijk rondom de A58, de N261/ N269 en de Loonse en Drunense Duinen plus Schil. De komende periode bezien we of zo ook de A59 voor het westelijk deel van Waalwijk op deze manier aangepakt kan worden, alsook het gebied het Groene Hart tussen de rivier De Donge en de N261. Door de uitvoeringsprogramma's regionaal en integraal op te stellen, versterken maatregelen elkaar onderling, en kunnen ze in de tijd op elkaar worden afgestemd. De integrale gebiedsopgaven dragen zo op toekomstbestendige wijze in de volle breedte bij aan een aantrekkelijke regio.

Vraagstukken op het vlak van financiering, programma-aansturing, meekoppelkansen voor circulariteit, klimaat- en energiedoelstellingen en de samenwerking met betrokken partijen zullen de komende periode hoog op de agenda staan. Voorlopig uitgangspunt is dat de regio deze opgaven initieert en aanjaagt, waarna gemeenten samen met gebiedspartners de uitwerking ter hand nemen. Partijen koppelen hun lokale en individuele projecten aan integrale regionale (gebieds)agenda's. In de komende periode zal ook de groter wordende ruimte voor innovatie en de samenwerking met kennisinstellingen gaan bijdragen aan de integrale aanpak, vanuit het oogpunt ecologisch kapitaal.

Klimaatneutraal en klimaatbestendig

Het klimaat verandert sneller dan verwacht. Hart van Brabant investeert in een bestendig leefklimaat dat klimaatadaptief, energieneutraal en circulair is. De komende jaren zal dit gebeuren in de context van het klimaatakkoord en zetten we stevige stappen om de ambities te gaan waarmaken. Recent heeft de regio, als een van de pilotregio's in Nederland, een Regionale Energiestrategie (RES) opgesteld. Maar we kunnen de daarin opgenomen ambities alleen realiseren als alle samenwerkingspartners hierin samenwerken. Als overheden, semi-overheden (zoals de waterschappen), bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke partners (zoals woningcorporaties en scholen) werken we samen aan deze activiteiten. Elke sector levert hieraan zijn eigen bijdrage. Van de waterschappen en de agrarische sector die hieraan een wezenlijke bijdrage kunnen leveren^{xxvii}, tot de vrijetijdsector, waar recreatiebedrijven klimaatadaptieve maatregelen kunnen treffen. Gezamenlijk ondersteunen en stimuleren we onze inwoners om ook hun particuliere bijdrage te leveren.

Klimaatadaptatie vraagt om veel ruimtelijke aanpassingen om zo de hoofdpunten uit het Deltaplan 2017^{xxviii} vorm te geven: het voorkomen van wateroverlast, het tegengaan van verdroging, een gevolgbepijking van overstromingen en het voorkomen van hittestress in stedelijk gebied. Vanuit de gedachte van integraal werken, gevoed door landelijke trends en de hoofdlijnen uit het Klimaatakkoord (2018), verankeren we klimaatadaptatie in onze regionale energiestrategie. De energietransitie en klimaatadaptatie zijn tenslotte twee zijden van dezelfde (klimaat)medaille. De regionale energiestrategie vullen we in 2019 aan met concrete plannen om tot 49% CO₂-reductie te komen in 2030, waaronder regionale warmtevoorziening, de energie-infrastructuur, opslag en de opgave voor hernieuwbare elektriciteitsopwekking.

Hierna volgt een uitvoeringsprogramma met voorstellen voor ruimtelijke inpassing en adaptatie. Zo komen wij komende periode tot een Regionale Energie- en Klimaatstrategie (REKS), welke leidt tot besluitvorming in het omgevingsbeleid (omgevingsvisie, -plannen, -programma's en -verordeningen) en ook een bijdrage kan leveren aan transitie in andere sectoren, zoals de land- en tuinbouwsector. De inventarisatie en het omlijnen van benodigde uitvoeringsmaatregelen vinden regionaal plaats. Uitwerking vindt de komende periode vervolgens plaats mede in de regionale gebiedsopgaven, de uitvoering van het Natuurbod,^{xxix} in bovenlokale infrastructurele maatregelen of in subregionale of lokale projecten in de bouw, infrastructuur of de agrarische sector. Waar mogelijk laten we toekomstige voorzieningen meteen circulair uitvoeren. Conform de afspraken die zijn gemaakt in het Klimaatakkoord van Parijs, het Regeerakkoord, het Interbestuurlijk programma en het landelijk klimaatakkoord, werkt de regio in 2019 aan deze REKS, in samenwerking met alle regionale partijen, zo ook de waterschappen Brabantse Delta en De Dommel, met formele bevoegdheden. De kennis en innovatie om dit inhoudelijk te organiseren en begeleiden halen we zoveel mogelijk uit onze eigen regio. Binnen de internationale en nationale ambities voor energie en klimaat zijn wij als Hart van Brabant een vooruitstrevende en innovatieve regio en kunnen wij voorbeeldregio zijn voor de rest van het land. Daarbij zijn we ons bewust van de ruimtelijke impact die de energietransitie zal hebben op het landschap van Brabant en streven we ernaar onze definitie van aantrekkelijk te verbinden met die van klimaatbestendig.

¹³ Landelijk zou een reductie van 17.000 kton CO₂-uitstoot per jaar realistisch zijn (TNO, 2013).

¹⁴ Reductie van 2.180 km² aan landgebruik en 0,7 miljard m³ aan waterverbruik (TNO, 2013).

¹⁵ Virgingrondstoffen: grondstoffen die nog niet eerder zijn ingezet.

Het op verantwoorde wijze produceren en verwerken draagt sterk bij aan het terugdringen van onze CO₂-uitstoot¹³ en het koesteren van ons ecologisch kapitaal.¹⁴ Vanuit het deelprogramma Economie zetten we hier de komende periode sterk op in via de toepassingsgebieden *smart industry*, *smart logistics* en *smart leisure*. De negen gemeenten erkennen de noodzaak, vanwege de bijdrage die dit levert aan een toekomstbestendig klimaat, en faciliteren deze transitie waar nodig en mogelijk. De negen gemeenten en provincie werken verder aan de elektrificatie van het wagenpark door het plaatsen van E-laadpunten (laadpalen), maken afspraken met bedrijfsleven over energieneutrale stadsdistributie en bereiden energieneutrale concessies regiovervoer voor. Vanuit het programma Leefomgeving & Milieu zetten we sterker in op het benutten van biologische en technische kringlopen bij de verschillende vormen van afvalinzameling en -verwerking in de regio. We dringen de omvang van ons huishoudelijk restafval terug. Overheden vullen een voorbeeldfunctie in en maken circulair inkopen en aanbesteden tot vanzelfsprekendheid. Via circulaire gebiedsontwikkeling (openbare ruimten, gebouwde omgeving, industrieterreinen) dringen we samen de benodigde hoeveelheid virgingrondstoffen¹⁵ terug.

**Cécile Franssen, bestuurslid
Waterschap Brabantse Delta**

“Ik ben enorm trots op de samenwerking tussen de gemeenten en de waterschappen binnen de regio Hart van Brabant. Mede daardoor is Regio Hart van Brabant een voorbeeld voor andere regio's en koploper op het gebied van innovatie en klimaatadaptatie - in ieder geval in het gebied van de Brabantse Delta.”

Aantrekkelijk

Hart van Brabant heeft een bovengemiddeld ecologisch kapitaal en wil dit koesteren vanwege de positieve effecten op de gezondheid, economie, het woon- en leefklimaat en onze veiligheid. Ons groene DNA maakt onze regio ook aantrekkelijk; het biedt inwoners en bezoekers een prettige leefomgeving. Natuurgebieden zoals de Loonse en Drunense Duinen en omliggend groen in de ruit Tilburg – Waalwijk – Oisterwijk, maar ook aan de zuidrand van de regio dragen daar sterk aan bij. De regio versterkt haar groene DNA via de verdere realisatie van het natuurnetwerk. Investeren in het natuurnetwerk is van groot belang om de regio op lange termijn leefbaar te houden voor planten, dieren en mensen. Concreet gaat het om restopgaven zoals hectares nieuwe natuur, ecologische verbindingzones, faunapassages, beekherstel en vispassages. Deze natuuropgaven zijn nadrukkelijk verweven in de integrale gebiedsopgaven in de regio en de regionale energie- en klimaatstrategie, waar ze belangrijke meerwaarde bieden voor de kwaliteit van deze gebieden. Regiobreed hebben we aandacht voor natuur(behoud), biodiversiteit in het water en op het land.

We gaan door met zoeken naar oplossingen voor leegstand in het stedelijke én in het buitengebied. Daarbij gaat onze speciale aandacht uit naar de herbestemming van onze vrijkomende agrarische bebouwingen. Dit doen we vanwege mogelijke criminaliteit/ondermijning en de aantrekkelijkheid van het landschap. We spreken elkaar meer aan op de naleving van gemaakte afspraken in het kader van kwaliteitsverbeteringen landschap en onderzoeken of, en zo ja op welke wijze, ecologische maatregelen deel kunnen uitmaken van de landschapsverbeteringen. We voelen de urgentie om met klimaatadaptatie aan de slag te gaan en zien dat de aanpak daarvan sterk verweven is met andere agenda's (landbouw, economie, natuur, verstedelijking). (Semi-)overheden haken verder aan bij de transitie in de agrarische sector en faciliteren de bijdrage die samen met alle betrokkenen (van agrariërs tot gemeente tot ZLTO en GGD) geleverd kan worden aan ons ecologisch kapitaal; van verminderen afname biodiversiteit tot het nemen van klimaatadaptieve maatregelen tot het bijdragen aan duurzame energieopwekking.

Vanuit kaders vastgelegd in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI)^{xxx} en de Brabantse Omgevingsvisie werken we aan opgaven op het gebied van klimaatverandering en energietransitie, verstedelijking en bereikbaarheid, toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied en een concurrerende, duurzame economie. Vanuit de regio leveren we input op de provinciale Omgevingsverordening en gaan we aan de slag met programma's. Voor de op te stellen integrale omgevingsagenda (NOVI) (in Brabant) zal de regio een belangrijke bouwsteen kunnen aandragen. We realiseren ons dat de Omgevingsverordening van de provincie impact gaat hebben op en samenhang vertoont met andere regionale trajecten, waaronder de Regionale Energie- en Klimaatstrategie en de integrale gebiedsopgaven. We ontwikkelen een nieuwe manier van samenwerken met de provincie in de geest van de Omgevingswet. Duurzaam partnerschap en werken als één overheid vraagt ook ontkokering, ontschotting en samenwerking met ketenpartners. Een nieuwe rolopvatting dus.

We werken verder vanuit het Regionaal Woonkader (2015) en het Kwalitatief Woningbehoefteonderzoek (2018)^{xxxi} om in samenhang met woningcorporaties, zorginstellingen en andere maatschappelijke organisaties de effectiviteit van het lokale woonbeleid te vergroten en de aantrekkelijkheid van de regio als geheel te vergroten. Voor de toekomst zetten we verder in op een passende huisvesting van arbeidsmigranten. En natuurlijk blijven ook regionale afspraken, onderzoeken en kennisuitwisseling op de agenda staan, op het terrein van afval, wonen, ruimte en landschap, vaak in samenwerking met provincie en waterschappen. Werken in gezamenlijkheid aan hoogwaardige werklocaties voor de toekomst waarin levensvatbare economische kansen samenvallen met landschappelijke kwaliteit en klimaatdoelstellingen (klimaatadaptief, energieneutraal en circulair). Iconen als Nationaal Park De Loonse en Drunense Duinen en de verbinding met Nationaal Landschap Het Groene Woud blijven doorgaan en worden uitgebreid met de ontwikkelingen van het Van Gogh Nationaal Park. Zo houden wij onze regio aantrekkelijk.

Dirk Lips, directeur Libéma

"De meeste van onze bedrijven hebben een duurzaamheidslabel 'green key gold'. We hopen dat we door de dingen die we doen onze klanten het goede voorbeeld geven."

"Bedrijven kunnen van alles willen, maar overheden hebben we nodig om samenwerking in gang te zetten. De samenwerking loopt goed. Er is een hoge mate van vertrouwen. Ondernemers kennen elkaar en weten elkaar te benaderen."

"We willen naar hoogwaardig, jaarrond toerisme en streven naar een verdubbeling in het aantal overnachtingen."

"Onze ambities vergen groei in human capital. We kunnen veel doen in eigen opleidingen, maar willen wel graag meer dan nu met regulier onderwijs samenwerken."

"Er valt veel te winnen in de koppeling van theorie en praktijk. Bijvoorbeeld door docenten uit het hoger onderwijs in onze Libéma academie een rol te geven."

Bereikbaar

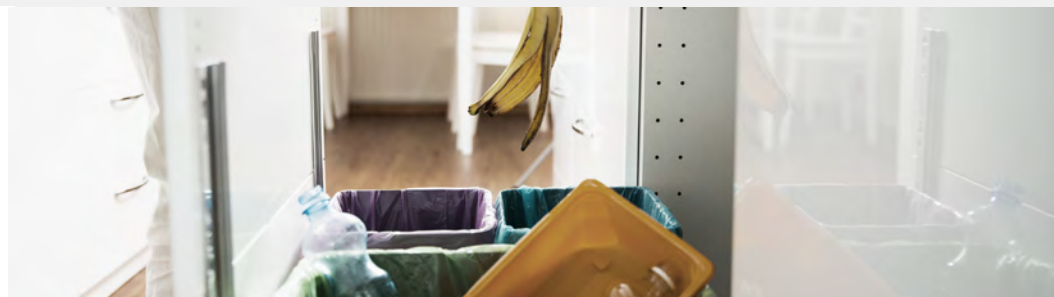

Hart van Brabant is een regio waar zowel personen- als goederenmobiliteit een belangrijke rol spelen. Zowel externe als interne bereikbaarheid staan op onze regionale agenda. Deze bereikbaarheid is van groot belang om de gewenste agglomeratiekracht te versterken. Deze is namelijk voor een groot deel afhankelijk van de kwaliteit van onderliggende netwerken tussen de afzonderlijke kernen (netwerkkraft). Daarmee wordt het *'daily urban system'* een centraal uitgangspunt om de bereikbaarheid aan af te meten. Als regio zetten we in op bereikbaarheid door vraaggerichte mobiliteit en *smart mobility*, inclusief de daarvoor benodigde IT-infrastructuur. Ook het doel om mee te ontwikkelen met urgente klimaatopgaven blijft staan. We zetten regionaal in op energieminimalisatie en een transitie naar andere manieren van vervoeren. We willen een duurzaam mobiliteitssysteem realiseren. Minder en schoner energieverbruik moeten zorgen voor betere luchtkwaliteit. Daarom zetten we in op emissieloos vervoer, verbetering van het openbaar vervoer en stimuleren we gebruik van de fiets en verkeersveilige snelfietsroutes. En voor goederenvervoer werken we aan multimodale en duurzame oplossingen zoals vervoer over water en spoor. Onze regio is in staat, gezien de technologische ontwikkelingen en de capaciteit in onze regio, om de innovaties van maatschappelijke waarde door te voeren.

De komende periode staat niet langer de modaliteit, maar de mobiliteit centraal. Traditionele indelingen in vervoerswijzen vervagen en mobiliteitsdoelen versmelten met werk-, gezondheids-, verduurzamings- en sociale doeleinden. Onze regio sluit hierbij aan door het mobiliteitssysteem, de gebruiker hiervan en de deur-tot-deurreis centraal te stellen en de keuzemogelijkheden en aansluitingen tussen verschillende vervoerswijzen te optimaliseren. Bestaande infrastructuur en netwerken blijven op orde, maar worden slimmer benut. We upgraden het bestaande systeem zodat het robuust wordt voor de uitdagingen die voor ons liggen. En we hebben aandacht voor verkeersveiligheid. Brabant heeft daarin nog veel te winnen. De provincie heeft een NUL-campagne ontwikkeld en er zijn concrete acties opgenomen in het Brabantbrede verkeersveiligheidsplan. Onze regio vertaalt dit plan naar een regionale en lokale aanpak.

De nieuwe beleidsagenda mobiliteit hanteert de komende periode een vraaggestuurde mobiliteitsaanpak. De aanleg van alleen maar meer infrastructuur is niet de oplossing, gelet op de voorziene toenemende drukte, extra woningbouwopgave, ruimtebeslag door economische activiteiten en de gevolgen hiervan voor de leefbaarheid en duurzaamheid. Daartoe willen wij inzetten op het nadrukkelijker meewegen van andersoortige, slimme maatregelen, waarmee we ook de vraag kunnen beïnvloeden en flexibiliteit tussen de modaliteiten kunnen vergroten. Voorbeelden hiervan zijn het delen van data of beter benutten van de capaciteit op de weg, spoor en water, bijvoorbeeld via autodelen en fietsstimulering. Aan de voorkant betekent dit het inzetten op slimme locatiekeuzes zoals voor logistieke bedrijvigheid, grote spelers in de vrijetijdseconomie en multimodale knooppunten. Deze uitgangspunten vinden ook hun plaats in de regionale integrale gebiedsopgaven. We werken samen met provincie en Brabantstadpartners om hiervoor passende subsidieregelingen te maken. Financieel en planmatig houden we voldoende ruimte om adaptief in te kunnen inspelen op innovaties en nieuwe ontwikkelingen, de maatschappelijke context verandert immers snel.

Doelen & indicatoren

Doelen	Indicatoren
Samen met o.a. de waterschappen beperken we schade en hinder die we regionaal ondervinden als gevolg van klimaatverandering, van droogte en wateroverlast, tot gezondheidsrisico's en biodiversiteitsissues.	Geluidbelasting, Lichtbelasting, Overlast stank, stof of vuil, Geluidhinder, Hittestress, Aardbevingen, Wateroverlast, Overstromingen, Risico bedrijven (Telos 'Hinder en calamiteiten')
We dragen via de REKS bij aan de landelijke CO ₂ -reductiedoelstelling van 49% in 2030 (ten opzichte van 1990).	Indicatoren zoals te formuleren in de REKS (bijv. % of kton CO ₂ -reductie regionaal, % toename aandeel hernieuwbare energie, energieminimalisatie gebouwde omgeving, % aandeel emissieloos vervoer)
Om woningen te verduurzamen stimuleren we particuliere woningeigenaren en maken we afspraken met woningcorporaties. Het gemiddelde energielabel in de regio zal daarmee de komende periode verder verbeteren.	Gemiddeld energielabel in de regio
In 2023 zijn we met 'Van Afval Naar Grondstof' (VANG) naar maximaal 60 kg restafval per persoon per jaar ¹⁶ en daarmee meer dan 75% van alle huishoudelijk afval in als secundaire grondstof in een biologische of technische kringloop. ¹⁷	Kilogram restafval per persoon per jaar Totaal huishoudelijk afval

¹⁶ VANG-doelstelling 2020 = max 100 kg restafval per persoon per jaar, 2025 max 30 kg. restafval per persoon per jaar.

¹⁷ 'Nederland Circulair in 2050', september 2016: de Rijksoverheid ambieert 75% in 2020 en de regio heeft als doel 85% in 2030.

Doelen	Indicatoren
We hebben in 2023 de helft van de aangeboden maatregelen ter vervolmaking van het natuurnetwerk gerealiseerd (het totaalpakket wordt gerealiseerd in de periode 2019 - 2027).	Hectare nieuwe natuur Aantal nieuwe faunapassages Kilometer ecologische verbindingszone Kilometer beekherstel Aantal vispassages
We koesteren de kwaliteit van ons landschap en streven een ontwikkeling na waarbij de ecologische-, de recreatieve- en de belevingswaarde in balans met elkaar blijven.	Natuurwaarden (bos en natuurlijk terrein, soortenrijkdom) Toegang tot natuur (afstand openbaar groen) Aantal bezoeken aan natuurgebieden
De gemiddelde woontevredenheid van inwoners in de regio blijft gelijk of stijgt verder ten opzichte van 2018 (77%). ^{xxxii}	Rapportcijfer woontevredenheid 2022, rekening houdend met conjuncturele situatie
Het vervoer wordt steeds schoner. In de regio stijgt het aandeel emissieloos vervoer ten opzichte van voorgaande jaren.	% aandeel emissieloos vervoer (bus, taxi, auto, scooter) Fijnstof in de lucht CO ₂ -reductie
Het aantal fietsparkeervoorzieningen en deelfietsen bij HOV-haltes en OV-hubs richting bedrijventerreinen is toegenomen.	Aantal fietsparkeervoorzieningen en gebruik ervan Aantal deelfietsen en gebruik ervan
We stimuleren werknemers en bezoekers aan de regio op een milieuvriendelijke manier te verplaatsen. Het aantal fietsverplaatsingen op belangrijke woon-werkverbindingen is toegenomen.	Aantal fietsers naar doelgroep
We vertalen het Brabantbrede verkeersveiligheidsplan in een jaarlijkse regionale Uitvoeringsagenda.	Aantal lokale en regionale veiligheidsmaatregelen en acties die jaarlijks worden opgenomen in het Regionaal UitvoeringsProgramma (RUP)

Activiteiten

Hieronder een (niet uitputtend) overzicht van de activiteiten die we al ontplooiën of komende periode gaan starten.

- Op het snijvlak tussen de programma's onderzoeken we innovatieve concepten samen met onderwijs- en kennisinstellingen, bedrijfsleven en maatschappelijke- en zorgpartners. Dat kan gaan van een Green Deal Circulaire Inkoop tot data-gedreven experimenten om gezondheidswinst te boeken via de groene leefomgeving, of tot algenkweek in leegstaande agrarische bebouwing met inzet van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.
- De regio stelt in 2019 samen met de waterschappen en provincie Noord-Brabant zijn Regionale Energie- en Klimaatstrategie (REKS) vast en start in 2020 met het uitvoeringprogramma, waarbij en waarna doelstellingen onder andere worden verweven in integrale gebiedsopgaven.
- We onderzoeken de wijkgerichte aanpak naar gasvrij en energieneutraal via het grootschalig SMILE-programma. We slaan een brug tussen technologische innovaties en maatschappelijke acceptatie.
- Om woningen te verduurzamen stimuleren we particuliere woningeigenaren en maken we afspraken met woningcorporaties. Het gemiddelde energielabel in de regio zal daarmee de komende periode verder verbeteren.
- We realiseren grootschalige opwek via wind- en zonne-energie en maken de verbinding met integrale gebiedsopgaven, zoals met de Energiecorridor A58.
- We richten onze leefomgeving klimaatbestendig en waterrobuust in, mede via het uitvoeringsprogramma van de Regionale Energie- en Klimaatstrategie en onder andere geïntegreerd in de drie integrale gebiedsopgaven: A58-zone, N261/N269 en Loonse en Drunten Duinen plus Schil. Voor de aanpak van klimaatadaptatie verbinden we de outcome van onze klimaatstresstest aan de ruimtelijke agenda's van stad en platteland.
- Vanuit het programma Een Gezond Leisureklimaat zorgen partijen ervoor dat we regionaal concrete uitvoeringsprojecten in de vrijetijdsector op het gebied van klimaatadaptatie realiseren, mede via kennisuitwisseling, netwerkvorming en het aanbieden van procesgeld.

- We onderzoeken de mogelijkheden om VANG-afspraken met betrekking tot bedrijfsafval te maken, op zo'n manier dat de *incentive* om afspraken na te leven inherent is aan de voorgestelde aanpak.
- Er is een regionaal plan in uitvoering om zwerfafval terug te dringen en aan te leveren aan een biologische of technologische kringloop.
- We bieden ondersteuning aan circulair ondernemen door grote en kleine bedrijven te helpen met subsidies.
- De negen gemeenten van Hart van Brabant voeren een beleid waarbij circulair inkopen en aanbesteden vanzelfsprekendheid is geworden. Regionaal realiseren van een toename van *social return on investment* in aanbestedingen vanuit onderwijs- en kennisinstellingen, woningcorporaties en andere maatschappelijke en zorginstellingen.
- De 013Food-beweging verkent bestuurlijk draagvlak voor circulair en gezond voedsel.
- We sluiten een Green Deal binnen de agrarische sector en een Green Deal binnen de land- en tuinbouwsector met effecten op natuur, biodiversiteit en insectenpopulatie, in samenwerking met ZLTO, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en andere verwante organisaties.
- Voor de drie lopende gebiedsopgaven creëren we helderheid over schaalniveau(s) waarop de uitvoering plaatsvindt en daarmee over financiering en eigenaarschap. Voor elk van de agenda's maken we een goede start met de uitvoering ervan.
- We koesteren en versterken de voor onze regio kenmerkende methodiek van de integrale gebiedsontwikkeling waarin belangen en belanghebbenden vanuit verschillende domeinen rondom de opgave in een geografisch gebied samengebracht worden, zodat deze methodiek ook op andere gebieden kan worden toegepast.
- We stellen de regionale agenda wonen jaarlijks vast in samenwerking met de provincie Noord-Brabant, met daarin vastlegging van regionale woningbouwafspraken en bijhorende uitvoeringsagenda. Huisvesting van arbeidsmigranten vormt een onderdeel van deze agenda.
- We blijven de samenwerking opzoeken met woningbouwcorporaties, zorginstellingen en andere maatschappelijke organisaties om de effectiviteit van het lokale woonbeleid te vergroten en de aantrekkelijkheid van de regio als geheel te vergroten.
- We dragen bij aan het in onze regio objectief en op een eenvoudige, laagdrempelige wijze informeren van inwoners over de maatregelen die zij kunnen nemen op het vlak van duurzame energie, energiebesparende maatregelen en klimaatadaptatie, evenals mogelijkheden voor subsidies en leningen daartoe. Afwegingen worden gemaakt binnen de Regionale Energie- en Klimaatstrategie.
- We stellen de regionale agenda mobiliteit op in samenwerking met provincie en Rijkswaterstaat. Met daarin een verdere uitwerking van de SMA naar opgaven en geprioriteerde (of concrete) projecten.
- We gaan de bereikbaarheid van de regio en doorstroming en ontsluiting binnen de regio garanderen en versterken via de uitvoering van de nieuwe mobiliteitsagenda, maar ook via de Integrale Gebiedsopgaven A58Zone, N261/N269 en LDD plus Schil.
- We werken door aan een veilig, (inter)regionaal snelfietsroutenetwerk vanuit de sterke behoefte aan en het draagvlak voor deze ontwikkeling. Tezamen met een fietsstimuleringsaanpak richting werkgevers en werknemers bieden we een alternatief voor het autogebruik in het dagelijks woon-werkverkeer.
- We investeren in HOV-haltes en OV-hubs richting bedrijventerreinen in fietsparkeervoorzieningen en deelfietssystemen om zo de zogenaamde 'last mile' van de reiziger te optimaliseren. Dit draagt bij aan gezond en minder vervuilend reizen in de regio.
- We voorzien in behoefte aan laadstations en oplaadpunten om de groei van emissieloos vervoer te faciliteren.

ONZE PROGRAMMA'S

Economie

Ambitie: slimme economie

We versterken onze maakindustrie, logistiek en vrijetijdseconomie door te investeren in innovatie (digitalisering en dataficatie), circulariteit en energieneutraliteit. Daarbij zorgen we ervoor dat er een optimale aansluiting is tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt, in kwalitatieve en kwantitatieve zin. Innovatie vereist de inzet van nieuwe kennis en de toepassing ervan.

De kennisintensieve dienstverlening aan onze sterke economische sectoren is randvoorwaardelijk voor toekomstig succes. Daarom voegen we slimme dienstverlening als kernprogramma toe aan onze economische strategie. We zorgen ervoor dat de randvoorwaarden op orde zijn, zodat de toegevoegde waarde die onze speerpuntsectoren realiseren, groeit.

We gaan de kracht van onze pluriforme economische structuur met een hoofdrol voor het midden- en kleinbedrijf meer benutten en versterken. We stimuleren bedrijvigheid in onze bestaande concentraties in maakindustrie, logistiek en vrijetijdsindustrie door in te zetten op continue innovatie en verduurzaming van producten, processen en diensten. We ambiëren in samenwerking met Regio West-Brabant (via de regiodeal MidWest-Brabant Makes & Moves) een koploperspositie in de transitie naar verantwoorde productie en distributie. Zodoende dragen we bij aan de realisatie van het Duurzame Ontwikkelingsdoel 12 van de VN: *Responsible production and consumption*. Voor onze publieke economie (zorg, onderwijs) bevorderen we een waardevolle en toekomstgerichte bestendigheid van de werkgelegenheid. Talent heeft onze bijzondere aandacht: vraag en aanbod in kwalitatieve en kwantitatieve zin komen zo dicht mogelijk bij elkaar. Projecten ter ontwikkeling van onze bestaande clusters van bedrijvigheid moeten automatisch aandacht hebben voor circulaire economie.

Door te investeren in innovatie en verduurzaming en de juiste ontwikkeling, inzet en behoud van talent willen we een slimme economie realiseren waarvoor trends als digitalisering, dataficatie, robotisering en klimaatontwikkelingen geen bedreigingen, maar kansen zijn. In de slimme economie die we nastreven staat slimme dienstverlening (en de toepassing van nieuwe sleuteltechnologieën als kunstmatige intelligentie en simulatie in combinatie met menselijk gedrag) centraal. Dit leidt tot meer economische waarde en minder belasting van onze omgeving. Hiervoor is kennisintensivering cruciaal. Daarom geven we via Midpoint Brabant één overkoepelend ontwikkelprogramma vorm dat nieuwe kennisintensieve dienstverlening, *smart services*, als sleutel en aanjager ziet. Onze toepassingsgebieden zijn de clusters van bedrijvigheid en innovatie in onze gehele regio in maakindustrie, logistiek en vrijetijdsindustrie. Deze ontwikkelen we met de deelprogramma's: Smart Industry, Smart Logistics, Smart Leisure.¹⁸

¹⁸ Hier past de opmerking dat in het kennisintensieve economische speelveld vaak Engels jargon wordt gebezigd. Dat is nu eenmaal een werkelijkheid in een werkveld met internationale studenten en bedrijven, een Engels voerende universiteit en subsidie- en acquisitieprojecten over de grenzen heen.

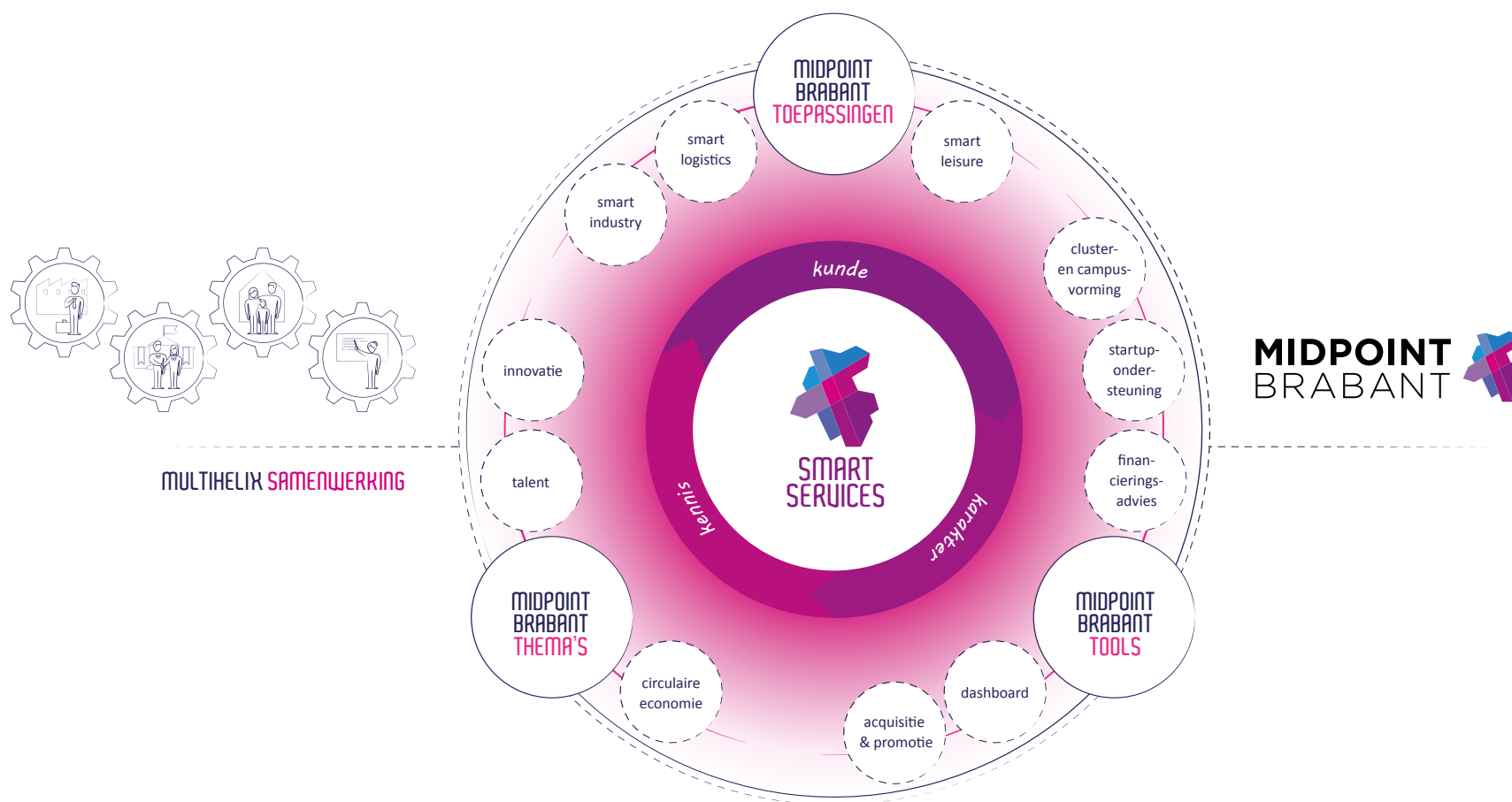
**Rob Kluyt, algemeen directeur
Midpoint Brabant**

“De regio Midden-Brabant heeft een lange traditie van intensieve samenwerking tussen overheid, onderwijs en ondernemers. Midpoint Brabant is de schakel in die samenwerking waar partners in

netwerkverband samenwerken en waar op allerlei manieren innovatie en ondernemerschap worden gestimuleerd. De enige manier om de uitdagingen, kansen én bedreigingen van de technologische ontwikkelingen van de 21e eeuw naar de lokale economie te brengen, is door intensieve samenwerking. De wetenschap bedenkt, snapt, duidt en legt uit, ondernemers vertalen dat naar nieuwe businessmodellen, onderwijs helpt met de uitrol van kennis en leidt de arbeidsmarkt van overmorgen op. Combineer deze kennis en kunde met het typerende proberen-én-handen-uit-de-mouwenkarakter van de regio, dan is dat wat mij betreft een prima vertrekpunt om met Midpoint Brabant als katrekker deze ontwikkeling verder vorm te geven. Ik gun de regio gepaste trots om stil te staan bij de successen van vandaag als opstap naar die van morgen.”

Economisch ontwikkelprogramma

Smart Services

Binnen het economische speelveld is de ecosysteembenadering inmiddels een breed geaccepteerd gedachtegoed. Het maakt de samenhang tussen bedrijven onderling en van bedrijven met kennisinstellingen inzichtelijk in de vorm van waardenketens. In ons Smart Services-programma passen we deze benadering toe en kijken we waar verdere winst in het ecosysteem te behalen is. We ontwikkelen de kennis-as Hart van Brabant waarop de universiteitscampus, de Spoorzone en de Midpoint Brabant 'huizen' en innovatie-omgevingen in de regio stevig met elkaar verbonden zijn. We investeren daarbij in open netwerken en testomgevingen, optimale ontsluiting van de mogelijkheden voor bedrijfs- en projectfinanciering voor ondernemers, goede begeleiding van startende ondernemers en *start-ups*, effectieve promotie en acquisitie. Onze expertise is complementair aan de kennis en ondernemersclusters in andere Brabantse regio's en vormt daarmee een krachtig geheel, op de Brabantse kennis-as.

Onze regio heeft met een universiteit, twee hogescholen en een brede keuze aan mbo- en praktijkgericht onderwijs 'goud' in handen. We kunnen deze kracht nog beter benutten. Er ligt een enorme kans in het ontwikkelen van nieuwe arrangementen en instrumenten om onze kennis te vermarkten en op te schalen. Tilburg University biedt excellente alfa- en gammaopleidingen met een toepassingsgericht technisch profiel, zoals blijkt uit opleiding Data Science en de participatie in de Jheronimus Academy of Data Science (JADS). Het opvoeden van de digitale generatie combineert Tilburg University met het creëren van bewustzijn over de impact van ons handelen. Daarbij richt de universiteit ook zelf actief de blik naar buiten en verbinding, onder andere door inrichting van een nieuwe leergang over *entrepreneurship*, deelname in het startup-programma Braventure samen met onder andere Avans en Fontys en door de samenwerking met de regio op te zoeken.

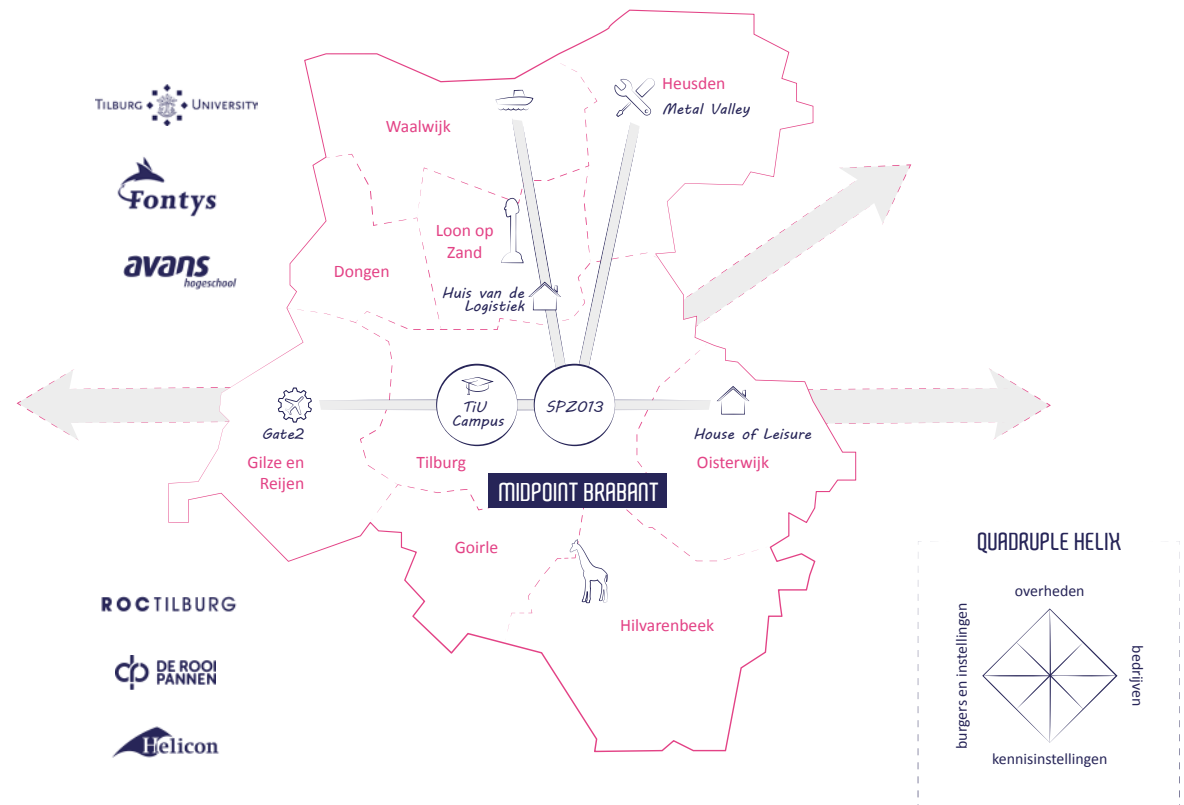

De hoger onderwijsinstellingen zetten naast kennis en kunde ook in op het bekwamen van studenten in vaardigheden en karakter. Op die manier leren zij niet alleen hoe ze de samenleving kunnen doorgronden, maar ook hoe ze die kunnen versterken en verbeteren. Onze regionale kennis-as heeft belangrijke verbindingen met de regio's Zuidoost (TU Eindhoven), Noordoost (JADS) en West-Brabant (Breda University of Applied Sciences en Logistics Community Brabant). Langs deze Brabantse as schakelen we vanuit onze competentie *'advancing society'* met disciplines op het gebied van 'hightech industrie', dataficatie en *'make and move'*. Zodoende kunnen we beschikken over een schat aan kennis die bovendien prima aansluit bij onze toepassingsgebieden *smart industry*, *smart logistics* en *smart leisure*.

Deze regionale kennis wordt verrijkt en versterkt door creatieve studies en door de combinatie met sterk praktijkgericht beroepsonderwijs van ROC Tilburg, Rooi Pannen en Helicon. Een groot deel van onze regionale beroepsbevolking is immers mbo-geschoold en goed vakmanschap wordt een steeds schaarser en daardoor waardevoller goed. De beroepen van nu en van de toekomst vragen om 'een leven lang ontwikkelen'. Daarbij is het onze gezamenlijke opgave om die ontwikkeling voortdurend te stimuleren en te faciliteren, aansluitend bij de behoeftes en de talenten uit de praktijk. Dat betekent in nauwe samenspraak met het ondernemers- en onderwijsveld.

Met het kernprogramma Smart Services zetten we in op het actief, bewust en structureel verbinden en versterken van de diverse bronnen van kennis, kunde en karakter in Hart van Brabant; zowel in onderlinge samenhang als in de verbinding met ons mkb en onze maatschappelijke opgaven. Daartoe gaan we Kennis Deals sluiten en werken met kennis- en praktijkvouchers.

Kennis-as Hart van Brabant

Economie | Toepassingsgebieden

Smart Industry

Voor Smart Industry ligt onze focus op digitalisering in relatie tot het (verder) ontwikkelen van voorspelbaar onderhoud, *3D printing*, nieuwe materialen en productietechnieken en simulatie. In aansluiting op de nationale Smart Industry Agenda en in lijn met de Smart Industry Agenda Zuid.

Daarbij zetten we in op het ontsluiten van kennis en kunde voor ons mkb, onder andere via het project CAMPIONE 2.0.

CAMPIONE 2.0

CAMPIONE is het eerste nationale Smart Industry Fieldlab project, waarvan het centrale Fieldlab gevestigd is op Gate2 in Gilze en Rijen. Hier worden innovaties gericht op voorspelbaar onderhoud in de procesindustrie getest en richting toepassing en businesscases gebracht. In de tweede fase (CAMPIONE 2.0) zal het netwerk en de opgedane kennis breder worden ontsloten voor het mkb in Midden- en West-Brabant. Bedrijven en scholen gaan op basis van zelf ingebrachte casussen experimenteren met de mogelijkheden van *smart industry*, zoals *data science*, *internet of things*, *virtual* en *augmented reality* en robotica. CAMPIONE 2.0 zal aandacht schenken aan de harde kant van *smart industry* (technologie en innovatie), alsook de zachte kant (arbeidsmarkt en vaardigheden) en organisatorische aspecten (nieuwe businessmodellen, contracten).

Economie | Toepassingsgebieden

Smart Logistics

Binnen Smart Logistics zetten we in op ‘niet meer, maar slimmer’. We investeren in het behouden en versterken van onze positie als topregio in de (inter)nationale logistiek door te verslimmen en verduurzamen. Het grootste deel van ons mkb behoort niet tot de selecte hoog innovatieve voorhoede, maar ook niet tot de achterhoede. We richten ons op de grote groep bedrijven in het midden en hanteren daarbij een focus op de zogenaamde *early adapters*. Het testen en toepassen van innovaties staat centraal. We bevorderen de datamaturiteit van ons logistieke mkb, samen met West-Brabant, met het project DALI.

DALI

Data Science voor Logistieke Innovatie (DALI) is de proeftuin die in 2019 start als uitvloeisel van het project Supply Chain Data Science. In samenwerking met de jonge talenten van JADS, Logistics Community Brabant en de Breda University of Applied Sciences worden 22 bedrijven geholpen bij het vergroten van hun datamaturiteit. Daarbij gaat het om het realiseren van concrete toepassingen van *data science* in de *supply chain* door het implementeren van een nieuw concept, het inzetten van een nieuwe techniek, het testen van een nieuwe tool (een werkend prototype) of het ontwikkelen van een nieuw verdienmodel.

Economie | Toepassingsgebieden

Smart Leisure

Met het programma Smart Leisure werken we aan het versterken en verduurzamen van het vrijetijdsaanbod in Midden-Brabant, waardoor de regio kan uitgroeien tot de aantrekkelijkste vrijetijdsregio van Noordwest-Europa voor de korte gezinsvakantie tussendoor. Hierbij zoeken we in het aanbod naar de juiste balans tussen de door de sector onderscheiden vormen *urban leisure*, *experience leisure* en *slow leisure*. Het programma Een Gezond Leisure Klimaat, waarin we samenwerken met omgevingspartners, is daarvan een belangrijk onderdeel. We blijven inzetten op waardevolle en complementaire aanvulling van het aanbod (naast toppers De Efteling en Safaripark de Beekse Bergen). We benutten daarbij vooral ook de kansen die ons landschap in combinatie met historie biedt, bijvoorbeeld via het project Van Gogh Experience.

VAN GOGH EXPERIENCE

Op 21 juni 2018 werd het Van Gogh Nationaal Park (VGNP) in oprichting feestelijk gepresenteerd. VGNP ontstond als idee in 2016 via het bidboek dat samen met Het Groene Woud werd ingediend voor de publieksverkiezing Mooiste Natuurgebied van Nederland. In het verlengde daarvan heeft Midpoint Brabant House of Leisure de toeristisch recreatieve mogelijkheden onderzocht. Hieruit blijkt dat het VGNP voor Hart van Brabant een attractie van betekenis kan zijn waarbij *slow leisure* centraal staat. Relevantie ontstaat door symbiose te creëren tussen de identiteit van het gebied en de beleving/ervaring van de bezoeker. Bijvoorbeeld door een iconisch paviljoen met als doel het Brabants landschap door de ogen van Van Gogh te zien en het daarmee internationaal op de kaart te zetten.

Innovatie

De innovatiekracht van onze regionale maatschappij en economie verloopt via het grote aantal mkb'ers en hangt sterk samen met de toepassing van slimme technieken en processen. Dat vraagt om voldoende onderzoeks- en ontwikkelkracht (R&D). In onze regio stimuleren we dat door te blijven investeren in *incubators*, testomgevingen (*fieldlabs*), proeftuinen (*living labs*) en door het ontsluiten en openstellen van bestaande locaties bij bijvoorbeeld onderwijsinstellingen en (grote) bedrijven voor meerdere partijen. Onderzoek (Buck 2018) wijst immers uit dat open innovatie en gedeelde faciliteiten leidt tot meer start-ups en spin-offs en een magneetwerking heeft naar jong talent en nieuwe bedrijvigheid. De omvang van ons regionaal R&D volgen we als een indicator voor onze innovatiekracht. Vanuit onze samenwerking in Brainport Network leveren we input voor de nieuwe RIS3, waarbij de wens van de Europese burger centraal staat dat geld besteed wordt aan innovatie met een duidelijke opbrengst voor de samenleving.

De data-economie vraagt om hoogwaardige kennis en om gekwalificeerde datawerkers. Het merendeel van het Brabantse mkb is echter nog niet of onvoldoende bekend in de wereld van *big data*, zo blijkt onder andere uit een recent onderzoek van de BOM en JADS (juni 2018). Volwassenheid in het gebruik van data, ook wel datamaturiteit, kent vijf niveaus: basaal, controle, standaard, optimaal en innovatief. Voor onze clusters logistiek en *maintenance* geldt dat zij gemiddeld 2,6 en 2,5 scoren, hetgeen overeenkomt met het controleniveau. Met onze inzet willen we deze bedrijvigheid de komende vier jaar tenminste één niveau hoger brengen op deze schaal voor datamaturiteit.

Om de interactie tussen kennisinstellingen, bedrijfsleven, omgevingspartners en overheid te bevorderen blijven we investeren in de kennis-as Hart van Brabant en zetten we in op de ontwikkeling van een innovatiedistrict in de Tilburgse Spoorzone, in verbinding met de campus van Tilburg University. Zo stimuleren we cross-overs en kennisuitwisseling en dragen we tevens bij aan netwerkvorming. Dat is immers essentieel om de krachten van het mkb te bundelen en ten volle te benutten.

Andere belangrijke kristallisatiepunten op de kennis-as Hart van Brabant zijn onze (bestaande) bedrijvenclusters en 'huizen', te weten:

- Smart Industry: Gate 2 (Gilze en Rijen), Metal Valley (Heusden)
- Smart Logistics: Huis van de Logistiek (Tilburg/Waalwijk)
- Smart Leisure: House of Leisure (Oisterwijk)

Ontwikkeling Smart Services Innovatiedistrict

Voor het stimuleren, behouden en ter waarde maken van innovaties en talent is de aanwezigheid van een aantrekkelijke en open innovatie-omgeving cruciaal. De trend is tevens dat dit vooral plaatsvindt in een hoogwaardige stedelijke economie met een goede fysieke bereikbaarheid en volop kansen op interessante cross-overs in creativiteit met mogelijkheden tot aansluiting op kennis en bedrijven. De Spoorzone in Tilburg biedt een unieke kans om die motor voor kennisintensieve dienstverlening (*smart services*) en creatieve industrie te worden.

De Spoorzone heeft alles in zich om zich tot een innovatiedistrict voor kennisintensieve dienstverlening en creatieve industrie te ontwikkelen. In het gebied zijn verschillende initiatieven in ontwikkeling die door meer onderlinge verbinding via centrale gebiedsaansturing, gezamenlijk programma en het werken aan een partnernetwerk samen een bijzondere meerwaarde kunnen genereren. Zo werken Persgroep, ROC Tilburg, Fontys en Tilburg University aan het uithangbord voor gedrag en technologie: MindLabs. MindLabs is weliswaar de aanjager, maar ook bestaande voorzieningen in de Spoorzone dragen hieraan bij, zoals het Huis van Ondernemerschap en Innovatie (Station88), de Lochal, het Ontdekstation, Plan-T, cultuur en evenementen. Bovendien is er het netwerk en de kennis en kunde van het eveneens in de Spoorzone gevestigde Braventure (startup-ondersteuning). Gecombineerd met goede bereikbaarheid per openbaar vervoer en in ontwikkeling zijnde woon-, kantoor-, hotel- en congres- en andere ontmoetingsfaciliteiten heeft de locatie de potentie om uit te groeien tot een volwaardig economisch brandpunt met meerwaarde voor de nieuwe kenniseconomie in geheel Hart van Brabant, Noord-Brabant en daarbuiten.

Van fundamenteel belang is de verbinding tussen de universiteitscampus en de Spoorzone 013. Door die stevige verbinding ontstaat een innovatiedistrict met economische, fysieke en netwerk assets.^{xviii} Dat zijn volgens de meest actuele bevindingen van Buck Consultants International (BCI) uit januari 2019 de componenten waaruit een innovatiedistrict bestaat. Het samenwerkingsverband Midpoint Brabant stimuleert het ontstaan van het innovatiedistrict onder meer met 'ecosysteem-versterkende maatregelen'.

MINDLABS

MindLabs fungeert als schakelpunt voor onderzoek, onderwijs en ondernemerschap in het domein van interactieve technologie en menselijk gedrag. Vanuit het besef dat technologische vernieuwing in grote mate gedreven wordt door perspectieven op technologie, buiten de technische ontwikkeling op zichzelf. MindLabs stelt en beantwoordt vragen over hoe mensen reageren op technologie, of hun gedrag met technologie kan worden voorspeld, en of hun gedrag invloed en impact heeft op technologie. En helpt zodoende bij het beantwoorden van fundamentele vragen in relatie tot maatschappelijke uitdagingen. MindLabs biedt het bedrijfsleven kansen in het sneller kunnen ontwikkelen van kennis, de beschikbaarheid van talenten en een relevant netwerk voor het ontwikkelen, testen, valideren en opschalen van nieuwe producten en diensten. Tevens ontstaat door de betrokkenheid van mbo-, hbo-instellingen en Tilburg University een unieke doorlopende leerlijn.

UITGELICHT: STATION88

Station88, Huis voor Ondernemerschap en Innovatie, vormt één van de pijlers in de Spoorzone waar het aanjagen van (nieuwe) bedrijvigheid voorop staat. Het doel van Station88 is het bundelen, initiëren en faciliteren van activiteiten in en vanuit Station88 ten behoeve van de economische ontwikkeling in de regio Midden-Brabant. Station88 is dé ontmoetingsplek voor ondernemers, marktpartijen en kennisinstellingen, waar men kennis kan delen, informatie kan vinden en terecht kan met vragen. Er worden activiteiten georganiseerd op het gebied van ondernemersontwikkeling en innovatie, lezingen, workshops en netwerk. Uitgangspunt hierbij is dat de groeiende mkb-ondernemer vooral goed geholpen is door andere ondernemers of partners met specialistische kennis of ervaring. Hierbij staat steeds de kracht van verbinding en de vertaling naar de dagelijkse praktijk centraal.

Begin 2018 opende Station88 haar deuren. Met ruim 130 bijeenkomsten en 3600 bezoekers, waarvan 30% uit de regio, is Station88 bij steeds meer mkb-ondernemers op het vizier. Partners van Station88 zien het mede als hun verantwoordelijkheid om een bijdrage te leveren aan de economische ontwikkeling van de regio. Er is niet voor niks gekozen voor een regionale spreiding van de partners. In de periode 2019-2023 ligt het accent op het doorontwikkelen van Station88 naar een Huis met een regiobreed profiel.

Station88 is een initiatief van Midpoint Brabant, gemeente Tilburg, en Starterslift.

Menselijk kapitaal

De beschikbaarheid van voldoende en gekwalificeerd personeel is een belangrijke factor in het ecosysteem. Midpoint Brabant zet zich hiervoor in via de Human Capital Agenda's (HCA). In zo'n agenda wordt op basis van een sectoranalyse bepaald welke behoefte aan arbeidskrachten er is en zal zijn en hoe dat kan worden gekoppeld aan het arbeidspotentieel en (nieuwe) opleidingen. In een regio met veel maakindustrie, logistiek en vrijetijdsindustrie erkennen we het belang van arbeidsmigranten. We verwachten de komende jaren een toename van het aantal arbeidsmigranten. Als Hart van Brabant onderkennen we onze rol om huisvesting van arbeidsmigranten, zowel *shortstay*, *midstay* als *longstay*, te faciliteren. Daarnaast organiseren we via Hart van Brabant een overlegplatform waarin werkgevers, uitzendbureaus, huisvesters en gemeenten kennis delen ten behoeve van en over beleidsontwikkeling inzake arbeidsmigratie. Met een brede totaalbenadering waarin naast arbeid ook aandacht is voor kwantiteit en kwaliteit van huisvesting en sociale aspecten zoals draagvlak in de wijk, integratie en participatie.

De Human Capital Agenda Logistiek is gereed en geland in het Deltaplan Logistiek. Dat vormt de basis voor de arbeidsmarktaanpak van de logistieke sector, waaronder een assessmentcenter, een mobiliteitscenter, nieuwe opleidingen en het enthousiasmeren van jong techniek talent. De Human Capital Agenda Leisure is in wording en wordt de komende jaren uitgerold. Het Deltaplan Techniek is een eerste plan van aanpak voor de Human Capital Agenda Smart Industry, die deze programmaperiode volgt. Ook de actielijnen van het Pact Brabant geven richting aan het voorbereiden van onze werknemers op de bedrijfsprocessen van de toekomst. Duurzame inzetbaarheid en een Leven Lang Ontwikkelen zijn belangrijke uitgangspunten voor ons arbeidsmarktbeleid.

Dat doen we onder andere via The New Deal, een bovenregionaal samenwerkingsinitiatief van de commissie arbeidsmarktaanpak van Brainport Network (het samenwerkingsverband van zes regionale ontwikkelingsorganisaties in Zuidoost-Nederland) met de ambitie 'meer werkenden in Zuidoost-Nederland aan de slag met hun eigen ontwikkeling voor de vraag van morgen'. Samen monitoren we de arbeidsmarkt vraag van de toekomst, ontwikkelen we toekomstscenario's vanuit het arbeidsmarktdashboard (inzicht in relevante vaardigheden) en analyseren we wat echt werkt in de praktijk via een impactanalyse.

Om specifieke en doorlopende leerlijnen te organiseren werken we nauw samen met zowel het bedrijfsleven als het onderwijs, bijvoorbeeld via brancheorganisaties, met partners in Logistics Community Brabant en met partners zoals de Lijmacademie en het Composieten Experience Center (productietechnieken en -materialen). Tevens is het samenbrengen van groepen mkb'ers in een initiatief als MKB-United relevant voor het organiseren van voldoende goed geschoold personeel. Ons arbeidsmarktprogramma ondersteunen we verder met Leren en Werken Midden-Brabant, de Personeelsbarometer, de Reshoringtool en ondersteunende faciliteiten zoals het Ontdekstation en Techlab.

NIEUWE TECHNIEKCOALITIE

Onder de noemer Nieuwe Techniekoalitie bundelen en versterken we de denk- en uitvoeringskracht in Zuid-Nederland om een soepel functionerende arbeidsmarkt voor technisch personeel te realiseren. Samen met ROC West-Brabant en ROC Tilburg, de brancheorganisaties FME, Koninklijke Metaalunie, Uneto-VNI en Bouwend Nederland en bedrijven initiëren we de instroom van nieuw talent en ontwikkelen we nieuwe technische opleidingen of cursussen voor huidige medewerkers ('een leven lang ontwikkelen'). Daarbij gaat het om robotisering, industriële automatisering 4.0 en ICT, niet alleen in de technische sectoren maar ook in de logistiek en zorg.

¹⁹ Landelijk meer dan 7,3 miljard euro per jaar aan besparingen op grondstoffen en meer dan 54.000 nieuwe banen (TNO 2013).

Economie | Prioritaire thema's

Circulaire economie

Om de voetafdruk van ons handelen te kunnen volgen, dient iedere economische ontwikkeling een meer brede en integrale duurzaamheidstoets te krijgen. Circulaire economie is een uitgangspunt van ons economisch denken en handelen. Met de Green Deals voor de gezondheidssector en voor de bedrijventerreinen Kraaiven en Vossenbergh is daarvoor al een mooie aftrap gegeven. De komende periode zet Midpoint Brabant in op het verduurzamen van ontwikkelingen in al onze toepassingsgebieden *smart industry*, *smart logistics* en *smart leisure* met aandacht voor zowel duurzame energie als het sluiten van de stoffenstroom. Via voortzetting van bestaande activiteiten (lifecycleverlenging industrie, *3D printing*, energietransitie) alsook het verkennen en mede-ontwikkelen van nieuwe technieken, zoals waterstof en *biobased*. Binnen logistiek wordt het terugdringen van CO₂-uitstoot bevorderd met het project New Ways, waarin we nieuwe vormen van samenwerken stimuleren van Brabantse vervoerders en verladers in de collectieve distributie van producten naar gedeelde bestemmingen en herkomsten. We blijven in het Air Mobility Training Center (Gate2) via simulatie bijdragen aan vermindering vliegreizen van Defensie bij de vliegbasis Gilze en Rijen.

Hart van Brabant maakt het voor circulaire bedrijven aantrekkelijk zich hier te vestigen en stimuleert in de regio gevestigde bedrijven circulair te ondernemen. We erkennen dat circulariteit een bijdrage levert aan een sterke economie.¹⁹ Bedrijfsleven, overheden, waterschappen, kennisinstellingen en maatschappelijke partners – zoals woningcorporaties en scholen – werken samen en verweven al hun activiteiten. De manier waarop we dat doen verankeren we in een regionale Circulaire Economie strategie, in samenspraak met onder andere de ministeries van Infrastructuur & Waterstaat en Economische Zaken.

MAKERSPACE

Met MakerSpace realiseren we een regionale innovatiehub ter stimulering van het nieuwe (en duurzame) 'maken' en circulair consumeren. MakerSpace verbindt bestaande hubs en diensten aan elkaar met als doel een *one-stop-shop* voor de regio. Op een prominente fysieke locatie worden naast 'maakruimtes' ook exporruimtes ingericht en ateliers en symposiumruimtes voor creatieve en kennissessies. Door het actief aanjagen en faciliteren van kruisbestuivingen en co-creaties vergroten we onze regionale innovatie- en verduurzamingskracht en helpen we bedrijven en startende ondernemers om aansluiting te vinden bij de markt.

Economie | Ecosysteemversterkende maatregelen

Startup- ondersteuning

Om start-ups te versnellen en laten slagen bieden we in onze regio via Braventure snel toegang tot startkapitaal, kennis, community en faciliteiten. Midpoint Brabant werkt in Braventure samen met de twee Brabantse universiteiten, vier hogescholen en vijf andere ontwikkelingsmaatschappijen. In onze regio is een team adviseurs actief in het begeleiden van start-ups in hun zoektocht. Daarbij wordt gekeken naar de marktbehoefte en of een businessmodel duurzaam, herhaalbaar en schaalbaar is.

Economie | Ecosysteemversterkende maatregelen

Financieringsadvies

Midpoint Brabant biedt advies bij projectfinanciering en bedrijfsfinanciering. Ook ondersteunen we innovatieve plannen voor onze regio met de subsidie Economie en Innovatie Midden-Brabant (voorheen REAP). Tevens helpen we bij het verwerven van subsidie vanuit Europa, Rijk en provincie voor uiteenlopende projecten en partijen, wanneer deze een bijdrage leveren aan de werkgelegenheid, verduurzaming en innovatieve kracht van de Midden-Brabantse economie.

Daarnaast werken we in de Financieringstafel Midpoint Brabant samen met Rabobank, ABN Amro, ING, Ondernemersadvies gemeente Tilburg, BOM en RVO aan gerichte advisering van bedrijven en het doorgeleiden naar de meest passende financier. Zo helpen we ondernemers met hun businessplan en financieringsvraag en dragen we eveneens bij aan kennisuitwisseling tussen financiers.

Economie | Ecosysteemversterkende maatregelen

Aquisitie en promotie

Via inzet (onder andere door slimme bundeling en samenwerking met Tilburg en BOM) van regionale acquisitiecapaciteit begeleiden we (buitenlandse) partijen die interesse hebben in onze regio bij hun zoektocht en marktanalyse. Daarnaast investeren we in het opsporen van nieuwe *prospects*.

In promotionele zin vergt de bekendheid en vindbaarheid van Midpoint Brabant de komende periode nog extra aandacht.

Economie | Ecosysteemversterkende maatregelen

Cluster- en campusvorming

Midpoint Brabant bevordert de interactie tussen kennisinstellingen, bedrijfsleven, omgevingspartners en overheid. Zo stimuleren we cross-overs en kennisuitwisseling en dragen we tevens bij aan netwerkvorming. Dit doet Midpoint Brabant door te investeren in kristallisatiepunten (de 'Huizen van Midpoint Brabant') en campusvorming. Midpoint Brabant ondersteunt de ontwikkeling van de Spoorzone tot Smart Services Innovatiedistrict en bevordert de verbinding met de campus van Tilburg University en de Huizen van Midpoint Brabant.

RUIMTELIJKE INBEDDING

Een belangrijke voorwaarde voor een vitale economie is een passende ruimtelijke inbedding, die mogelijkheden biedt voor de ontwikkeling van gewenste bedrijvigheid en een vitaal platteland, en tevens oog houdt voor bereikbaarheid en leefbaarheid. Via de regionale tafel van Regio Hart van Brabant worden daartoe tijdens de Regionale Ruimtelijke Overleggen (RRO's) en Ontwikkeldagen afspraken gemaakt met de provincie. Daarbij gaat het onder andere om regionale detailhandel, het monitoren van vraag en aanbod naar kantoren en het vraaggericht ontwikkelen van bedrijventerreinen. Onze regio zet daarbij in op voldoende vraaggericht aanbod van bedrijventerreinen voor mkb in alle gemeenten. Tevens blijven we kritisch op een verantwoorde duurzame ontwikkeling van logistieke locaties.

Samen met Regio West-Brabant hebben we in de adaptieve Ruimtelijke Economische Agenda (REA) Smart Verbonden een aantal sleutelprojecten gedefinieerd ter stimulering van *smart logistics* en de circulaire maakindustrie. De ruimtelijke vertaalslag daarvan brengen we gezamenlijk in bij onder andere de BO-MIRT overleggen met provincie en rijk over infrastructurele maatregelen. Overigens is de REA tevens onderlegger geweest voor onze gezamenlijke propositie regionale MidWest-Brabant Makes & Moves. We verkennen waar we in een bredere overkoepelende actie-agenda (waarin de REA en Regio Deal dan opgaan) onze krachten nog meer tot gezamenlijke meerwaarde kunnen bundelen.

Doelen & indicatoren

Doelen	Indicatoren
De Spoorzone groeit uit tot innovatiedistrict en volwaardig economisch brandpunt met meerwaarde voor de nieuwe kenniseconomie in geheel Hart van Brabant, Noord-Brabant en daarbuiten.	
We verbinden de in onze regio aanwezige kennis, kunde en karakter met enerzijds complementaire kennisclusters in Brabant en anderzijds onze opgaven en toepassingsgebieden, om zodoende onze innovatiekracht en maatschappelijke impact te versterken.	
Het aandeel omzet uit nieuwe producten en diensten neemt toe.	Aandeel omzet uit nieuwe producten en diensten, CBS (CIS) op landelijk niveau, uitvragen op HvB-niveau
De datamaturiteit van de bedrijven in de regio stijgt door: alle bedrijven zetten één stap op de schaal van datamaturiteit (1-5).	Datamaturiteit op een schaal van 1-5, BOM/JADS, enquêtegegevens voor hele provincie
De omvang van R&D in de regio stijgt van 340 miljoen naar 400 miljoen euro, waardoor de achterstand met het Nederlands gemiddelde voor de helft wordt ingelopen.	Omvang R&D, CBS, per COROP
Het aantal start-ups groeit met 20%.	Aandeel startende bedrijven, LISA, per gemeente, omzetten naar berekening op schaal HvB

Doelen	Indicatoren
De veerkracht van de arbeidsmarkt neemt toe naar bovengemiddeld in alle regiogemeenten.	Index veerkracht arbeidsmarkt ten opzichte van Nederlands gemiddelde, PBL: elke gemeente is ingedeeld in één van 10 categorieën
Het beschikbare regionale arbeidspotentieel wordt beter benut, de arbeidsparticipatie gaat van 69% naar 72%.	Werkgelegenheid (Telos)
We stimuleren Een Leven Lang Ontwikkelen.	Aantal deelnemers in het onderwijs tussen de 25 en 64 jaar, per provincie
We organiseren samen met belanghouders geïntegreerd beleid inzake arbeidsmigratie (waarin economische aspecten, woonaspecten en samenlevingsaspecten worden meegenomen).	
We zijn, samen met Regio West-Brabant, in de periode 2019-2022 een (nationale) proeftuin in de transitie naar verantwoorde productie en distributie.	Uitvoering projecten regiodeal MidWest-Brabant Makes & Moves
De CO ₂ -uitstoot van onze regionale industrie, logistiek en vrijetijdseconomie is in 2023 16% gedaald ten opzichte van 1990.	Onderdeel van Telos-ecologie, gestandaardiseerd getal per gemeente
De basis voor ons denken en doen is circulaire economie. Dit betekent dat alle projecten en ontwikkelingen in onze toepassingsgebieden <i>smart industry</i> , <i>smart logistics</i> en <i>smart leisure</i> op een of andere wijze bijdragen aan duurzame energie en/of hergebruik van stoffen.	Inhoud projecten die worden opgewerkt via programma's Midpoint Brabant
De werkgelegenheid in onze regio neemt toe.	Aantal banen en aantal bedrijven volgens de Werkgelegenheidsmonitor provincie (Etil Research Group), jaarlijks, op Hart van Brabantniveau
Het aandeel snelgroeiende bedrijven in onze regio neemt toe.	Aandeel snelgroeiende bedrijven per 1000 bedrijven, CBS, per COROP-regio
De toegevoegde waarde van onze regionale economie stijgt.	BRP per inwoner, CBS, per gemeente

Activiteiten

Hieronder een (niet uitputtend) overzicht van de activiteiten die we al ontplooiën of komende periode gaan starten.

- Samen komen we tot een slimme georganiseerde aanpak om de in onze regio aanwezige kennis, kunde en het karakter in te zetten om de gewenste transformaties te begeleiden. Waarbij onze onderwijs- en kennisinstellingen participeren in onze regionale trajecten en we gezamenlijk een intensieve leercyclus doorlopen (uitvoeren, evalueren in het werk, leren, verbetervoorstellen formuleren en die weer toepassen).
- De sterkten en kansen van de Spoorzone ontwikkelen we via centrale gebiedsaansturing, gezamenlijk programma en een partnernetwerk naar een volwaardig innovatiedistrict.
- We organiseren programmamanagement op innovatie en smart services bij Midpoint Brabant.
- Met MindLabs creëren we een schakelpunt voor onderzoek, onderwijs en ondernemerschap op het gebied van gedrag en interactieve technologieën. Hierdoor versnellen we kennisontwikkeling, de beschikbaarheid van talenten en een relevant netwerk voor het ontwikkelen, testen, valideren en opschalen van nieuwe producten en diensten. Tevens ontstaat een unieke doorlopende leerlijn.
- Met Fieldlab CAMPIONE blijven we inzetten op slimme proces- en onderhoudstechnieken.
- Samen met Ericsson richten we op Aeroparc een FieldLab voor 5G-toepassingen in.
- We investeren in het behoud en versterken van onze positie als (inter)nationaal simulatiecentrum voor luchtvaart (Air Mobility Training Center).
- Met het project Data Science voor Logistieke Innovatie (DALI) realiseren we concrete toepassingen van *data science* in de *supply chain* door middel van bedrijfscases.
- MakerSpace wordt in onze regio dé etalage en ontmoetingsplek waar jonge talenten, start-ups, onderwijsinstellingen, grote bedrijven met R&D-afdelingen en mkb zich kunnen laten inspireren, kennis kunnen ophalen en laten begeleiden naar circulair economische innovaties.

- We organiseren binnen onze economische toepassingsgebieden structurele aandacht voor het aanjagen van energietransities, energie-innovaties en een gesloten grondstoffenstroom.
- Voor onze toepassingsgebieden *smart industry*, *smart logistics* en *smart leisure* hebben we actuele human capital-agenda's voor een op die sector afgestemd samenhangend arbeidsmarktbeleid.
- Via The New Deal en de Nieuwe Techniecoalitie bereiden we ons arbeidspotentieel voor op de beroepen en arbeidsmarktvaart van de toekomst.
- In nauwe samenwerking met het bedrijfsleven, brancheorganisaties en het onderwijs organiseren we specifieke en doorlopende leerlijnen.
- We richten een overlegplatform op inzake arbeidsmigratie, waarin werkgevers, uitzendbureaus, huisvesters en gemeenten kennis delen ten behoeve van en over beleidsontwikkeling.
- Via Braventure bevorderen we de slagingskans van start-ups door een snelle toegang tot startkapitaal, kennis, *community* en faciliteiten.

- We adviseren bij project- en bedrijfsfinanciering en ondersteunen innovatieve plannen met de subsidie Economie en Innovatie Midden-Brabant en subsidievererving vanuit Europa, Rijk en provincie.
- Via de Financieringstafel Midpoint Brabant adviseren we bedrijven en geleiden hen door naar de meest passende financier.
- We begeleiden (buitenlandse) partijen die interesse hebben in onze regio bij hun zoektocht en marktanalyse en investeren in het opsporen van nieuwe *prospects*.
- We verbeteren de bekendheid en vindbaarheid van Midpoint Brabant als logische partner voor economische ontwikkeling in Midden-Brabant.
- Via de activiteiten in onze 'huizen' organiseren we een aantrekkelijk platform voor ontmoeting en verbinding en het uitrollen van pilots en *living labs*.
- Via de regionale tafel Regio Hart van Brabant en het Regionaal Ruimtelijke Overleg maken we afspraken met de provincie over de ontwikkeling van bedrijventerreinen, kantoren en detailhandel.

Hugo Leijtens, Digital MKB

"No-nonsense en move-on heerst in deze regio. Dat is anders dan in Amsterdam, waar het heel politiek georganiseerd is. Er is hier meer bereidheid om gewoon iets te doen, om vooruit te gaan. Die snelheid heb ik nog niet in andere regio's gezien."

In Hart van Brabant is samenwerking onmisbaar. In onze netwerksamenleving en netwerkeconomie zijn partijen van elkaar afhankelijk. Goede samenwerking draagt bij aan het vinden van antwoorden op omvangrijke opgaven en transities, zeker in een tijd waarin deze elkaar snel opvolgen. Als regio die duurzaam in ontwikkeling wil zijn, willen we economie, ecologie en samenleving combineren.

Voor integrale afwegingen is goed samenspel nodig tussen gemeenten onderling én tussen bedrijven, onderwijs, overheid en maatschappij – in aansluiting op hun eigen rol en verantwoordelijkheid. Met name in samenwerking tussen deze verschillende belanghebbenden komen de meest waardevolle innovaties tot stand.

Onze werkwijze

In een netwerksamenleving is regionale samenwerking cruciaal

SAMENWERKING

P21

SMA ALS CONTRACT

P23

UITVOERING EN FINANCIERING

P24

P20

ONZE WERKWIJZE

Samenwerking

Samenwerking tussen onze regiogemeenten

Voor de regionale samenwerking tussen gemeenten kennen we Regio Hart van Brabant. Dit is een publiekrechtelijke organisatie op grond van de wet gemeenschappelijke regelingen. Regio Hart van Brabant is een coalitie van autonome gemeenten die kiest voor deze samenwerking, omdat ze ziet dat ze in gezamenlijkheid beter in staat is werkbaar, efficiënt en effectief in te spelen op de uitdagingen van deze tijd. Samen optrekken zorgt voor massa, organisatie- en uitvoeringskracht en daarmee ook zicht op steun van Rijk of Europa, bijvoorbeeld in de vorm van middelen, experimenteer- en beleidsruimte of regelgeving. Met deze samenwerking laten de gemeenten ook zien dat ze een solide contractpartij kunnen zijn voor andere overheden en private partijen.

Samenwerking tussen bedrijven, onderwijs, overheid en maatschappij

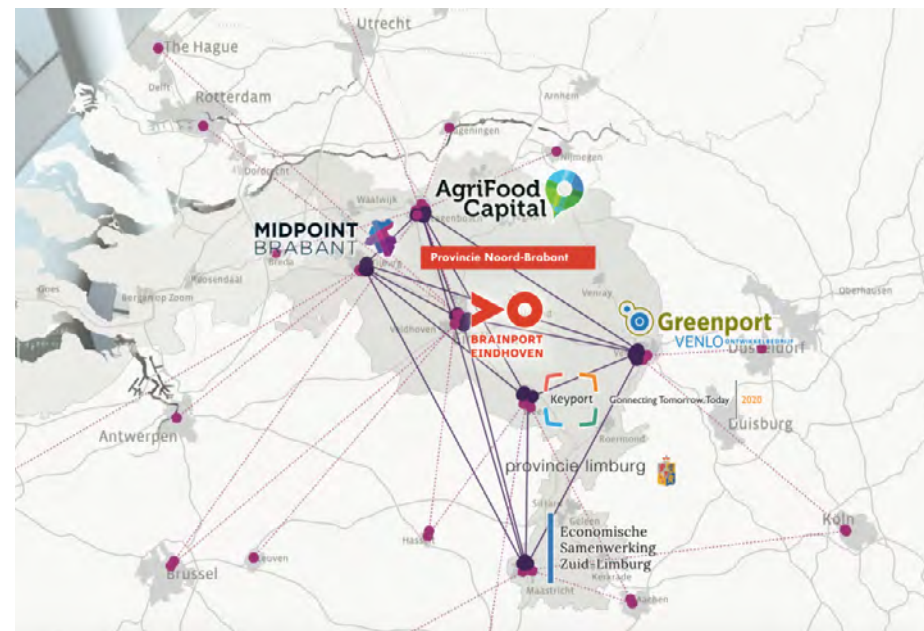
Voor de regionale samenwerking tussen bedrijven, onderwijs, overheid is de stichting Midpoint Brabant opgericht. Midpoint Brabant is oorspronkelijk opgericht voor de economische ontwikkeling van Hart van Brabant. Omdat Hart van Brabant economische en maatschappelijke meerwaarde nastreeft, in samenhang met elkaar, wil de regio haar ervaring in de economische triplehelix-samenwerking ook toepassen op de domeinen Mens & Samenleving en Leefomgeving & Milieu, in aanvulling op daar ontstane samenwerkingen. Daarvoor is het nodig dat ook maatschappelijke partijen onderdeel zijn van de samenwerking. We maken daarvoor de komende periode de stap van triplehelix-, naar 'multihelix-samenwerking'. Een nieuw programma bij Midpoint Brabant van kennisintensieve dienstverlening moet er bovendien voor zorgen dat de innovatiekracht en het ondernemerschap van bedrijfsleven en kennisinstellingen meer beschikbaar komt voor de domeinen Mens & Samenleving en Leefomgeving & Milieu.

Effectieve coalities: wisselende schaalniveaus

We vormen de coalities waarmee we het meest impactvolle antwoord kunnen geven op de vraagstukken die voorliggen. Soms ligt samenwerking op een bovenregionaal schaalniveau voor de hand, zoals die in de Regio Deal van West- en Midden-Brabant (MidWest-Brabant Makes & Moves). Samen hebben de regio's een mogelijkheid koploper te worden in verantwoorde productie en distributie. Los van elkaar hebben de regio's die mogelijkheid minder.

Op Brabants schaalniveau kan Hart van Brabant ook een verbindende schakel zijn op de kennis-as, waar Brabantse regio's elkaar aanvullen met specialistische kennis. We willen daarmee een krachtige partner zijn naar omliggende regio's. Onze propositie op het terrein van logistiek, maakindustrie, vrijetijdsindustrie en het slimmer en duurzamer maken daarvan bijvoorbeeld is effectiever in combinatie met de expertise en bedrijvigheid in West-Brabant, Brainport Eindhoven en AgriFood Capital.

Op Zuidoost-Nederlands schaalniveau participeren we via Midpoint Brabant in Brainport Network. Samen met vijf andere Brabantse en Limburgse regio's en de provincies Noord-Brabant en Limburg bundelen we onze krachten gericht op innovatiegedreven economische ontwikkeling.

In BrabantStad-verband werken de B5-gemeenten Tilburg, Breda, Eindhoven, 's-Hertogenbosch en Helmond samen met de provincie aan meer agglomeratiekracht, meer verdiencapaciteit en een hogere kwaliteit van leven. De ambitie is om door te groeien naar de top 5 meest innovatieve stedelijke regio's in Europa. Aandacht hier krijgen: digitale stad; slimme en duurzame mobiliteit; cultuur en sport; gezonde en duurzame leefomgeving; kennis en onderwijs; economisch vestigingsklimaat. Tilburg neemt als centrumstad van Regio Hart van Brabant zitting aan deze tafel en dient op die manier ook het regionaal belang.

Als vraagstukken daartoe aanleiding geven, zijn er in de publieke samenwerking coalities mogelijk die een ander schaalniveau hebben dan dat van de negen gemeenten. De samenwerking tussen gemeenten rond de uitvoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) bijvoorbeeld is momenteel kleiner dan negen gemeenten. Er worden tegelijkertijd juist ook weer verdergaande stappen gezet om met negen gemeenten te experimenteren met ontschotting ('het Maatpact'). Daarnaast zijn er binnen onze regio diverse subregionale samenwerkingsverbanden, gericht op strategie, beleid of en/of uitvoering.

ONZE WERKWIJZE

SMA als contract

De samenwerking is vrijwillig, maar niet vrijblijvend. De strategische meerjarenagenda laat zien waarover de deelnemende partijen nu een contract willen sluiten. Ze zijn het eens over de gewenste ontwikkelrichting en koppelen daaraan doelen; doelen en activiteiten vinden hun plaats in het jaarlijks uitvoeringsprogramma. Partijen spannen zich in om gezamenlijk, veelal in projectvorm, een bijdrage te leveren aan de realisatie van het uitvoeringsprogramma. Partijen richten hun beleid, (personele) middelen en lobbykracht waar mogelijk zo dat deze bijdragen aan realisatie van de gezamenlijke doelen.

In deze samenwerking wordt geïnnoveerd, doen partijen ervaringen op en worden met geleerde lessen weer aanpassingen doorgevoerd. De regionale samenwerking in Hart van Brabant ontwikkelt zich voortdurend en ook de komende periode zullen nieuwe stappen worden gezet.

ONZE WERKWIJZE

Uitvoering en financiering

De ambities en doelen in deze strategische meerjarenagenda zijn kaderstellend: zij geven richting aan de jaarlijkse focus, activiteiten en investeringen. Ze worden vertaald in uitvoeringsplannen per jaar, met een bijbehorende begroting, voor zowel Regio Hart van Brabant als Midpoint Brabant.

Gemeenten committeren zich via de SMA aan de inhoud en via de daaruit voortvloeiende uitvoeringsprogramma's brengen ze, veelal naar rato van de omvang van de gemeente, ook personele capaciteit in. De realisatie van de doelen in deze agenda is alleen mogelijk als bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke partners eveneens investeren in de inzet van mensen en de (co)financiering van projecten. De komende periode krijgt deze gezamenlijke investering in projecten extra aandacht.

De gemeenten in de regio financieren de programmabureaus van Regio Hart van Brabant en Midpoint Brabant op basis van een inwonergelateerde bijdrage. De programmabureaus bevorderen de totstandkoming van projecten en activiteiten die tot economische en maatschappelijke meerwaarde leiden. Cofinanciering en subsidiëring is hierbij met grote regelmaat aan de orde. Het overgrote deel van de investeringen in de regio (met name op projectniveau) staat niet op de begrotingen van Regio Hart van Brabant en Midpoint Brabant, zoals de Regio Deal West- en Midden-Brabant, het Regionaal uitvoeringsprogramma Verkeer en Vervoer of het programma Doelmatig Waterbeheer. Hetzelfde geldt natuurlijk voor investeringsprogramma's van bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen en maatschappelijke partijen in regionale ambities en projecten.

De regio wil de komende periode haar financiële slagkracht versterken. De organisaties Regio Hart van Brabant, Midpoint Brabant en de deelnemende gemeenten en andere partijen zullen hun middelen slim moeten bundelen en daarmee de provincie, het Rijk en Europa interesseren voor cofinanciering. Sommige van deze investeringen vergen eenmalige of jaarlijkse uitgaven. Andere investeringen zijn revoluerend waarvoor een beroep kan worden gedaan op bijvoorbeeld Invest-NL.

Projectmatig werken in de regio

Regio Hart van Brabant draait een aantal regionale projecten. Vanuit een regionaal programmabureau, in samenwerking met de kring gemeentesecretarissen, en vanuit bestuurlijke aansturing, houden we hierop grip en bieden we inzicht in het verloop van deze projecten. Periodiek komen er integrale voortgangsrapportages beschikbaar. In de weergave op de volgende pagina is te zien hoe de samenwerking en afstemming verloopt en hoe daar verschillende rollen en tafels zich daarbinnen tot elkaar verhouden. Deze werkwijze kwam de afgelopen periode tot stand en is vastgelegd in de zogenaamde 'Samenwerkingsafspraken'; een dynamisch werkafsprakendocument. De komende periode bewerkstelligen we een verdere professionaliseringsslag in het projectmatig werken. Het beoogd effect hiervan is eenvoudigere sturing op en prioritering in regionale projecten, maar ook een versteviging van projectmanagementcompetenties binnen de regio. Projectleiders, opdrachtgevers, bestuurders, secretarissen en het programmabureau delen deze wens en werken hieraan samen.

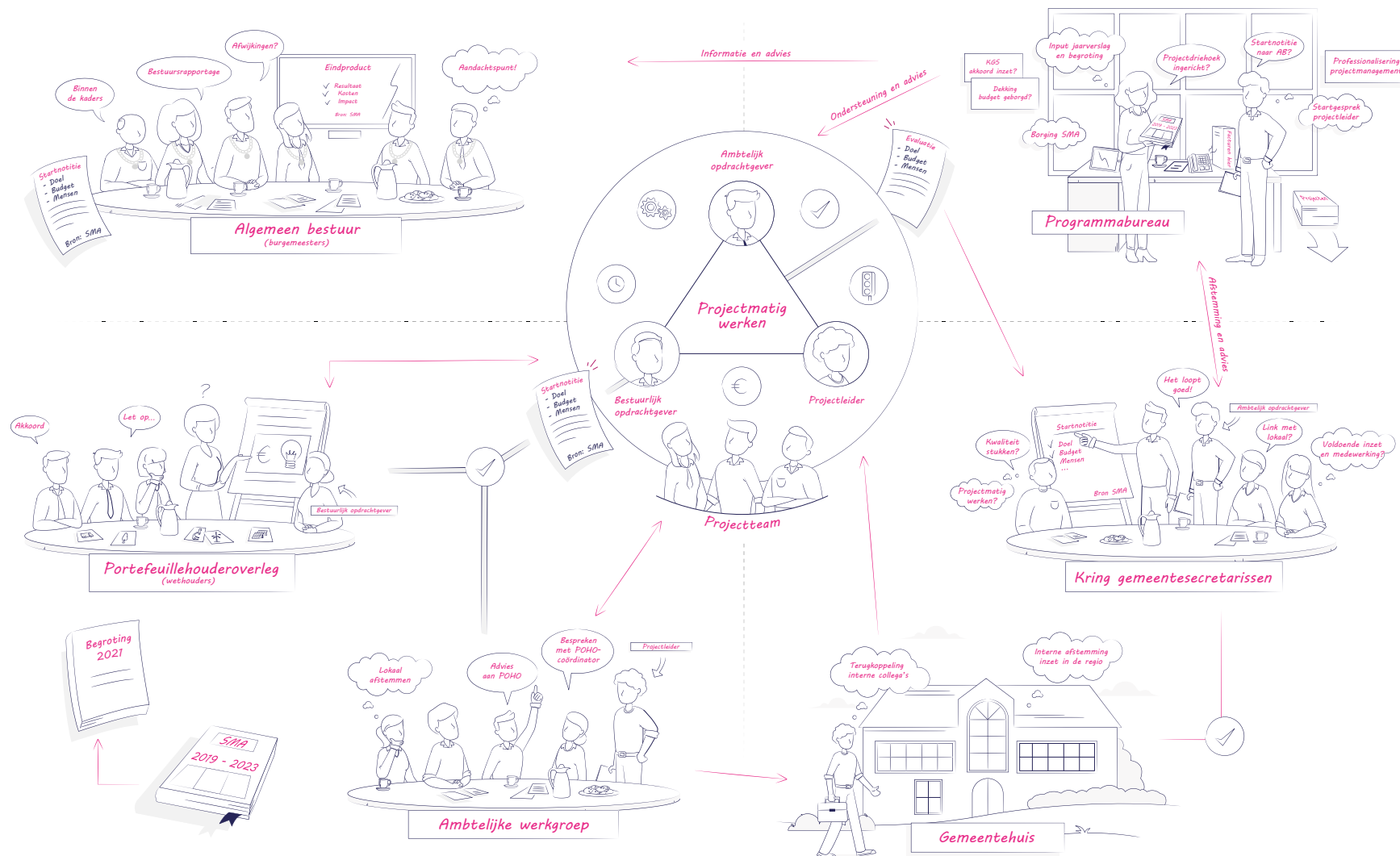
Marcel Meijs, voorzitter KGS RHvB

Kring gemeentesecretarissen Regio Hart van Brabant

De gemeentesecretarissen voelen een grote verantwoordelijkheid om samen met het programmabureau de verbindende schakel te zijn tussen droom en daad. Om de verbeeldingskracht van de SMA te koppelen aan uitvoeringskracht dragen wij zorg voor de ontwikkeling van een uitvoeringsprogramma waarmee we kunnen sturen op resultaten. We willen daartoe het stuur in handen nemen; losjes wanneer we zien dat het goed loopt, steviger wanneer de situatie dat vereist. En het algemeen bestuur hierop gevraagd en ongevraagd adviseren en aanbevelingen te doen op het terrein van bestuurlijke en ambtelijke governance van de uitvoeringsprogramma's van de SMA. Samen met het programmabureau kijken we naar het gewenste niveau van professionaliteit en de wijze waarop dat kan worden ingevuld. Prima als het kan op de huidige wijze, dat wil zeggen door middel van het geleverd krijgen van capaciteit door de gemeenten. Maar waar grenzen van dat model in zicht komen, komen we ook met voorstellen voor verbetering. We gaan daarbij te werk als een professionele aannemer die bestuurlijke wensen mogelijk wil maken en voor besluiten genomen worden de consequenties in beeld brengt met een realistische offerte. En we zoeken naar een manier om het werken in de regio aantrekkelijker te maken; met ruimte voor groei en ontwikkeling voor onze medewerkers.

Projectmatig werken in Regio Hart van Brabant

Eindnoten

i	De definitie van sociale veerkracht gaat uit van twee componenten: het vermogen van mensen en gemeenschappen én de toegang tot hulpbronnen. De tweede component van de definitie gaat over de mate waarin mensen beschikken over bijvoorbeeld een inkomen, een sociaal netwerk of voorzieningen in de wijk. Bronnen die je veerkracht kunnen bevorderen of je helpen sociale veerkracht te benutten of, omgedraaid, wanneer ze ontbreken (bijvoorbeeld werk) een rem op je veerkracht betekenen. Bron: 'Telos monitor sociale veerkracht 2018', hetpon.nl/content/uploads/2017/09/PON_Telos-Monitor-Sociale-Veerkracht-2018.pdf .
ii	De drieslag kennis, kunde én karakter is ontleend aan de onderwijsvisie van Tilburg University, die met deze drie pijlers wil uitdrukken dat zij studenten opleidt tot onafhankelijk denkers die in staat zijn om de samenleving te begrijpen en daar een rol van betekenis in te spelen. Geïnspireerd op het essay 'Verkenning van een onderwijsvisie voor Tilburg University' van Herman de Regt en Alkeline van Lenning: www.tilburguniversity.edu/sites/tiu/files/download/Verkenning%20van%20een%20onderwijsvisie%20voor%20Tilburg%20University.pdf . Zij zijn geïnspireerd op Dewey, J. (1897) 'My pedagogic Creed', in: L.A. Hickman & T.A. Alexander (eds) (1998) The Essential Dewey, Volume 1, Pragmatism, Education, Democracy. Indiana University Press: Bloomington and Indianapolis; p.230.
iii	Tilburg University publiceert jaarlijks op haar website studentenaantallen en -herkomst. Zie voor meer informatie: www.tilburguniversity.edu/nl/over .
iu	Zie bijvoorbeeld www.bd.nl/tilburg-e-o/tilburg-en-omgeving-beleven-jubeljaar-in-bedrijvigheid-en-banen~acdb239e/ en www.bd.nl/tilburg-e-o/economie-in-midden-brabant-draait-als-een-tierelier~afc067bd/ .
u	Een voorbeeld is het Innovatienetwerk Jeugd: www.innovatienetwerkjeugd.nl .
ui	Vijf pilot-regio's (West-Brabant, Hart van Brabant, Midden-Holland, Fryslân en Drechtsteden) en twee 'goed op weg-regio's' (Noord Veluwe en Metropool Regio Eindhoven) werken in het kader van de Green Deal Regionale Energiestrategieën een jaar lang aan een regionale energiestrategie. Hierin beschrijven ze potentiële opweklocaties en mogelijkheden voor besparing. Voor bedrijven in de duurzame energiesector kan het interessant zijn om in een zo vroeg mogelijk stadium betrokken te zijn. De sector kan bijdragen aan het concretiseren van de plannen. Zie ook: www.nvde.nl/nvdeblogs/website-regionale-energiestrategie-nl/ .
uii	Om beter inzicht te krijgen in ons DNA en onze omgeving is voor Regio Hart van Brabant een SWOT gemaakt, die te raadplegen is op www.sma-hartvanbrabant.nl/ons-dna/ (onderaan de pagina).
uiii	Meer informatie: 'Vernieuwen door te verbinden' van Brainport Network, www.sma-hartvanbrabant.nl/wp-content/uploads/2019/03/20190318-BN-jv-A5-web.pdf . Als ook: www.arbeidsmarktinzicht.nl en www.techniekpactmonitor.nl/kerncijfers .
ix	Onder veerkracht verstaan we snelheid van herstel van een regio na een economisch schok. Dit kan een schok zijn voor de (nationale) economie, maar ook bijvoorbeeld het faillissement van een grote werkgever in de regio. Een belangrijke variabele voor het bepalen van de economische veerkracht is de intersectorale arbeidsmobiliteit van werknemers. Oftewel, hoe snel (kunnen) werknemers van baan wisselen naar een baan in een andere sector of aanpalende regio dan waar ze reeds werkzaam in zijn, zonder om- of bijscholing. Door de steeds sneller veranderende samenleving, mede door technologische ontwikkelingen, is het van steeds groter belang voor regio's om economisch veerkrachtig te zijn. Naast economische veerkracht kennen we ook sociale veerkracht. Dat zien we als het vermogen van mensen en gemeenschappen om met veranderingen om te gaan en de toegang tot hulpbronnen die ze daarbij hebben.

Eindnoten

ix	Telos berekent het sociaal-cultureel kapitaal van gemeenten als de optelsom van maatschappelijke en economische participatie, veiligheid, wonen & woonomgeving, zorg, onderwijs en kunst & cultuur. Telos/PON, Sociale Veerkracht monitor 2018.
xi	Zie onder andere CBS-rapport Hernieuwbare Energie in Nederland, 2017.
xii	Regionaal woonkader Regio Hart van Brabant, 2016.
xiii	Alle BSR-leefstijlen zijn in onze regio vertegenwoordigd. De gele en de groene BSR-leefstijl zijn in Hart van Brabant het sterkst vertegenwoordigd, met in Hilvarenbeek en Oisterwijk een sterk blauw accent en een rood accent in Tilburg. Woningbehoefteonderzoek Hart van Brabant, 2014. Geel staat voor betrokkenheid en harmonie, het gezin neemt een centrale positie in, sociale contacten, gezelligheid en harmonie zijn belangrijke waarden. Groen staat voor geborgenheid en zekerheid, men is graag op zichzelf, typeert zich als kalm, rustig en serieus, 'doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg'. Blauw staat voor ambitie en controle en rood voor vrijheid en flexibiliteit.
xiv	Bron: procentuele verdeling aantal werknemers naar sector, CBS, 2016.
xv	Deze cijfers zijn uitgewerkt in de brochure 'Vernieuwen door te verbinden' van Brainport Network, pagina 14: Monitor cijfers kapitaal. Meer informatie: www.sma-hartvanbrabant.nl/wp-content/uploads/2019/03/20190318-BN-jv-A5-web.pdf .
xvi	De vijf grootste internationale bedrijven in de regio zijn: 1. Ericsson Telecommunicatie, 2. Fujifilm, 3. Bosch Transmissions, 4. Syncreon, 5. Ardagh Glass Benelux. De gehanteerde definitie van internationale bedrijven is: bedrijven die niet van oorsprong Nederlands zijn en (ook) vestiging(en) hebben in het buitenland.
xvii	Bron: bedrijfsoprichtingen naar bedrijfstak, CBS, 2017.
xviii	Birch op basis van databestand 'Networks for Knowledge'. Hiermee brengt Birch de aard van netwerken en de connectiviteit in een regio op een nieuwe manier in kaart: door de onderliggende structuur van samenwerkingen zichtbaar te maken.
xix	Landelijke Monitor Studentenhuisvesting Editie 2018.
xx	De schadeverwachting zoals berekend in het rapport 'Naar een kosteneffectieve aanpak van klimaatadaptatie in Nederland', pagina 8. Zie www.klimaatadaptatiebrabant.nl/l/library/download/urn:uuid:98795e0f-21eb-4bc7-8f6a-63ec8ee6959a/naar+een+kosteneffectieve+aanpak+van+klimaatadaptatie+in+nederland.pdf?format=save_to_disk&ext=.pdf .
xxi	Zie het Nationale Klimaatakkoord: www.klimaatakkoord.nl .
xxii	Zie voor meer informatie www.centerdata.nl/nl/projecten-van-centerdata/smart-start en www.regio-hartvanbrabant.nl/nieuws/590-project-smart-start-in-regio-hart-van-brabant .
xxiii	De regionale Koers Jeugd(hulp) 'Samen met de Jeugd' is te vinden op www.regio-hartvanbrabant.nl/programmas/mens-en-samenleving/jeugdhulp/beleid . Onder 'regionale koers Samen met de Jeugd' is een link naar het koersdocument te vinden. De directe link naar het document is indd.adobe.com/view/50cbca60-7a20-453e-ab5b-bcbe02cc06ea .

xxiiu	Zie eindnoot xxiii.
xxu	Zie www.regio-hartvanbrabant.nl/images/bestandenvooriedereen/downloadsraadszaken/Radenavond_12_april_2017/Vastgesteld_Uitvoeringsprogramma_Jeugdwerkloosheidsvrije_zone.pdf .
xxui	Zie www.taalvoorhetleven.nl/nieuws/ruim-30-brabantse-organisaties-sluiten-regionaal-taalakkoord-in-efteling .
xxuii	Manifest 'Brabants Mozaïek in ontwikkeling', 2019, door ZLTO, Brabants Landschap, Waterschap Brabantse Delta, Brabants Particulier Grondbezit, Brabantse Milieufederatie, Gemeente Tilburg, Waterschap Aa en Maas, Natuurmonumenten, VNO-NCW Brabant Zeeland, Staatsbosbeheer, Waterschap de Dommel, Waterschap Rivierenland, en ondersteund door Regio Noordoost-Brabant, Metropoolregio Eindhoven, Regio West-Brabant, Regio Hart van Brabant, B5-gemeenten, Brabant Water.
xxuiii	Deltaprogramma 2017 'Werken aan de delta': deltaprogramma2017.deltacommissaris.nl .
xxix	Natuurbod Regio Hart van Brabant 'Te land, ter beek & in de lucht': www.regio-hartvanbrabant.nl/images/downloads_in_teksten/Bidboek_natuurbod_Hart_van_Brabant.pdf .
xxx	Woningbehoefteonderzoek Hart van Brabant, Smart Agent, september 2014.
xxxi	Regionaal Kwalitatief Woningbehoefteonderzoek Hart van Brabant, SpringCo, september 2018.
xxxii	Regionaal Kwalitatief Woningbehoefteonderzoek 'Hart van Brabant', SpringCo, september 2018.
xxxiii	Economische assets: dit zijn bedrijven, instellingen en organisaties die: • innovaties bedenken, testen en produceren (R&D, creatief, prototyping); • innovaties ondersteunen met kennis, kapitaal, labruimten, incubators etc.; • bedrijven, werknemers en bewoners voorzien van voorzieningen en diensten. Fysieke assets: • openbare ruimte: groen, pleinen, living labs; • innovatiefaciliterende gebouwen: kantoren, laboratoria, woningen, co-werkplekken, broedplaatsen; • verbindende infrastructuur: digitaal, loop-, fiets- en snelle connecties in het gebied en met andere delen van de stad en regio. Netwerk assets: relaties tussen personen, instellingen en bedrijven door: • community building, accelerator / incubatorprogramma's; • ontmoetingsplekken (openbare ruimte, horeca, events, etc) voor gerichte en toevallige ontmoetingen; gedeelde faciliteiten voor o.a. ontwikkelen en testen van prototypes.

CREDITS FOTOGRAFIE

De LocHal in Tilburg, huiskamer van regio Hart van Brabant
Credits: Arjen Veldt Fotografie

COVER

Onze missie

Windmolens langs de A58 bij Moergestel
Credits: Shutterstock.com / toonybearr

P5

Slimme samenleving
Credits: Shutterstock.com / Budimir Jevtic's

P7

Distributiecentrum Bol.com in Waalwijk
Credits: Shutterstock.com / Dafinchi

P8

Studenten op de campus van Tilburg University
Credits: Tilburg University / Maurice van den Bosch

P9

Ons DNA

Leerbewerking
Credits: iStock.com / Shaiith

P11

De Piushaven in Tilburg
Credits: Shutterstock.com / TonyV3112

P14

Bos nabij Goirle
Credits: Shutterstock.com / travelfoto

P16

Bijeenkomst over de samenwerking MidWest-Brabant bij Capi Europe, verantwoord producent van bloempotten in regio Hart van Brabant
Credits: Midpoint Brabant / Pulles & Pulles

P18

Onze omgeving

Grafheuvels uit de Bronstijd op de Regte heide bij Goirle
Credits: iStock.com / TonyV3112

P20

Een rondleiding aan mbo-studenten in het TextielLab van het TextielMuseum
Credits: William van der Voort i.o.v. TextielMuseum

P21

VR-brillen voor gebruik in het DAF Technology Lab van Tilburg University
Credits: Tilburg University / Wilfried Scholtes

P22

Te fiets in de regio, nabij Molenschot
Credits: gemeente Gilze en Rijen / Jacomijn Dijkers

P23

Loonse en Drunense Duinen, nabij Loon op Zand
Credits: Shutterstock.com / RockerStocker

P24

Maquette vestingstad in het bezoekerscentrum van Heusden
Credits: gemeente Heusden / Visit Brabants

P25

Onze programma's

Spelende kinderen in Nationaal Park Loonse en Drunense Duinen Credits: gemeente Loon op Zand / Jan Stads / Pix4profs	P26	ROC Tilburg Credits: ROC Tilburg	P38
Het terras bij sociaal-cultureel centrum De Cammeleur in Dongen Credits: gemeente Dongen / Jan Stads / Pix4profs	P27	Werken aan klimaatdoelstellingen Credits: iStock.com	P39
Fontys Hogeschool Tilburg Credits: Fontys Hogeschool / Bas Gijssels	P29	Het oude HeuvelPark in Dongen, deels nog in gebruik als leerlooi-erij en deels als broedplaats voor creatieve ondernemers Credits: gemeente Dongen / Anke Anssems	P40
Dataficatie en sturingsinformatie Credits: Shutterstock.com / g-stockstudio	P30	Een Schotse Hooglander bij Huis ter Heide, tussen De Moer en Loon op Zand Credits: Shutterstock.com / R.A.R. de Bruijn	P41
De Entree in Dongen, de toegang voor inwoners met vragen over (inkomens)ondersteuning Credits: gemeente Dongen / Jan Stads / Pix4Profs	P31	Varen op de Bergse Maas bij Heusden Credits: gemeente Heusden / Visit Brabant	P43
Ieder kind groeit veilig op Credits: Regio Hart van Brabant	P32	De N261 nabij Waalwijk Credits: gemeente Waalwijk	P45
Wandelen in de duinen Credits: gemeente Loon op Zand / Jan Stads / Pix4Profs	P33	Afvalscheiding Credits: Shutterstock.com / Aleksandra Suzi	P46
Handhaving op de markt in Gilze en Rijen Credits: Gemeente Gilze en Rijen / Bedrijfsfotografie Brabant	P35	De bibliotheek in Goirle Credits: Credits: gemeente Goirle / Schellekens & Cleijns Photography and Film	P48
Radendag 17 november 2018 over strategische agenda 2019 - 2023 Credits: Regio Hart van Brabant / Pulles & Pulles	P36	De Heuvelstraat in Tilburg, hart van het centrum Credits: Shutterstock.com / Erwin Kissen	P50

CREDITS FOTOGRAFIE

Smart Services Credits: Midpoint Brabant	P53
Smart Industry Credits: Midpoint Brabant	P55
Smart Logistics Credits: Midpoint Brabant	P56
Smart Leisure Credits: Midpoint Brabant	P57
Defensie Helikopter Commando, vliegbasis Gilze- Rijen Credits: Shutterstock.com / VanderWolf Images	P58
Het duurzame en futuristische distributiecentrum van Rhenus in Tilburg, ook wel bekend als 'the tube' Credits: TRILUX / Timo Reisiger	P60
Safaripark Beekse Bergen Credits: Regio Hart van Brabant / Pulles & Pulles	P61

Startup-ondersteuning Credits: Shutterstock.com / Pongsaed-Studio	P62
Bijeenkomst Regio Hart van Brabant in Station88, van waaruit Midpoint Brabant het financieringsadvies verzorgt Credits: Regio Hart van Brabant	P63
Hart van Brabantdag in Cultureel Centrum Jan van Besouw, gemeente Goirle Credits: Regio Hart van Brabant / Pulles & Pulles	P64
Campus Gate2, gemeente Gilze en Rijen Credits: Midpoint Brabant	P65
Studeren bij Avans Hogeschool Tilburg Credits: Avans Hogeschool	P66
De Teslafabriek in Tilburg, de eerste buiten de VS Credits: Shutterstock.com / Nadezda Murmakova	P68

Onze werkwijze

Studenten op de campus van Tilburg University Credits: Tilburg University / Dolph Cantrijn	P70
Sporthal nieuwe sportaccommodatie de Roodloop Credits: gemeente Hilvarenbeek	P71

Het Raadhuis aan de Lind in Oisterwijk Credits: gemeente Oisterwijk	P73
Gebouw 88 in de Spoorzone Tilburg; hier is het programmabureau van zowel Regio Hart van Brabant als Midpoint Brabant gevestigd Credits: Regio Hart van Brabant	P74

TELOS DUURZAAMHEIDSBALANS

*Toepassing Telos duurzaamheidsbalans
in Hart van Brabant*

Belang van brede welvaart

Op meerdere plaatsen ontstaat behoefte om economie, mens en natuur gelijkwaardig in beeld te brengen en te versterken, waarbij de een niet ten koste van de ander gaat. Dit is versneld doordat het kabinet regio's uitnodigt een regiodeal te sluiten om de brede welvaart te versterken. Een vergelijkbare ontwikkeling is internationaal gaande met de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties.

In deze SMA willen we de brede welvaart versterken aan de hand van concrete doelen en monitoren op daaraan gekoppelde indicatoren. Er zijn drie methoden beschikbaar die brede welvaart kunnen meten, namelijk van CBS, van Universiteit Utrecht/Rabobank en van Telos. Telos is het aan Tilburg University gelieerde Brabants Centrum voor Duurzame Ontwikkeling.

Voor deze SMA willen we gebruik maken van de Telos-methode. Op de concrete doelen die we in deze SMA noemen, willen we als regio jaarlijks rapporteren aan elkaar en aan onze burgers en stakeholders.

Telos volgt alle gemeenten op een veel groter aantal indicatoren, die met elkaar de voortgang op brede welvaart in beeld brengen. Met de indices van Telos kunnen we jaarlijks de voortgang van de gemeenten in onze regio rapporteren. In dit document vatten we de werkwijze van Telos samen. Wij baseren ons onder meer op het Telos-rapport Nationale Monitor Duurzame Gemeenten 2018.

De Telos duurzaamheidsbalans

Wat we in deze SMA 'duurzame ontwikkeling' en 'brede welvaart' noemen, sluit aan bij wat Telos aanduidt als 'overall duurzaamheid'. Voor het bepalen van deze overall duurzaamheid van een gemeente maakt Telos gebruik van het zogeheten drie kapitalenmodel. Hierin wordt onderscheid gemaakt tussen **ecologisch, sociaal-cultureel en economisch kapitaal**. Dit zijn de drie pijlers waar de essentie van duurzame ontwikkeling is gebaseerd. Hiermee wordt bedoeld dat er een evenwichtige groei is van de verschillende kapitalen. Zij zijn in balans. Zo dient er evenwicht te zijn tussen de veerkracht en kwaliteit van de natuur (het ecologisch kapitaal), het lichamelijke en geestelijke welzijn van mensen (het sociaal-cultureel kapitaal) en de houdbaarheid van de economische productie en consumptie (het economisch kapitaal).

De methode

Om deze duurzame ontwikkeling te meten heeft Telos de methode van de duurzaamheidsbalans ontwikkeld. Deze balans kent drie 'kapitalen' die worden ontleed in voorraden, eisen, indicatoren en hun normen. Deze zijn als volgt gedefinieerd:

- **Kapitaal:** De drie essentiële delen, subsystemen van het totale maatschappelijk systeem, te weten: ecologie, sociaal-cultureel en economie.
- **Voorraad:** De essentiële elementen die samen de kwaliteit en kwantiteit van een kapitaal bepalen.
- **Eisen:** De lange termijn doelen die geformuleerd worden voor de ontwikkeling van een voorraad in het onderzochte gebied.
- **Indicatoren:** Graadmeters waarmee eisen kunnen worden geoperationaliseerd.
- **Normen:** Normatief vastgestelde maatstaven met behulp waarvan de score van indicatoren wordt beoordeeld.

Telos-scores in Hart van Brabant in 2018

Indicatoren kunnen betrekking hebben op objectieve grootheden (bijvoorbeeld het percentage groen in de wijk), of op jaarlijkse wijzingen van een bestand (bijvoorbeeld aantal opgeleide leerlingen) of op de perceptie door de bevolking van een aspect (bijvoorbeeld tevredenheid over de zorg). Voor iedere indicator wordt vervolgens een meetschaal opgesteld. Deze meetschaal bestaat uit normatief vastgestelde maatstaven die een nul- en een maximale waarde (streefwaarde) kennen. Voor elke indicator wordt in een percentage uitgedrukt waar een gemeente of regio zitten tussen laagste waarde en streefwaarde.

Het gemiddelde van de indicatoren binnen een voorraad bepaalt de score van de voorraad. Ook per kapitaal is een gemiddelde te berekenen. Het gemiddelde van een kapitaal dat één van de gemeenten in Nederland bereikt bedraagt minimaal 36 en maximaal 67. Deze getallen zijn dus geen afwijkingen van een gemiddelde: elke gemeente kan stijgen op indicatoren en daarmee op kapitalen. De totale duurzaamheid van Nederlandse gemeenten loopt uiteen van 40 tot 56 en Hart van Brabant staat daarin op gemiddeld 47. De index wordt jaarlijks opnieuw bepaald maar ook herijkt (de componenten worden soms aangepast).

In onderstaande tabel maken we zichtbaar (a) hoe de regio nu scoort op de Telos-indicatoren en (b) hoe deze score zich verhoudt tot de scores elders in het land. Economisch scoort de regio iets boven het gemiddelde, ecologisch en sociaal onder het gemiddelde.

KAPITAAL	HUIDIGE SCORE HUB 2018	LAAGSTE-HOOGSTE IN HUB 2018	GEMIDDELTE NL (EN LAAGSTE EN HOOGSTE) 2018
Sociaal	47	43 (Tilburg)- 57 (Hilvarenbeek)	51 (36 Lelystad- 67 Rozendaal)
Ecologisch	48	43 (Dongen)- 55 (Oisterwijk)	51 (34 Rotterdam- 65 Rozendaal)
Economisch	47	39 (Goirle)- 49 (Gilze en Rijen)	46 (32 Simpelveld- 62 Amsterdam)

Telos-ontwikkeling in Hart van Brabant over de jaren

De ontwikkeling van de score van de Telos duurzaamheidsbalans is weergegeven in onderstaande tabel.

Hierin is te zien dat de score tussen 2014 en 2018 met drie punten is gestegen (van 44 naar 47). Hierbij stijgen het economisch kapitaal en het ecologisch kapitaal (beide 4 punten) net iets harder dan het sociaal kapitaal (3 punten). Qua gemeenten is de score van Heusden het meest gestegen, namelijk met 6,4 punten van 45,3 naar 51,7. Goirle is de minst snelle stijger met 0,8 punt.

DIMENSIE	SCORE HUB 2014	2015	2016	2017	2018
Sociaal	44	44	44	45	47
Ecologisch	44	45	47	47	48
Economisch	43	44	45	45	47
Totaal	44	44	45	46	47

De afgelopen vier jaar is Hart van Brabant op de totale duurzaamheidsscore drie punten gestegen. Tot 2023 is een groei van opnieuw vijf punten mogelijk, waardoor we boven het Nederlandse gemiddelde uit kunnen komen. Bij deze stijging kan Hart van Brabant ook één stap hoger terecht komen op de Brede Welvaarts Index van UU/Raboresearch, die werkt met 5 klassen en waarbij de regio nu gemiddeld scoort. Deze index wordt niet berekend voor de regio Hart van Brabant maar wel voor de COROP-regio Midden-Brabant. Midden-Brabant staat in deze index van alle 40 regio's op plek 21.

Meer informatie over voorraden en indicatoren en de selectie voor deze SMA

De door Telos gekozen voorraden zijn de volgende:

SOCIAAL-CULTUREEL

- Participatie (maatschappelijk, politiek, economie)
- Kunst en cultuur
- Gezondheid
- Veiligheid
- Woonomgeving
- Onderwijs

ECOLOGIE

- Bodem
- Water
- Lucht
- Hinder en calamiteiten
- Natuur en landschap
- Energie
- Afval en grondstoffen

ECONOMIE

- Arbeid
- Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden
- Concurrentievermogen
- Kennis
- Infrastructuur en bereikbaarheid

Deze voorraden zijn in kaart gebracht aan de hand van de daarop betrekking hebbende indicatoren. In onderstaande tabel zijn de indicatoren die Telos in 2018 meet, opgenomen. Ieder jaar wordt de set van indicatoren herijkt. Onderstaande weergave is de indeling van 2018.

Bij de voorbereiding van deze SMA hebben we besproken welke van de 'voorraden' vooral op regionaal niveau te beïnvloeden zijn, welke vooral op gemeentelijk niveau aangepakt kunnen worden en welke vooral landelijk te beïnvloeden zijn. In de onderstaande tabel hebben we onderstreept voor welke voorraden de regio het meest aan zet is. We hebben in de hoofdttekst die indicatoren opgenomen die het meest aansluiten bij de thema's van deze SMA en die de komende periode ook te monitoren zijn. We hebben daarmee niet alle onderdelen te pakken die invloed hebben op de Telos-score, maar vooral die indicatoren die naar onze mening de meeste betekenis hebben voor de regio.

VOORRAAD	INDICATOREN
SOCIAAL-CULTUREEL KAPITAAL	
Maatschappelijke participatie	Sociale cohesie, eenzaamheid, sociale contacten, actief in vereniging, mantelzorg geven, vrijwilligers, vertrouwen
Politieke participatie	Opkomst landelijke verkiezingen, opkomst gemeenteraadsverkiezingen, politiek actief, politiek vertrouwen
Economische participatie	Langdurige werkloosheid, arme huishoudens, bijstand, vermogen huishoudens
Kunst en cultuur	Afstand podiumkunsten, afstand musea, culturele werkgelegenheid, beschermde stads en dorpsgezichten, rijksmonumenten, gemeentemonumenten
Gezondheid	Chronisch zieken, levensverwachting, beoordeling eigen gezondheid, medicijngebruik, afstand ziekenhuis, afstand huisarts, riskant gedrag, onvoldoende bewegen, verwarde personen
Veiligheid	Gewelddelicten, vermogensdelicten, vandalisme, kindermishandeling, onveiligheidsgevoel, jeugdcriminaliteit, verkeersonveiligheid
Woonomgeving	Tevredenheid woning, tevredenheid winkels, tevredenheid woonomgeving, leegstand woningen, nieuwbouw woningen, migratiesaldo, afstand dagelijkse voorzieningen
Onderwijs	Afstand tot basisschool, afstand tot voortgezet onderwijs, opleidingsniveau bevolking, jeugdwerkloosheid, voortijdig schoolverlaters, onvertraagd naar diploma, eindexamencijfer

VOORRAAD	INDICATOREN
ECOLOGISCH KAPITAAL	
Bodem	Ecologische spoedlocaties, humane spoedlocaties, verspreiding spoedlocaties, stikstof depositie, verhard oppervlakte
Water	Kwaliteit waterflora, kwaliteit visstand, kwaliteit macrofauna, fysischchemische kwaliteit, prioritaire stoffen, overige stoffen, emissies fosfor, emissies stikstof
Lucht	Emissie fijnstof, emissie koolstofdioxide, emissie stikstofoxiden, emissie NMVOS, concentratie fijnstof, concentratie stikstofoxiden, concentratie ozon
Hinder en calamiteiten	Geluidbelasting, lichtbelasting, overlast stank, stof of vuil, geluidhinder, hittestress, aardbevingen, wateroverlast, overstromingen, risico bedrijven
Natuur en landschap	Bos en natuurlijk terrein, afstand openbaar groen, afstand recreatief binnenwater, rode lijst soorten, soortenrijkdom
Energie	Gasverbruik huishoudens, elektriciteitsverbruik huishoudens, gasverbruik bedrijven, elektriciteitsverbruik bedrijven, zonnepanelen, windenergie, energielabel woningen
Afval en grondstoffen	Totaal huishoudelijk afval, huishoudelijk restafval, PMD, verpakkingsglas, oud papier en karton, GFT afval

VOORRAAD	INDICATOREN
ECONOMISCH KAPITAAL	
Arbeid	Werkloosheid, werkgelegenheid, benutting arbeidspotentieel, arbeidsongeschiktheid, ontgroening en vergrijzing, werkloosheid
Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden	Voorraad bedrijventerreinen, nettobruuto verhouding bedrijventerreinen, verouderd bedrijventerrein, leegstand winkelruimte, leegstand kantoorruimte, werklocaties
Concurrentievermogen	BRP per hoofd, aandeel starters, opheffingen, investeringen bedrijven, aandeel topsectoren, snelgroeende bedrijven
Infrastructuur en bereikbaarheid	Ontsluiting treinstations, ontsluiting hoofdwegen, afstand bushalte, laadpalen, schone voertuigen
Kennis	Aandeel hoogopgeleiden, capaciteit WO/HBO, aandeel kenniswerkers, creatieve industrie, high en mediumtech werkgelegenheid